

Utenlandske studenters syn på å studere i Norge

Jannecke Wiers-Jenssen

Rapport 34/2014

NIFU

Utenlandske studenters syn på å studere i Norge

Jannecke Wiers-Jenssen

Rapport 34/2014

Rapport 34/2014

Utgitt av Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning
Adresse PB 5183 Majorstuen, NO-0302 Oslo. Besøksadresse: Wergelandsveien 7, 0167 Oslo

Prosjektnr. 12820300-2

Oppdragsgiver Kunnskapsdepartementet
Adresse Postboks 8119 Dep, 0032 Oslo

Trykk Link Grafisk

ISBN 978-82-327-0041-7
ISSN 1892-2597 (online)

www.nifu.no

Forord

Tallet på utenlandske studenter i Norge mer enn tredoblet siden årtusenskiftet, men det har foreligget begrenset kunnskap om denne studentgruppen. I denne rapporten ser vi på bakgrunnen for at studenttallene har økt, hvordan studentene selv vurderer ulike aspekter ved studieoppholdet i Norge og om studentene ønsker å bli i Norge etter fullført utdanning. Rapporten er basert på en spørreundersøkelse til utenlandske studenter som ble gjennomført våren 2014.

Analysene er hovedsakelig finansiert av Kunnskapsdepartementet, gjennom et strategisk forskningsprosjekt om kvalitet i høyere utdanning og samspill mellom universitets- og høgskolesektoren og samfunnet. Utviklingen av spørreskjema er delfinansiert gjennom et prosjekt i forskningsrådets NORRUSS-program: Higher Education in the High North.

Vi takker Senter for internasjonalisering i utdanningen (SIU) for godt samarbeid i forbindelse med utvikling av undersøkelsen og med datainnsamling. Vi takker også alle studentene som har tatt seg tid til å besvare undersøkelsen, og på denne måten har bidratt til å øke kunnskapen om utenlandske studenter i Norge.

Oslo, november 2014

Sveinung Skule
Direktør

Nicoline Frølich
Forskningsleder

Innhold

Sammendrag	7
1 Innledning	11
1.1 Bakgrunn og hovedtema	11
1.1.1 Rapportens struktur.....	12
1.2 Internasjonal studentmobilitet.....	12
1.3 Mobilitet ut og inn av Norge.....	13
1.4 Studentmobilitet, internasjonalisering og globalisering.....	15
1.5 Begrunnelser for internasjonalisering	16
1.6 Politikk for internasjonalisering av høyere utdanning i Norge.....	17
1.7 Forskning om internasjonale studenter.....	18
1.8 Forskning om utenlandske studenter i Norge	20
1.9 Oppsummering.....	22
2 Datamaterialet	23
2.1 Utvalg og datainnsamling	23
2.2 Oppslutning og frafall	23
2.3 Kategoriseringer av sentrale variable	24
2.4 Presentasjon av resultater.....	25
2.5 Åpne spørsmål.....	25
2.6 NOKUTs studiebarometer	25
3 Hvem er de utenlandske studentene?	26
3.1 Hele eller deler av utdanningen i Norge?.....	26
3.2 Hvor kommer studentene fra?	27
3.3 Utdanningsnivå, fagfelt og type lærested.....	28
3.4 Hvor mange har kommet til Norge for å studere, og hvor mange bodde her fra før?.....	29
3.5 Kjønn, alder og sosial bakgrunn	30
3.6 Utenlandserfaring.....	32
3.7 Oppsummering.....	33
4 Hvorfor Norge?	34
4.1 Forhold som påvirket beslutningen om å studere i Norge	35
4.2 Forskjeller mellom studenter fra ulike land.....	36
4.3 Valg av lærested	40
4.4 Åpne utsagn om hvorfor de valgte å studere i Norge	41
4.5 Oppsummering om årsaker til å studere i Norge.....	46
5 Vurdering av utdanningstilbudet	47
5.1 Vurdering av undervisning og veiledning	47
5.1.1 Vurdering av undervisning og veiledning sammenlignet med norske studenter	49
5.2 Vurdering av studie- og læringsmiljø	49
5.2.1 Vurdering av undervisnings- og læringsmiljø sammenlignet med norske studenter	51
5.3 Arbeidsmengde og formelle krav	52
5.4 Oppsummerende diskusjon om vurderingen av utdanningen	52
6 utfordringer ved å studere i Norge	54
6.1 utfordringer ved å studere i Norge	54
6.2 Faglig og sosialt nettverk.....	55
6.2.1 Kontakt med ulike nasjonaliteter på lærestedet	56
6.2.2 Kontakt med ulike nasjonaliteter på fritiden	57
6.3 Forhold påvirker sannsynligheten for mye kontakt med nordmenn	59
6.4 Har inntrykket av Norge endret seg i løpet av studieoppholdet?	61
6.5 Oppsummering om utfordringer og integrasjon.....	61
7 Studier i Norge som springbrett for migrasjon	63
7.1 Hvor mange vurderer å bli i Norge?.....	63
7.2 Hvorfor ønsker de å bli i Norge?	64
7.3 Er det et mål at studentene skal bli?.....	65
8 Avsluttende betraktninger	67
8.1 Hovedfunn.....	67

8.2	Utfordringer med hensyn til faglig og sosial integrasjon	68
8.3	Oppfølgingsmuligheter	69
Referanser		70
Vedlegg		74
Tabelloversikt		83
Figuroversikt		84

Sammendrag

Denne rapporten er basert på en spørreundersøkelse blant utenlandske studenter i Norge. Den kartlegger årsakene til at studenter kommer til Norge, hvordan de vurderer studieoppholdet sitt og om de ønsker å bli i Norge etter fullført utdanning. Resultatene viser blant annet at studentene har en relativt positiv vurdering av utdanningen, men at det er betydelige utfordringer med hensyn til å få kontakt med nordmenn. Likevel kan en høy andel tenke seg å bli boende i Norge.

Bakgrunn og forskningsspørsmål

Tradisjonelt har relativt få utenlandske borgere funnet veien til Norge for å studere, men siden årtusenskiftet er tallet på utenlandske studenter ved norske universiteter og høyskoler mer enn tredoblet. I hovedsak er denne utviklingen resultat av en intendert politikk. Internasjonalisering har stått høyt på agendaen i norsk høyere utdanning de siste par tiår, og dette har blant annet har ført til at det har blitt opprettet en rekke kurstilbud på engelsk. Men også arbeidsmigrasjon er en medvirkende årsak til at tallet på utenlandske studenter øker.

Det har vært utarbeidet gode statistiske oversikter som kan fortelle oss hvor mange studentene er, hvilke land de kommer fra, og hvilke fag de studerer. Det har imidlertid foreligget begrenset kunnskap om de utenlandske studentenes *vurderinger* av utenlandsoppholdet, men dette er derfor et sentralt tema for denne rapporten. Hovedspørsmålene som tas opp er:

- Hvorfor velger utenlandske studenter Norge som studieland?
- Hvordan vurderer de utdanningstilbudet?
- Hva er mest utfordrende ved å være student i Norge?
- I hvilken grad er de faglig og sosial integrert?
- Har de planer om å bli i Norge etter fullført utdanning?
- Hvordan er resultatene sett i forhold til målene for internasjonalsiseringspolitikken?

Undervisning på engelsk og gratis utdanning er viktige årsaker til økt tilstrømning

Engelskspråklige tilbud er helt avgjørende for at utenlandske studenter velger Norge som studieland. Blant de som tar hele utdanningen i Norge, oppgis fravær av studieavgifter den viktigste årsaken til å studere i Norge. Mange studenter legger stor vekt på trekk ved det norske samfunnet, som at det er fredelig og trygt, og på natur og rekreasjonsmuligheter. Det er også mange som velger utenlandsstudier fordi de ønsker å forbedre karrieremuligheter, både i hjemlandet, i Norge og i tredjeland.

Rennomméet til norsk utdanning og forskning tillegges mindre betydning enn forholdene nevnt ovenfor. Det er altså ikke i første rekke kvaliteten på norsk høyere utdanning som lokker de store massene av utenlandske studenter til Norge, selv om sterke fagmiljøer er avgjørende for en del studenter.

De fleste utenlandske studenter i Norge har kommet hit med det formål å studere, men drøyt en av fire som tar en hel grad i Norge kom i utgangspunktet av andre årsaker. I sistnevnte kategori finner vi mange studenter fra nordiske land, særlig svensker.

Større tilfredshet med rammekvalitet enn undervisning og veiledning

Et klart flertall er tilfreds med lærernes evne til å undervise på engelsk, og studentene er generelt noe mer fornøyd med undervisning og pensum enn de er med veiledning og tilbakemelding. Studentene er svært tilfredse med rammekvalitetsfaktorer som lokaler, utstyr, bibliotek og IKT, og flertallet er også fornøyd med faglig og sosialt miljø. Graden av tilfredshet varierer med hvor de kommer fra. Studenter fra afrikanske land og Øst-Europa og Russland er gjennomgående mer fornøyd enn studenter fra nordiske land og fra Nord-Amerika.

Når vi sammenligner resultatene i denne undersøkelsen med tilsvarende med resultater fra NOKUTs studiebarometer, finner vi at utenlandske studenter stort sett er mer tilfredse med utdanningstilbudet enn det norske studenter er. Årsakene til dette kan være flere. Det er rimelig å anta at de som har reist til et annet land for å studere er en selektert gruppe med hensyn til motivasjon. Flinke og motiverte studenter tenderer til å være mer fornøyd med utdanningstilbudet enn de som ikke er det. Vi merker oss også at studenter fra utviklingsland er mer tilfredse enn andre, og det kan være at disse i mindre grad tar utdanningskvaliteten for gitt. Men det er også viktig å være oppmerksom på at utvalgene i de to undersøkelsene vi sammenligner ikke er identiske, og at tallene derfor ikke er helt sammenlignbare.

Kostnadsnivå og kontakt med nordmenn er store utfordringer

Et flertall av studentene rapporterer at det har vært vanskeligere enn antatt å håndtere kostnadsnivået i Norge og å bli kjent med nordmenn. Studenter fra utviklingsland er de som i størst grad opplever utfordringer. Resultatene viser også at mange av de utenlandske studentene har lite kontakt med nordmenn, i studiesituasjonen så vel som på fritiden. Særlig gjelder dette studenter fra land i Afrika, og andre studenter fra andre utviklingsland, men også studenter fra vestlige land oppfatter det som vanskelig å få kontakt med nordmenn.

Til tross for begrenset kontakt med nordmenn og økonomiske utfordringer, har studentene et positivt bilde av Norge. To av tre har endret sitt syn på Norge i positiv retning. Fravær av kontakt med nordmenn ser derfor ut til å ha begrenset effekt på helhetsinntrykket. Men det kan hevdes at mangel på interaksjon er et tap både for internasjonale og norske studenter, for lærestedene og for det norske samfunn.

Økende andel vurderer å bli i Norge

Blant de som tar en hel grad i Norge vurderer sju av ti å bli i Norge. Dette er en økning i forhold til tidligere undersøkelser. Også blant de som i utgangspunktet er her på kortere utdanningsopphold, er det en del som ønsker å fortsette å bo i Norge, særlig blant studenter fra Øst-Europa og Russland.

Noen av disse vi studere videre, men de fleste ønsker å skaffe seg jobb. Dette viser at potensialet for å rekruttere utenlandske studenter til norsk arbeidsliv er stort. I hvilken grad man ønsker å tilrettelegge for at studenter skal bli, er et politisk spørsmål. Å rekruttere studenter fra utviklingsland kan komme i konflikt med bistandspolitiske målsettinger.

Forbedringspotensial i forhold til målene i internasjonaliseringspolitikken

Den sterke økningen i tallet på utenlandsstudenter de senere år er i tråd med målsettingene om økt mobilitet og om en bedre balanse mellom antall ut- og innreisende studenter. Utviklingen er altså positiv, om man ser den i et *kvantitativt* perspektiv.

Men studentmobilitet er også ment å skulle bidra til kvalitetsheving, gjensidig utveksling av ideer og perspektiver og «internasjonalisering hjemme». Når vi finner kontakten mellom utenlandske og norske studenter er såpass lav som denne studien viser, er det grunn til å stille spørsmålstegn ved om disse målene nås i tilstrekkelig grad. Det helt klart et uutnyttet potensiale når det gjelder internasjonalisering i praksis.

Rapporten er basert på en nettbasert spørreundersøkelse blant utenlandske studenter i Norge som ble gjennomført av Senter for internasjonalisering av utdanningen (SIU) i april 2014. I alt 3216 utenlandske studenter har besvart undersøkelsen, og dette utgjør 40 prosent av alle som fikk tilbud om å være med i undersøkelsen.

1 Innledning

1.1 Bakgrunn og hovedtema

Norge har en lang historie for internasjonal studentmobilitet, men tradisjonelt har det vært langt flere nordmenn som har reist ut enn det har vært utenlandske studenter som kommer til Norge. Dette har imidlertid endret seg de senere årene. Tallet på utenlandske studenter i Norge er mer enn tredoblet siden årtusenskiftet.

Det foreligger mye kunnskap om hvor mange de utenlandske studentene er, hvor de kommer fra, og hvilke læresteder og studieprogrammer de går på. Sentrale kilder for dette er Database for statistikk om høgre utdanning (DBH), mobilitetsstatistikken som Senter for internasjonalisering av utdanningen (SIU) utarbeider (SIU 2014a) og et arbeidsnotat som NIFU har utgitt (Wiers-Jenssen 2013). Det finnes også en del kunnskap om hvorfor utenlandske studenter velger Norge som studieland. Studentenes synspunkter på dette kommer fram i spørreundersøkelser som SIU har foretatt (SIU 2009, 2011, 2013b, 2014b), og noe av forklaringen på tilstrømmingen kan finnes gjennom så se på hvilke endringer som har skjedd i utdanningspolitikk, studietilbud og migrasjonsmønstre (Wiers-Jenssen 2013). Men på flere områder foreligger det nokså lite systematisert kunnskap om de utenlandske studentene, og målet for denne rapporten er å tette igjen en del åpenbare kunnskapshull.

For det første ønsker vi å få mer kunnskap om hvordan de utenlandske studentene vurderer ulike aspekter ved å være student i Norge. Står utdanningstilbudet i forhold til forventningene? Er de mer eller mindre tilfreds med utdanningstilbudet enn sine norske medstudenter? Er de integrert i studiemiljøet? Er det noen forhold de oppfatter som spesielt utfordrende? Dette kan forhåpentligvis også gi oss mer kunnskap om i hvilken grad studentene er en del av studiemiljøet bidrar til reell internasjonalisering av utdanningen. Økt kvalitet gjennom kunnskapsutveksling og «internasjonalisering hjemme» er en sentral begrunnelse for ønsket om å tiltrekke seg utenlandske studenter.

Et annet forhold vi ønsker å kartlegge er hvor mange som kommer Norge for å studere, og hvor mange som i utgangspunktet kommer til Norge av andre årsaker. Dette har det tidligere ikke eksistert særlig presis kunnskap om. Antall *utenlandske* studenter er ikke det samme som antall *innreisende* studenter, ettersom arbeidsmigrasjon og annen innvandring innebærer at en del av de utenlandske studentene har vært bosatt i Norge før de startet i høyere utdanning. I undersøkelsen denne rapporten er basert på, har vi spurt om dette slik at vi kan skille mellom innreisende studenter og de som var bosatt her fra før.

Det er også behov for oppdatert kunnskap om hvor mange som er interessert i å satse på en karriere i Norge, kontra hvor mange som ønsker å returnere til hjemlandet eller til tredjeland. De senere år har det vært mer fokus på utenlandske studenter som en ressurs og som potensiell arbeidskraft, og det

har vært tatt til orde for at flere utenlandske studenter bør bli i Norge. Dette kan bidra til at arbeidslivet får tilgang på høyt kvalifisert arbeidskraft, og også til internasjonalisering av norsk arbeidsliv. Dette temaet er viktig å diskutere i lys av både internasjonaliseringspolitikk og bistandspolitikk. En betydelig andel av studentene som kommer til Norge fra utviklingsland er såkalte «kvotestudenter» der forutsetningen er at de skal returnere til sine hjemland etter fullført utdanning.

Rapportens datagrunnlag er en spørreundersøkelse som SIU foretok våren 2014. NIFU og SIU har samarbeidet om å videreutvikle en undersøkelse som SIUs har gjennomført i flere runder fra å være en omdømmeundersøkelse til å omfatte et bredere spekter av spørsmål. På grunnlag av dette datamaterialet har SIU utarbeidet publikasjonen «*Norway is the best place in the world*» - *Foreign students' perception of Norway as a study destination* (SIU 2014b). SIUs rapport fokuserer på studentenes begrunnelse for hvorfor de valgte Norge, hvorfor de valgte utdanningsinstitusjonen de går på, og hvilke informasjonskilder de har brukt, og hva som var studentenes alternative studieland og læresteder. Med andre ord først og fremst på prosessen som ledet dem fram til studier i Norge, og hva som er attraktivt med å studere her.

NIFUs innfallsvinkel er en noe annen, selv om det også er overlapp i tema. I tillegg til å se på årsaker til at studentene valgte Norge som studieland, står vurderingen av studieoppholdet i Norge sentralt. Vi ser på både faglige og utenomfaglige aspekter – hva er de fornøyde og mindre fornøyde med når det gjelder undervisning og læringsmiljø? I hvilken grad er de integrert i undervisningen og det sosiale livet ved lærestedet? Vi ønsker også å se resultatene i sammenheng med bakgrunnsfaktorer. Er det forskjeller mellom studenter fra ulike land/regioner? Mellom delstudenter og gradsstudenter? Mellom studenter på ulike typer læresteder? Videre forsøker vi å sette problemstillinger og resultater i en teoretisk og politisk kontekst. Hensikten er blant annet å gi bedre kunnskapsgrunnlag for å si noe om i hvilken grad inngående studentmobilitet fungerer etter intensjonene, og avdekke områder der det kan være behov for å endre mål eller praksis.

1.1.1 Rapportens struktur

Videre i dette kapittelet vil vi gi en kort innføring i foreliggende kunnskap om internasjonal studentmobilitet. Vi presenterer oversiktstall hvor de utenlandske studentene i Norge kommer fra, forskning om bakgrunnen for internasjonalisering og studentmobilitet, og noen smakebiter på hva tidligere forskning om internasjonal studentmobilitet har vist. I kapittel 2 presenteres datamaterialet.

I Kapittel 3 – 7 presenteres resultatene fra spørreundersøkelsen blant utenlandske studenter i Norge. Kapittel 3 inneholder bakgrunnsinformasjon om studentene som har besvart undersøkelsen. I kapittel 4 bevares spørsmålet om hvorfor de utenlandske studentene har valgt å studere i Norge. I kapittel 5 ser vi på hvordan studentene vurderer utdanningen sin, og i kapittel 6 på hvilke forhold de oppfatter som særlig utfordrende ved å studere i Norge, og i hvilken grad de er faglig og sosialt integrert. I kapittel 7 ser vi på studentenes framtidsplaner. Hvor mange vurderer å bli i Norge og hvorfor? I kapittel 8 oppsummeres hovedfunn, og vi peker på implikasjoner og tema det er aktuelt å forske videre på.

1.2 Internasjonal studentmobilitet

På verdensbasis er tallet på personer som studerer i utlandet stadig stigende. I følge OECD (2014) studerte ca. 4,5 millioner studenter utenfor eget hjemland i 2012. Tradisjonelt har de største delene av internasjonale studentstrømmer gått fra utviklingsland til vestlige land (Altbach 2004). Det er særlig mange mobile studenter fra asiatiske land. I følge OECDs statistikk (som i hovedsak dekker de som tar en hel grad i utlandet) studerer 82 prosent av alle internasjonale studenter i G20-land. Engelskspråklige land er særlig populære, og selv om «markedsandelen» til USA har sunket, er det fortsatt slik at USA, Canada, Storbritannia og Australia mottar om lag 40 prosent av alle internasjonale studenter (OECD 2014). Tyskland og Frankrike er også vertskap for mange internasjonale studenter.

De siste par tiårene har det også vært en vekst i studentmobilitet mellom vestlige land, ikke minst gjennom EUs studentutvekslingsprogram ERASMUS. Men det er fremdeles relativt få studenter fra

vestlige land som tar en hel grad i utlandet. I EU-land er andelen studenter som tar hele utdanningen i utlandet om lag to prosent (Teichler 2009). Fra engelskspråklige land som USA og Storbritannia og Australia er andelen enda lavere.

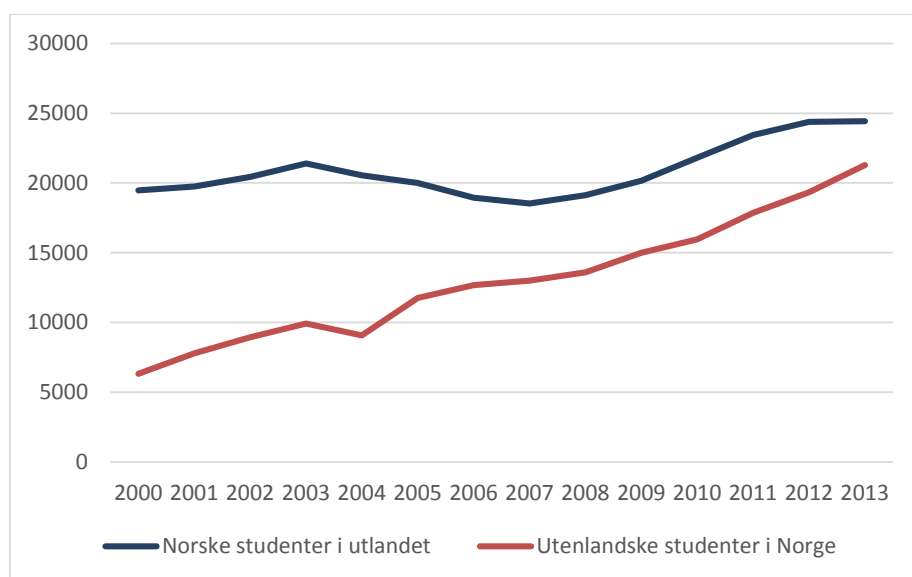
1.3 Mobilitet ut og inn av Norge

Norge har skilt seg ut fra mange vestlige land ved å ha mange studenter som tar hele utdanningen i utlandet. Andelen av studentmassen som tar en hel grad i utlandet har svingt rundt 6-7 prosent i flere tiår. I tillegg kommer de som tar deler av utdanningen i utlandet (delgradstudenter). Denne andelen har vært stigende og utgjør for tiden omlag 3,5 prosent av den totale studentmassen. At mange nordmenn reiser ut har dels historiske årsaker – den innenlandske utdanningskapasiteten har til tider vært for lav til å dekke behovet på en del fagfelt.

Årsakene har altså vært altså typiske «push»-motiver, det vil si at årsakene ligger i det landet man reiser fra, ikke det man kommer til. Dette er i mindre grad tilfelle i dag, og studenteksporten er i større grad preget av «pull»-motiver, det vil si trekk ved de landene man reiser til. Med Kvalitetsreformen ble det en politisk målsetting at alle studenter i høyere utdanning skulle ha mulighet til å reise ut (St. meld. No. 27 (2000-2001)). En sentral forutsetning for høy utgående mobilitet har hele tiden vært studiefinansieringsordningene som administreres gjennom Lånekassen. Det er få land som har like gunstige universelle studiefinansieringsordninger for å studere i utlandet som det Norge tilbyr.

Den inngående mobiliteten har tradisjonelt vært lav. Dette må ses i sammenheng med flere forhold. Språk er helt sentralt, men også manglende tilrettelegging og få læresteder som er internasjonalt kjente er noen av årsakene. Tidligere var det få studietilbud på engelsk, internasjonalisering var lavere på agendaen enn i dag. Før Bologna-prosessen og innføringen av et felles europeisk studiepoengssystem, European Credit Transfer System (ECTS), var det vanskeligere å få godskrevet kurs tatt i ett land som en del av en grad avlagt i et annet land. Norske læresteder er i dag mer interessert i å tiltrekke seg utenlandske studenter, både av faglige og økonomiske årsaker. Det finnes i mer enn 4000 studietilbud på engelsk ved norske læresteder (Kunnskapsdepartementet 2014). Dette har bidratt til at Norge har blitt mer attraktivt som studieland.

Antall utenlandske studenter ved norske læresteder har økt fra om lag 6000 studenter ved årtusenskiftet til mer enn 21 000 studenter høsten 2013. Dette innebærer en økning på 350 prosent. Utviklingen går i retning balanse mellom ut- og innreisende studenter, slik det framgår av figur 1.1.

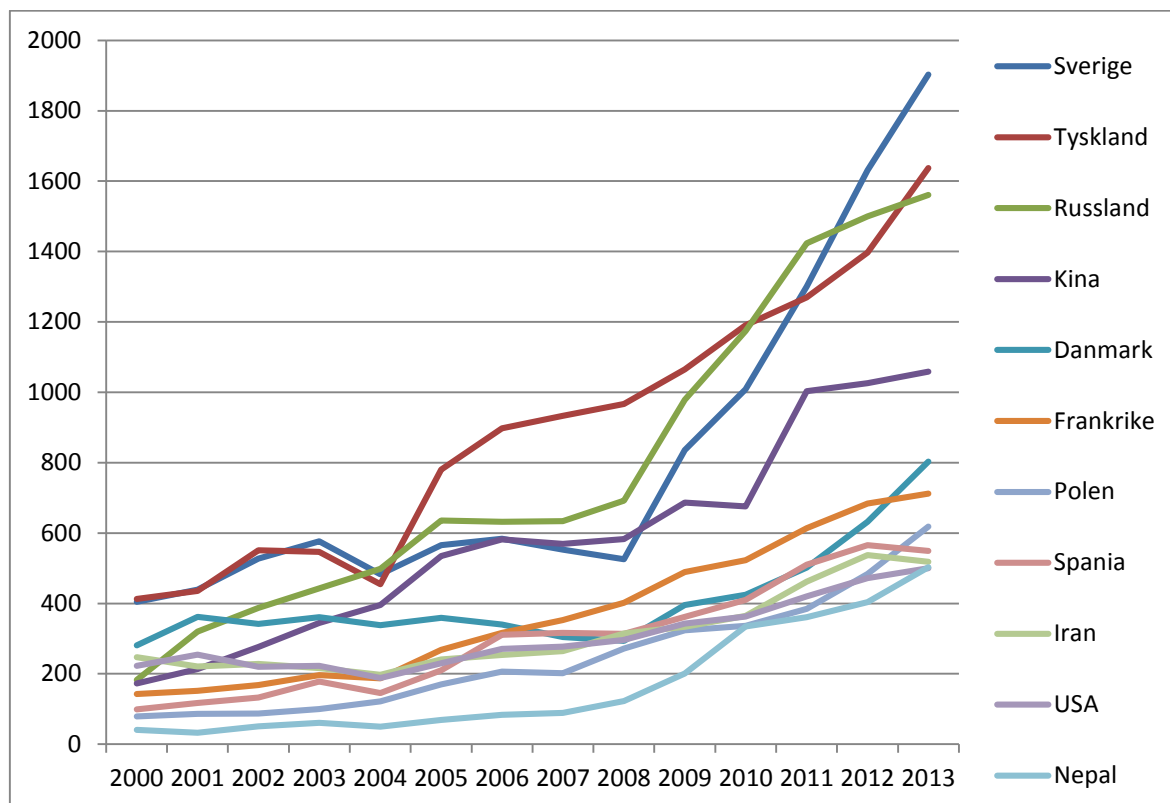

Figur 1.1 Norske studenter i utlandet og utenlandske studenter i Norge

Kilder: Database for statistikk om høgre utdanning og Lånekassen

Utenlandske studenter utgjorde i 2013 mer enn 9 prosent av studentmassen i Norge (Kunnskapsdepartementet 2014). Andelen er høyest på kunsthøgskoler (21 prosent) og lavest på statlige og private høgskoler (5 prosent).

Figur 1.2 viser utviklingen for de landene som hadde flest studenter ved norske læresteder høsten 2013. Fra noen land har det vært særlig sterk økning i antall studenter; Sverige, Tyskland, Russland og Kina. Men finnes andre land som har hatt større prosentvis vekst enn disse. Eksempelvis har antall studenter fra Nepal økt fra 41 personer i år 2000 til over 500 i 2013. Når det gjelder russiske og kinesiske studenter, er det verd å merke seg at en del av studentene ikke fysisk befinner seg på en norsk campus. Universitetet i Nordland og UiT – Norges arktiske universitet har mange russiske nettstudenter, mens BI har en del studenter på en campus i Shanghai.

Figur 1.2 Antall utenlandske studenter i Norge 2000-2013 fra land med flere enn 500 studenter i Norge i 2013.

Kilde: Database for statistikk om høgre utdanning

Det har også vært en sterk vekst i antall utenlandske PhD-studenter. Personer med utenlandsk statsborgerskap utgjorde i 2013 36 prosent som avla doktorgrad i Norge (NIFU 2014). De som tar en PhD-grad er imidlertid ikke gjenstand for analyse i denne rapporten.

For mer statistisk informasjon om utenlandske studenter i Norge, se Kunnskapsdepartementets tilstandsrapport (Kunnskapsdepartementet 2014), SIUs mobilitetsrapport (SIU 2013a, 2014a), NIFUs rapport om utenlandske studenter i Norge (Wiers-Jenssen 2013) og Database for statistikk om høgre utdanning (www.dbh.no).

1.4 Studentmobilitet, internasjonalisering og globalisering

Årsakene til at tallet på personer som studerer utenfor egne landegrenser har vokst, er flere. For det første er det slik at flere tar høyere utdanning generelt, og da er det ikke overraskende at også antallet som studerer utenfor egne landegrenser øker. For det andre har internasjonalisering og globalisering fått økt innflytelse også innenfor høyere utdanning.

Internasjonalisering og globalisering er begreper som er knyttet sammen, men som brukes og defineres på en rekke ulike måter. Begge fenomener beskriver økt samkvem på tvers av landegrenser; utveksling av varer tjenester, kunnskap og ideer. Globaliseringen er i hovedsak økonomisk drevet, med god hjelp av utviklingen i kommunikasjon og kommunikasjonsteknologi.

Det kan betraktes som en internasjonal trend at læresteder for høyere utdanning er blitt mer markedsorienterte, og søker å tiltrekke seg studenter fra inn- og utland av økonomiske årsaker. Høyere utdanning kan i økende grad betraktes som en tjeneste i et globalt utdanningsmarked. Den teknologiske utviklingen har bidratt til at informasjon om læresteder verden rundt er mer tilgjengelig (via internett), og lavere transportkostnader kan også bidra til at terskelen for å studere i andre land senkes. Forstorp og Mellstrøm (2013) anvender begrepet «eduscapes»¹ for å beskrive transnasjonal flyt av mennesker og ideer som berører forskning og høyere utdanning. Med dette søker de å skape en lenke mellom teorier om globalisering og kunnskapsproduksjon.

Internasjonalisering kan ses på som en *respons* til globalisering, og innenfor høyere utdanning er blant annet van der Wende (1997) en eksponent for dette. Men internasjonalisering kan godt ses på som politikkdrevet uten å være en direkte respons til globaliseringen. Knight (2003: 2) definerer internasjonalisering i høyere utdanning som «the process of integrating an international, intercultural or global dimension into the purpose, functions or delivery of post-secondary education».

Det skiller også noen ganger mellom tradisjonelle og nye former for internasjonalisering (se for eksempel Trondal og medarbeidere 2003). Tradisjonell internasjonalisering er hovedsakelig drevet av personlige initiativ og nettverk, basert på faglige årsaker og interesser. Nye former for internasjonalisering er mer preget av institusjonelle føringer, markedsorientering, teknologiutvikling, og «new public management». Internasjonaliseringen tar stadig nye former, som for eksempel utviklingen av nettbasert undervisning på tvers av landegrenser.

Internasjonalisering av høyere utdanning kan betraktes som en intendert prosess, og står høyt på den politiske agendaen i mange land. Det har skjedd en utvikling i en mer bevisst politikk når det gjelder internasjonalisering av høyere utdanning i de fleste land, og særlig kommer dette til uttrykk når det gjelder studentmobilitet, som er den mest «synlige» formen for internasjonalisering. Eksempler på økt tilrettelegging for mobilitet er opprettelsen av utvekslingsprogrammer og harmonisering av gradsstruktur. Slike politiske tiltak er særlig synlige i Europa, med opprettelsen av ERASMUS-programmet (i 1987) og Bolognaprosessen inkludert opprettelsen av et felles studiepoengsystem, European credit point system (ECTS) og målsettingen om ett felles utdanningsområde i Europa. Lisboakonvensjonen er også viktig. Dette er en avtale som er inngått mellom UNESCO og Europarådet for å legge til rette for større akademisk mobilitet mellom land.

I tillegg legges det mange steder økende vekt på «internasjonalisering hjemme» (Knight 2013, St. meld. Nr. 14 2008-2009). Dette innebærer at også studenter som ikke reiser ut skal eksponeres for internasjonale impulser. Dette kan for eksempel skje gjennom at pensum er internasjonalt orientert, ved å studere i et læringsmiljø med innslag av internasjonale studenter eller undervisningspersonale med internasjonale erfaringer.

¹ Begrepet bygger på Appandurais (1990) konseptualisering av ulike globale strømmer ('scapes')

1.5 Begrunnelser for internasjonalisering

Årsaker til at nasjoner og læresteder ønsker å internasjonalisere høyere utdanning, kan være mange og sammensatte. I bunnen ligger som regel en antakelse om at internasjonalisering bidrar til å generere kompetanse som er nødvendig i et moderne, globalisert konkurranseorientert arbeidsmarked. Ofte har det vært det vært skilt mellom fire hovedtyper av begrunnelser for internasjonalisering; faglige/akademiske, kulturelle/sosiale, politiske og økonomiske motiver (se for eksempel van der Wende 1997, de Wit 2002, Knight 2004). Begrunnelsene er dels overlappende, men er likevel en grei måte å kategorisere motiver for internasjonalisering, og er beskrevet nedenfor. I tillegg beskrives en femte type rasjonale; begrunnelser knyttet til tilbud og kapasitet.

Faglige begrunnelser

Å gi undervisning og forskning en internasjonal dimensjon, ses ofte på som et middel til kvalitetsheving i høyere utdanning, som igjen kan bidra til å styrke et lands konkurranseevne. Studentutveksling kan være et redskap for å bringe inn nye ideer og perspektiver og å unngå «akademisk innavl». Norske studenter som reiser ut kan bringe med seg alternative perspektiver og ny kunnskap tilbake til norske utdanningsinstitusjoner og norsk arbeidsliv. Utenlandske studenter i Norge kan tilføre institusjoner verdifull kunnskap, og bidra til «internasjonalisering hjemme».

Kulturelle begrunnelser

Å styrke studentenes interkulturelle kompetanse anses som viktig i en globalisert verden. Forståelse av andre lands kultur og språk kan ha betydning for økonomisk og politisk samkvem. Men kulturelle begrunnelser kan også dekke for «internasjonal solidaritet» og «kapasitetsbygging i utviklingsland», og grenser således over i politiske begrunnelser.

Økonomiske begrunnelser

Utdanning antas å ha en positiv effekt på teknologisk utvikling og økonomisk vekst, og dette er kanskje den viktigste årsaken til å tilrettelegge for mobilitet. Studentutveksling kan ses som en investering i framtidige økonomiske relasjoner.

Studentmobilitet kan også ha mer direkte økonomiske fordeler, ikke minst på lærestedsnivå. Innreisende studenter er en viktig ressurs for universiteter og høyskoler som avkrever studieavgifter, og i land som Storbritannia, Australia og USA er dette en betydelig inntektskilde. Dette har også ringvirkninger; studentene bruker ressurser på bolig, mat, transport etc. I et land som Australia omtales utdanningssektoren ofte som en ledende eksportnæring.

Også for læresteder i Norge kan økonomiske motiver spille inn. Selv om det ikke avkreves studieavgifter, får lærestedene tildelt ressurser for antall avlagte studiepoeng – uavhengig av studentenes nasjonalitet. Rekruttering av utenlandske studenter kan derfor være en strategi for å kompensere for manglende lokal rekruttering.

Om det tilrettelegges for at studentene kan bli i det landet de studerer, legges også grunnlaget for import av høyt utdannet arbeidskraft. Såkalt «skilled migration» er blitt svært viktig for noen land. Denne type argumenter har fått økt synlighet i den offentlige debatten i Norge, eksempelvis har NHO tatt til orde for at det må etableres en bevisst politikk for å rekruttere og beholde gode utenlandske studenter for å øke tilgangen på høykompetent arbeidskraft (<https://www.nho.no/Politikk-og-analyse/Arbeidslivspolitik/NHO-Mener/>).

Politiske begrunnelser

Utdanning kan også ses på som en dimensjon ved utenrikspolitikken, som en måte å danne strategiske allianser. Mobile studenter kan senere vise seg å bli viktige beslutningstakere på den politiske eller økonomiske arena. Mobilitet kan også være et middel for å forbedre et lands «image» over for omverdenen, og en måte å «eksportere» egen kultur. De nordamerikanske Fulbrightstipendene kan ses i et slikt perspektiv. Det samme kan det nordområdesamarbeidet innen

høyere utdanning. «Kvoteprogrammet», der studenter fra utviklingsland får støtte fra norske myndigheter for å studere i Norge, er eksempel på bistandspolitisk tiltak, som har til hensikt å bidra til kapasitetsbygging i utviklingsland og andre land som har behov for dette. EUs utvekslingsprogrammer har også klare politiske målsettinger om å bidra til europeisk integrasjon.

Begrunnelser knyttet til tilbud og kapasitet

Studenteksport kan også være en strategi for å kompensere for manglende utdanningskapasitet innenlands. Dette er særlig aktuelt for utviklingsland, som kan mangle et godt utbygd utdanningsystem både når det gjelder antall studieplasser og bredden i fagtilbudet. Men kapasitet- og tilbudshensyn er også til stede i vestlige land, for eksempel er fagtilbudet i små land som Island begrenset. Også for Norge har kapasitetshensyn vært viktig i perioder, særlig i de første tiårene etter andre verdenskrig, da utdanningstilbudet var vesentlig lavere enn etterspørselen.

Kapasitetsbegrunnelser overlapper med faglige begrunnelser, men kan også overlappe med økonomiske motiver. Et eksempel; når Norge gir stipend og subsidierte lån for personer som studerer medisin i utlandet, er dette billigere enn å bygge opp utdanningskapasiteten i Norge. Det har vokst fram en rekke engelskspråklige studieprogrammer i medisinske fag i Øst-Europa, og disse kan ses på som eksempler på en form for «internasjonal arbeidsdeling», der læresteder som ønsker å tiltrekke seg utenlandske studenter utvikler programtilbud spesielt beregnet på dette.

1.6 Politikk for internasjonalisering av høyere utdanning i Norge

Alle typene begrunnelser skissert ovenfor gjenfinnes i norsk politikk for internasjonalisering av høyere utdanning. På 1950- og 60-tallet var internasjonalisering først og fremst vært knyttet til kapasitetsproblematikk – norske studenter fikk støtte til å studere i utlandet fordi det var for få studieplasser i Norge. Den gang ble studier i utlandet til en viss grad betraktet som et «nødvendig onde», noe som illustreres ved at utenlandsstudentenes interesseorganisasjon, ANSA, hadde som mål å gjøre seg selv overflødig (Nordmann-Arvesen 2006).

På 1970- og 80-tallet kom flere begrunnelser til. Man innså at studenter som reiste ut kunne opparbeide seg språklig og kulturell kompetanse (i tillegg til den faglige) som kunne anvendes i det norske arbeidsmarkedet. Det samme argumentasjonen kunne brukes for gjaldt utenlandske studenter som kom til Norge, og det ble påpekt at man burde se på denne gruppen som en ressurs og etablere engelskspråklige tilbud for å tiltrekke seg flere utenlandske studenter (NOU 1989: 13). Internasjonal solidaritet og utvikling ble også trukket fram som argument for inngående mobilitet, men også å fremme «norsk internasjonal kontakt og kulturforståelse» (Op. cit.).

På 1990-tallet var det mye vekt på kvantitet – å øke den ut- og inngående mobiliteten syntes å være et mål i seg selv (Stortingsmelding nr. 19 1996-97). Særlig ble det oppfordret til delstudier i utlandet. Norge gikk tidlig inn i ERASMUS-samarbeidet, der politiske målsettinger for mobilitet er framtrepende.

Det er fremdeles et mål å øke utgående mobilitet, men det er også en målsetting å øke inngående mobilitet og få en bedre balanse mellom ut- og innreisende studenter. I tillegg har man de senere år sett en dreining mot mer vekt på kvalitet og relevans, noe som kan knyttes til både faglige og økonomiske begrunnelser. Det legges vekt på at internasjonaliseringen skal være forankret i kunnskapspolitiske behov og interesser. Man tenker seg at global konkurransedyktighet styrkes gjennom internasjonalisering, og det er økt fokus på at internasjonalisering og studentmobilitet skal bidra til å styrke kvaliteten på norske læresteder. I den siste stortingsmeldingen om internasjonalisering av utdanning sies det innledningsvis:

Regjeringen foreslår derfor å gi målsettingen om økt internasjonalisering i norsk utdanning en bedre forankring i den nasjonale kunnskapspolitikken. Det betyr at internasjonalisering av utdanning ikke bare defineres som et mål i seg selv, men også som et virkemiddel til å fremme økt kvalitet og relevans i høyere utdanning (St. meld. nr. 14 (2008 – 2009)).

Når det gjelder inngående mobilitet, kan vi blant annet lese:

Utenlandske studenter kan bringe nye perspektiver inn i utdanningen, og det er viktig at institusjonene vurderer hvordan dette kan være en ressurs for økt kvalitet (.....) For at både studentene og institusjonene skal få fullt utbytte av en internasjonal campus, kreves det at institusjonen legger til rette for faglig og sosial integrering (St.meld. nr. 14 (2008 – 2009)).

En gjennomgang av norske strategiske planer for internasjonalisering ved norske universiteter og høyskoler, viser at også der står kunnskapspolitiske målsettinger og kvalitetsbegrunnelser høyt (SIU 2013c). Men også begrunnelser knyttet til samfunnsoppdrag og ressurser nevnes hyppig, i tillegg til internasjonalisering som respons på statlige styringssignaler. Begrunnelser knyttet til kultur/dannelse og internasjonal solidaritet er mindre framtredd enn tidligere.

Det er altså blitt klarere definert hva man ønsker å oppnå med internasjonalisering, og kvalitetsbegrunnelser er mer framtredd enn tidligere. Det er imidlertid, mer uklart *hvordan* studentmobilitet skal bidra til kvalitet, og hva slags definisjon av kvalitet som ligger til grunn. Inngående mobilitet er tenkt å bidra til kvalitetsheving og «Internasjonalisering hjemme», men det foreligger imidlertid begrenset kunnskap om hvordan dette er tenkt å foregå og i hvilken grad man lykkes. Vi observerer at det har vært en sterk økning i antall engelskspråklige studietilbud, og flere utenlandske studenter. Men slike kvantitative mål forteller i seg selv lite om hvordan internasjonalisering bidrar til kvalitet og relevans.

1.7 Forskning om internasjonale studenter

Det finnes en rekke studier av internasjonal studentmobilitet. Grovt sett kan man dele dem inn i to kategorier. Den ene kategorien består av forskning på studenter fra utviklingsland som reiser til vestlige land. Ofte er disse studiene kvalitative, men det finnes også enkelte småskala kvantitative studier. Perspektivet er ofte psykologisk eller pedagogisk, med fokus på hvilke utfordringer utenlandske studenter møter. Det handler ofte om tilpasningsvansker av ulike slag, som ensomhet og depresjon (Furnham and Trezise 1983, Sam and Eide 1991, Ying and Liese 1991, Ward and Searle 1991), tregere akademisk progresjon (Jochems et al. 1996) og diskriminering (Tajfel and Dawson 1965, Lee and Rice 2007, Brown and Jones 2013).

Den andre kategorien består av kvantitative studier av studenter fra vestlige land. Disse studiene har ofte en bredere tematisk innretning, og ser på begrunnelser for å studere i utlandet, tilfredshet med undervisning og vertsinstitusjon, læringsutbytte og til en viss grad arbeidsmarkedstilpasning. Studenter som har deltatt i ERASMUS-programmet har i flere runder vært gjenstand for undersøkelse (se for eksempel Maiworm og Teichler 1996, 2002, Bracht et al. 2006). Disse studiene inneholder viktige statistiske oversikter og interessante diskusjoner av implikasjoner for politikktutforming, men de er relativt enkle når det gjelder analyseteknikker, og teoretisk rammeverk er ofte fraværende.

Nedenfor skal vi se på hva noen foreliggende studier sier om de problemstillingene vi er opptatt av i denne rapporten.

Motiver for å studere i utlandet

Det er vanlig å skille mellom «push» og «pull»-faktorer som årsaker til studentmobilitet (se f.eks. Altbach 1998, Mazzarol og Southar, 2002, Li og Bray 2007). Såkalte «push»-faktorer viser i første rekke til forhold i landet man forlater. Kapasitetsproblematikk står sentralt. I en del land, særlig utviklingsland, er utdanningskapasiteten langt lavere enn etterspørselen, noe som bidrar til at flere søker seg ut. Andre forhold som kan peke i retning av å studere i utlandet kan være liten tillitt til utdanningssystemet i hjemlandet, eksempelvis på grunn av antatt lav kvalitet eller korrupsjon (Li og Bray 2007, Sundqvist 2013). Men «push» faktorer kan i prinsippet også være positive. Gode studiefinansieringsordninger (stipend- eller lån) muliggjør utenlandsstudier.

«Pull»-faktorer dreier seg om hvilke forhold som «trekker» i retning utlandet. Anerkjente universiteter med antatt god kvalitet, og muligheter for å tilegne seg språk- og kulturkunnskaper er eksempler på slike forhold. Noen studenter ønsker å forbedre sine karrieremuligheter, andre ønsker opplevelser eller en form for miljøforandring. Noen ser også på utenlandsstudier som et springbrett til permanent migrasjon.

Forskning på vestlige studenter viser at disse er mer motivert av «pull»-faktorer enn «push»-faktorer. De er opptatt av *merverdien* som utenlandsstudier gir, og er i liten grad drevet av mangel på muligheter i hjemlandet. Å studere i utlandet framstår som attraktivt av grunner som kultur- og språkkunnskaper og karrieremuligheter (Carlson og medarbeidere 1990, Murphy-Lejeune 2002, Maiworm og Teichler 2002, Krzaklewska og Krupnik 2005, Wiers-Jenssen 2008). Flere studier har også vist at beslutningen om valg av utenlandsstudier er komplekse beslutningsprosesser, og at det ofte er en kombinasjon av ulike forhold som spiller inn (Murphy-Lejeune 2002, Stensaker og Wiers-Jenssen 1998)

Vurdering av utdanningen

Dette er et tema som det tradisjonelt har vært relativt lite forskning på, men det har vært tatt opp i evalueringer av ERASMUS-programmet. Her viser resultatene en tendens til at studentene mener de har hatt større faglig framgang enn de ville hatt om de var hjemme, men det resultatene varierer med hvilke land studentene kommer fra og reiser til (Maiworm og Teichler 2002).

De senere år har det i mange land vært økt interesse for studentundersøkelser generelt, og land som Storbritannia og Australia og USA gjennomfører tilfredshetsundersøkelser med utenlandske studenter som målgruppe (International Student Barometer). Resultatene fra disse undersøkelsene har imidlertid i liten grad vært benyttet til forskningsformål. En rapport basert på The International Student Barometer viser de fleste studenter har en positiv helhetsvurdering av utenlandsoppholdet, men andelen som er «svært fornøyd» likevel er nokså lav (Garret 2014). Undersøkelsen viser ulik grad av tilfredshet mellom læresteder og mellom studenter fra ulike land. Europeiske studenter er mer fornøyde, og mer tilbøyelige til å ville anbefale lærestedet sitt til andre, mens studenter fra en del asiatiske land som Kina, Taiwan, Saudi Sør-Korea og Saudi-Arabia er mindre fornøyde (Garret 2014). Mulige forklaringer som lanseres er språkproblemer, kulturelle forskjeller og at det kan være et problem når mange studenter kommer fra et og samme land. Undersøkelsen viser også at studenter med foreldre med høyere utdanning er mer fornøyde enn andre.

Utfordringer

Å flytte til et annet land for å studere, eksponerer individer for en rekke utfordringer både av utdanningsmessig, sosial og praktisk art. Murphy-Lejeune (2002) beskriver internasjonalt mobile studenter som temporære migranter, og i denne rollen må de forholde seg til mange av de samme utfordringer som de som emigrerer permanent. Språk, kultur og økonomiske utfordringer kommer i tillegg til faglig mestring.

En klassisk studie på dette feltet, beskriver tilpasningen til en ny kultur som en u-formet kurve (Oberg 1954). Den første fasen karakteriseres av en fascinasjon for det nye, men denne fasen følges av en «nedtur» der frustrasjon over en rekke problemer kommer til overflaten (kultursjokk). Denne fasen følges av en fase der problemene overvinnes og en positiv holdning gjenoppstår. Hypotesen om at tilpasning kan beskrives om en u-formet kurve er omstridt, men kan likevel illustrere at det er vanlig å gå gjennom faser med både fascinasjon og frustrasjon. En gjennomgang av ulike forskningsbidrag (Church 1982) viser at de fleste studentene klarer å tilpasse seg den nye situasjonen etter hvert. I kvalitative intervjuer forteller studenter om at de møter utfordringer som de opplever å vokse på når de lærer seg å mestre dem (Murphy-Lejeune 2002, Stensaker og Wiers-Jenssen 1998).

Studier av internasjonale studenter i Storbritannia og USA viser at studenter fra vesteuropeiske land rapporterer om mindre problemer med språk, finanser, få seg venner, diskriminering sammenlignet med studenter fra asiatiske land og (andre) utviklingsland (Li og Kaye 1998, Lee og Rice 2007).

Flere studier viser at interaksjon mellom internasjonale og nasjonale studenter er begrenset (Williams and Johnson 2010, Arkoudis og medarbeidere 2013). Samtidig viser flere studier at interaksjon med studenter fra vertslandet har en positiv effekt på integrasjon og tilfredshet (Klinenberg og Hull 1979, Opper og medarbeidere 1990, Perucci og Hu 1995). Denne typen interaksjon er derfor viktig både for den enkelte student, og for internasjonaliseringen av utdanningen. Men det finnes også studier som finner at det er viktigere at man har venner, enn hvilken nasjonalitet disse vennene har (Sam 2001). En mye referert studie foretatt blant utenlandske studenter ved Universitetet i Hawaii viser at internasjonale studenter har tettere bånd med studenter fra eget land enn fra vertslandet (Bochner, McLeod og Lin 1977).

Utenlandsstudier som springbrett for migrasjon

Mange av de som tar utdanning i utlandet, ønsker, og ender opp med å bosette seg i det landet de studerer eller i et tredjeland. I hvilket omfang dette skjer, avhenger blant annet av mulighetene for å få oppholds- og arbeidstillatelse. Noen land praktiserer et regelverk som gjør at studenter må reise ut av landet når utdanningen er fullført, mens andre tilrettelegger for at studenter kan bli. Tremblay (2005) har observert at flere land i økende grad legger til rette for at utenlandske studenter kan bli i landet etter fullført utdanning, og Brekke (2006) påpeker at det har skjedd en endring også i Norge.

For utviklingsland er dette en utfordring. Borgere som reiser ut for å studere, men ikke returnerer, bidrar til hjerneflukt. Hvordan går det så med de som blir i landet de studerer? Flere undersøkelser viser at det er vanskelig å få full uttelling for humankapital opparbeidet i andre land. En fersk studie basert på den australske kandidatundersøkelsen, viser kandidater med utenlandsk bakgrunn har større problemer på arbeidsmarkedet enn australske studenter (Hawthorne og To 2014) Også studier basert på den norske kandidatundersøkelsen viser at personer med utenlandsk bakgrunn har dårligere uttelling på arbeidsmarkedet (Støren og Wiers-Jenssen 2010).

1.8 Forskning om utenlandske studenter i Norge

Det har vært relativt lite forskning på inngående mobilitet til Norge, og særlig er det et fravær av studier som ser på hvilke konsekvenser mobiliteten har for læringsmiljø, kvalitet osv. Dette kan dels ses i sammenheng med at det tradisjonelt har vært relativt få utenlandske studenter i Norge, men heller ikke i internasjonal sammenheng finnes det særlig mange studier som har sett på hvilke konsekvenser inngående studentmobilitet har for lærestedene.

Som tidligere nevnt har SIU foretatt såkalte omdømmeundersøkelser blant utenlandske studenter i Norge. Vi skal nå presentere noen hovedresultater fra den forrige omdømmeundersøkelsen og disse og fra andre studier som har sett på inngående mobilitet til Norge.

SIUs omdømmeundersøkelser

SIU har i tre omganger tidlige foretatt såkalte omdømmeundersøkelser blant utenlandske studenter, der de blant annet spørres om årsakene til at de valgte Norge som studieland (SIU 2009, 2011, 2013b). De forholdene som ble tillagt størst betydning i forrige undersøkelse (SIU 2013) var engelskunderviste programmer og kurs, kvalitet på utdanningen, godt omdømme på studier og forskning, natur og friluftsliv samt jobbmuligheter i Norge etter endt utdanning. Undersøkelsen viser forskjeller mellom helgrad- og delgradstudenter i begrunnelser for å studere i Norge. Engelskspråklige programmer er det viktigste i begge grupper, men helgradstudentene legger mer vekt på fraværet av studieavgifter, og at Norge er et moderne og teknologisk avansert samfunn. De legger også litt mer vekt på kvalitet og faglig rennommé sammenlignet med delgradstudentene, som legger stor vekt på norsk natur og friluftsliv.

SIUs undersøkelse spør også om hvilke faktorer som har vært viktigst for valg av *lærested*. De forholdene som flest legger vekt på er at lærestedet tilbyr bestemte kurs/programmer, og at lærestedet hadde en utvekslingsavtale med lærestedet i hjemlandet. Det siste understreker at avtaler her helt sentrale i forhold til rekruttering av studenter.

88 prosent uttrykker at de er fornøyd med studieoppholdet i Norge. Undersøkelsen viser at flere er interessert i å jobbe i Norge enn tidligere. Seks av ti studenter vurderer å jobbe i Norge i 2012, mot tre av ti i 2008.

DAMVADs undersøkelser om utenlandske studenter

Konsulentselskapet DAMVAD har som en del av prosjektet «Integrating Global Talent i Norway» utarbeidet to rapporter basert på henholdsvis bakgrunnsstatistikk fra statistisk sentralbyrå (SSB) og en spørreundersøkelse til utenlandske studenter og kandidater i Norge (DAMVAD 2013a, b).

Spørreundersøkelsen tok blant annet for seg årsaker til å velge Norge som studieland. De forholdene som ble sterkest vektlagt av bachelor- og masterstudenter var kurs og studieprogrammer på engelsk, fravær av studieavgifter, at Norge er et trygt land, mulighet for å starte en karriere i Norge etter fullført utdanning og en oppfatning av at en grad fra Norge ville bedre karrieremulighetene generelt. Undervisnings- og forskningskvalitet kommer litt lenger ned på listen for bachelor- og masterstudentene i denne undersøkelsen enn i SIU-undersøkelsene omtalt ovenfor. Blant PhD-studenter er det imidlertid mange som legger vekt på universitetets faglige renommé, og forhåndskjennskap til norske forskere og deres kompetanse har vært vesentlig.

Undersøkelsen viser at tre av fire er fornøyd med studiekvaliteten i Norge, og at det er få som er direkte misfornøyd verken med studiekvaliteten eller med oppholdet i Norge generelt. Studentene har svært varierende kontakt med nordmenn. Studenter fra Afrika/Midtøsten og fra Asia/Oseania omgås nordmenn i liten grad.

DAMVADs undersøkelser viser at mange utenlandske studenter blir i Norge etter endt utdanning, og at det er enda flere som ønsker å bli enn de som faktisk blir. Basert på tall fra SSB, anslår de at andelen 60 prosent av de utenlandske studentene som fullfører en bachelor- eller masterutdanning i Norge i perioden 1991-2011 blir her (DAMVAD 2013a).

Også blant PhD-utdannede er andelen høy - drøyt halvparten jobber i Norge noen år etter endt disputas (DAMVAD 2013a). Undersøkelsen viser også at blant de som har søkt jobb i Norge etter fullført utdanning, er det svært mange som har følt seg diskriminert i jobbsøkningsprosessen (DAMVAD 2013b). Blant de som er i jobb, er imidlertid begynnerlønnen høyere (DAMVAD 2013a).

Masteroppgaver om motiver for å studere i Norge

Det er foretatt flere kvalitative studier blant utenlandske studenter i Norge, blant annet gjennom masteroppgaver. Fokuset har i hovedsak vært på hva som motiverer utenlandske studenter til å studere i Norge.

Teshnar (2009) intervjuet studenter fra ulike land, og fant at fravær av studieavgifter var en viktig grunn til å velge Norge som studieland, og for studenter fra afrikanske land var også mulighetene for å få stipender viktig. Noen av hennes informanter studerte i Norge fordi de hadde kjæresten i Norge, noe som illustrerer at personlige relasjoner kan være helt avgjørende.

Jóhansson (2013) har sett på årsaker islendinger velger å studere i Norge. Et hovedfunn var at de søkte seg til studieprogrammer som ikke var tilgjengelige på Island, kombinert med at språkterskelen var nokså lav. Fravær av studieavgifter var en begrunnelse for å velge Norge framfor for eksempel Storbritannia. Men mange var opptatt av at utenlandsstudier ville gi nye erfaringer.

Brindle (2007) har studert hvorfor studenter fra USA søker seg til Norge. Hun observerer at studentene ofte har internasjonale erfaringer før de kommer til Norge. Personlig utvikling synes å være et viktig motiv, mens få av hennes informanter var opptatt av utenlandsstudier i et karriereperspektiv. Monaghan (2010) har også intervjuet amerikanske studenter i Oslo, og også han finner at personlige motiver er sterkere enn karrieremotiver. Noen har norske familierøtter eller er av andre grunner spesielt interessert i norsk kultur.

Disse dybdestudiene viser at motivene for å studere i Norge er mange og sammensatte. For noen er økonomiske og praktiske årsaker avgjørende, for andre er personlige relasjoner og interesser det som har ført dem til Norge.

Lyngmo (2013), har sett på kulturell tilpasning og sosiale nettverk blant utenlandske studenter i Norge. Hun har foretatt dybdeintervjuer med studenter fra både vestlige land og utviklingsland. Hun finner blant annet at studentene har relativt få norske venner, og at de opplever det som vanskelig å få kontakt med nordmenn. Studentene fra utviklingsland rapporterer i større grad enn vestlige studenter om tilpasningsvansker, og dette mener hun har sammenheng med hvilke forventninger man hadde til studiesituasjonen i Norge.

Andre studier

David Lackland Sam har undersøkt livstilfredshet og mental helse blant utenlandske studenter i Norge. Han finner blant annet at studenter fra vestlige land er mindre tilfreds enn studenter fra asiatiske og afrikanske land (Sam 2001). Økonomisk situasjon, sosialt nettverk og oppfattelse diskriminering er faktorer som har betydning for tilfredsheten.

Brekke (2006) har gjort en studie med tema internasjonale studenter og innvandring til Norge. Han påpeker at det har funnet sted en holdningsendring hos myndighetene når det gjelder utenlandske studenter. Mens det tidligere var en rekke restriksjoner i forhold til utenlandske studenters muligheter for å bli i Norge, ble en del av disse opphevet på begynnelsen av 2000-tallet. Studentene han har intervjuet hadde imidlertid ikke inntrykk av at myndighetene ønsker at de skal bli her. Selv om en betydelig andel av studentene i hans materiale kunne tenke seg å bli i Norge, er andelen som tror dette er realistisk langt lavere. Basert på tall fra UDI, anslår han at 12 prosent av de internasjonale studentene som studerte i Norge i perioden 1991-2005 bosatte seg i Norge etter fullført utdanning. Andelen er imidlertid omtrent tre ganger så høy blant de som har studert lenge i Norge (mer enn sju semestre). Uansett er disse anslagene langt lavere enn anslagene til DAMVAD (2013a). Dette har sammenheng med at de er basert på ulike datakilder, og at Brekkes tall også inkluderer delstudenter.

I en fersk rapport basert på intervjuer med et knippe norske læresteder kommer det fram at flere læresteder ser at det er utfordringer når det gjelder å integrere utenlandske studenter (Frølich, Stensaker og Waagene 2014).

1.9 Oppsummering

Det har vært en sterk økning i antall utenlandske studenter ved norske læresteder. Det foreligger god statistikk om hvor de kommer fra, og vi har også en del kunnskap om hvorfor de kommer hit. Det foreligger imidlertid begrenset kunnskap om hvordan de vurderer oppholdet i Norge – faglig så vel som sosialt, og en sentral målsetting for denne rapporten er å bidra til mer kunnskap på dette feltet.

Internasjonalt finnes det mye forskning på studenter som krysser landegrensene for å studere. I hovedsak er det kvalitative studier, eller småskala kvantitative studier. Det er få større, kvantitative undersøkelser som er publisert på feltet de senere år, og ikke minst er det få komparative studier.

2 Datamaterialet

2.1 Utvalg og datainnsamling

Denne rapporten baserer seg på en spørreundersøkelse blant utenlandske studenter i Norge som ble gjennomført våren 2014. Senter for internasjonalisering av utdanningen (SIU) og NIFU samarbeidet om utvalg og spørreskjema, og SIU sto for den praktiske gjennomføringen.

Undersøkelsen ble distribuert på epost. Epostadressene ble delvis framskaffet av lærestedene selv, og dels gjennom Felles Studentsystem (FS), som er et nasjonalt system for studieadministrative data, ved hjelp av Universitetet i Oslos senter for informasjonsteknologi (USIT). Undersøkelsen ble distribuert til drøyt 8000 studenter fordelt på 35 institusjoner. For oversikt over hvilke læresteder som deltok, se SIUs rapport basert på samme datamateriale (SIU 2014b).

Målgruppa var utenlandske statsborgere som hadde påbegynt høyere utdanning i Norge i 2013 eller vinteren 2014, og som fremdeles var registrert som studenter i Norge vinteren 2014.

Datainnsamlingen foregikk i perioden 01.04 – 01.05.14, og det ble foretatt tre purringer. Bakgrunnen for at det er ferske studenter som er målgruppe, er først og fremst at SIU i tidligere lignende undersøkelser ønsket å kartlegge hva som fikk studentene til å velge norske læresteder.

Undersøkelsen har i første rekke vært en *omdømmeundersøkelse* som har blitt publisert i SIUs rapportserie (SIU 2009, 2011, 2013b). Men som følge av et samarbeid mellom NIFU og SIU ble undersøkelsen i 2014 tematisk utvidet.

SIU og NIFU har arbeidet med analysearbeidet parallelt, men med ulike innfallsvinkler og målgrupper. Selv om det har vært samarbeid underveis, har litt ulike definisjoner og kategoriseringer blitt benyttet. Det kan derfor forekomme mindre avvik mellom SIUs og NIFUs tall.²

2.2 Oppslutning og frafall

3216 studenter besvarte hele undersøkelsen.³ Dette utgjør 40 prosent av de som ble kontaktet. Dette er relativt høyt for en epostundersøkelse. Eksempelvis hadde NOKUTs studentundersøkelse (Studiebarometeret) en oppslutning på 32 prosent i 2013.⁴ Likevel er det en utfordring at vi mangler informasjon fra seks av ti studenter vi har spurt.

² Eksempelvis forekommer det at svarkategorien «annet» er ekskludert fra noen NIFUs analyser

³ Det foreligger dessverre ikke informasjon om hvor mange som har besvart deler av undersøkelsen.

⁴

<http://www.nokut.no/Documents/NOKUT/Artikkelbibliotek/Kunnskapsbasen/Aktuelle%20analyser/2013/Studiebarometeret%20%E2%80%93%20svarinnang.pdf>

Svarprosenten varierer mye med hvilket land studentene kommer fra. Den er høyest for studenter fra Polen (74 prosent) og Canada (60 prosent) og lavest for studenter fra Sverige (21) og Danmark (24) (SIU 2014b: 13). En mulig årsak til lav oppslutning fra nordiske studenter er at disse kanskje ikke regner seg som «internasjonale studenter», og ikke oppfatter seg målgruppen for undersøkelsen. At spørreskjemaet kun har foreligget på engelsk kan ha bidratt til å forsterke dette. Dette har vi imidlertid ikke sikker kunnskap om. Manglende oppslutning blant nordiske studenter har også en del å si for totaltallene for en del forhold, for eksempel når det gjelder andelen som bodde i Norge fra før.

Det er ikke foretatt noen frafallsanalyse, utover kalkulasjon av svarprosent for personer fra ulike land. Det er heller ikke foretatt noen vektning a datamaterialet for å kompensere for varierende svarprosent eller andre skjevheter i datamaterialet. Dette innebærer at det er usikkerhet knyttet til dataenes representativitet, og at resultatene må tolkes med forsiktighet. Tallene bør tolkes som tendenser, og ikke eksakte beskrivelser.

2.3 Kategoriseringer av sentrale variable

Land

Studenter med bakgrunn fra 125 land er representert i undersøkelsen. Vi har valgt å plassere disse i sju kategorier:

- Norden
- Vest-Europa utenom Norden
- Øst-Europa og Russland
- Nord-Amerika og Oseania⁵
- Mellom- og Sør-Amerika
- Asia
- Afrika

I noen tilfeller ser vi også på enkeltland innenfor disse kategoriene.

Hele eller deler av utdanningen i Norge

Studentene kunne krysse av for om de tok hele eller deler av utdanningen eller «annet». Annetgruppen er ekskludert fra analyser der vi skiller mellom helgrad- og delgradstudenter.

Type lærested

Lærestedene er omkodet til fem kategorier, som listet opp nedenfor. Antall respondenter på hvert lærested er oppgitt i parentes.

- **Gamle universiteter:** NTNU (633), Norges arktiske universitet, Universitetssentrene på Svalbard (14), Universitetet i Bergen (299), Universitetet i Oslo (455), Universitetet i Tromsø (117)
- **Nye universiteter:** Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (134) Universitetet i Agder (106) Universitetet i Nordland (102), Universitetet i Stavanger (174)
- **Vitenskapelige høyskoler (statlige) og kunsthøyskoler:** Høgskolen i Molde (29) Norges handelshøyskole (77), Norges idrettshøgskole (20), Arkitektthøgskolen i Oslo (20) Kunsthøgskolen i Bergen (8), Bergen Arkitektthøgskole (11)
- **Statlige høyskoler:** Høgskolen i Bergen (63), Høgskolen i Buskerud og Vestfold (66), Høgskolen i Gjøvik (39), Høgskolen i Harstad (12), Høgskolen i Hedmark (74), Høgskolen i Lillehammer (17), Høgskolen i Narvik (31), Høgskolen i Oslo (111), Høgskolen i Sogn og

⁵ Det var få respondenter fra Oseania (Australia, New Zealand), derfor valgte vi å putte disse i samme kategori som Nord-Amerika.

Fjordane (7), Høgskolen i Stord/Haugesund (1), Høgskolen i Sør-Trøndelag (39), Høgskolen i Telemark (66), Høgskolen i Volda (43), Høgskolen i Østfold (54)

- **Private læresteder;** Betanien (2), Handelshøyskolen BI (296), Diakonhjemmet (15), Dronning Mauds minne (1), NLA-høgskolen (4), NITH (1)

58 personer hadde ikke oppgitt lærested, og disse er ekskludert fra de analysene der vi kontrollerer for lærestedstype.

Type utdanning

Studentene ble bedt om å oppgi type utdanning, og fikk følgende brede kategorier å velge mellom; «naturvitenskap og teknologi», «humanistiske og estetiske fag», «samfunnsfag og jus», «utdanning og pedagogikk», «helse- og omsorgsfag», «økonomi og administrasjon» og «annet». De fleste av de som har krysset av for «annet» var gjennom studentenes egne beskrivelser av hva «annet» er, mulige å plassere innenfor en av de andre kategoriene. I NIFUs analyser mangler opplysninger om fag kun ca. 3,1 prosent av tilfellene.

Undersøkelsen skulle i utgangspunktet bare dekke bachelorstudenter, men noen PhD-studenter har kommet med. Disse er filtrert ut i de analysene der vi kontrollerer for type student (delgrad/helgrad).

2.4 Presentasjon av resultater

For mange av spørsmålene er studentene ofte bedt om å vurdere betydningen av ulike forhold på en skala fra 1-5. På denne skalaen er endepunktene definert (f.eks. ikke tilfreds – svært tilfreds), men ikke mellompunktene. Fravær av definerte mellompunkter gjør at det er noe problematisk å definere andelen som for eksempel fornøyde og misfornøyde. På bakgrunn av dette presenterer vi i en del tilfeller hele fordelingen på skalaen. I andre tilfeller presenterer vi gjennomsnittskåren på skalaen. Gjennomsnittsskårer har den fordel at de gir et enkelt oversiktsbilde over komplekse resultater. Samtidig gir de en mindre intuitiv forståelse av hva respondentene mener, og de kan de dekke over interessante variasjoner.

2.5 Åpne spørsmål

Spørreskjemaet inneholdt også et knippe åpne spørsmål. Noen av utsagnene fra disse er benyttet for å illustrere hvordan studentene tenker omkring hvorfor de studerer i Norge og hvilket inntrykk de har av studieoppholdet.

2.6 NOKUTs studiebarometer

For å sette de utenlandske studentenes vurderinger av utdanning i perspektiv, har vi benyttet data fra NOKUTs studiebarometer. Dette er en spørreundersøkelse som ble gjennomført høsten 2013 gikk til alle studenter som er registrert på andre og femte studieår i høyere utdanning i Norge. Drøyt 17 500 studenter besvarte undersøkelsen, noe som ga en svarprosent på 32. For mer informasjon om dette datamaterialet se Lid (2013).

3 Hvem er de utenlandske studentene?

I dette kapitlet skal vi se på bakgrunnen til de utenlandske studentene i undersøkelsen. Vi presenterer enkle fordelinger, som forteller oss noe om hvem studentene er. Vi presenterer fordeling på sentrale indikatorer som fagfelt og hvilke land studentene kommer fra, men legger også vekt på å presentere informasjon som ikke dekkes av DBH og statistikk som SIU utarbeider i forbindelse med sine mobilitetsrapporter. Eksempler på dette er familiebakgrunn og tidligere utenlandserfaring.

Vi minner om at undersøkelsen henvendte seg til et *utvalg* av de utenlandske studentene i Norge (se forrige kapittel), og dermed ikke er representativ for alle med utenlandsk bakgrunn som studerer i Norge. At svarprosenten varierer i ulike grupper, bidrar til å forsterke dette. I noen tilfeller vil vi påpeke hvordan studentene som har besvart undersøkelsen avviker fra utvalget og utenlandske studenter i Norge generelt. For statistikk om utenlandske studenter i Norge, se kapittel 1, SIU (2014a), Kunnskapsdepartementet (2014) og Wiers-Jenssen (2013).

3.1 Hele eller deler av utdanningen i Norge?

Internasjonalt mobile studenter deles ofte inn i to hovedgrupper, de som tar en hel grad i et annet land og de som tar deler av utdanningen i et annet land. Den siste gruppen omtales ofte som utvekslingsstudenter (*exchange students*), men dette begrepet kan være noe misvisende ettersom det er fullt mulig å ta deler av utdanningen i et annet land uten å inngå i noen formell utvekslingsavtale. I denne rapporten bruker vi termene helgrad- og delgradsstudenter. Disse gruppene er nokså ulike med hensyn til rekrutteringsgrunnlag og studentprofil, og i mange analyser ser vi på forskjeller mellom disse gruppene. I vårt datamateriale er gruppene omtrent like store; 47 prosent oppgir at de tar en hel grad i Norge, mens 53 prosent tar deler av graden sin her.⁶

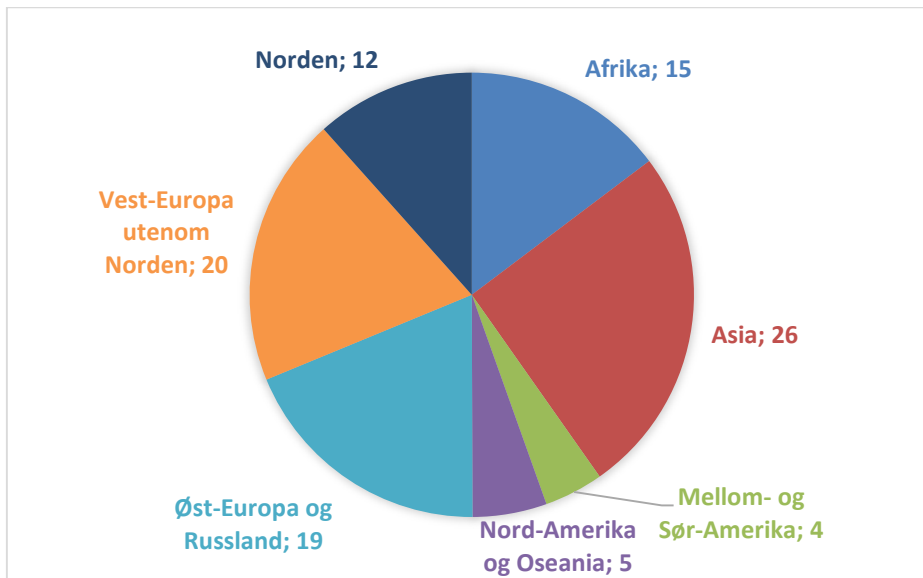
De fleste utenlandske studenter som tar deler av utdanningen i Norge, kommer som del av et organisert utvekslingsprogram. Også blant de som tar en hel grad, er det en del som kommer gjennom organiserte opplegg, som for eksempel Kvoteprogrammet. I undersøkelsen er det imidlertid ikke spurt om hvilke programmer de deltar i.

73 prosent av studentene i undersøkelsen har studert i Norge mellom 4 og 12 måneder, og 15 prosent har kortere oppholdstid. 12 prosent har lengre studietid i Norge. Undersøkelsen henvendte seg til utenlandske statsborgere som påbegynte høyere utdanning i 2013 og starten av 2014, og det er derfor naturlig å finne at de fleste har relativt korte opphold bak seg. At noen oppgir lengre fartstid kan skyldes at de har tatt annen høyere utdanning tidligere, men vi kan ikke se helt bort fra feilregistrering.

⁶ Her er de som har svart «annet» holdt utenfor. Disse utgjør under 5 prosent av respondentene. De som har svart «annet» hadde anledning til å spesifisere hva dette innebar. Få har skrevet noe i dette kommentarfeltet. Det hyppigst forekommende svaret er PhD.

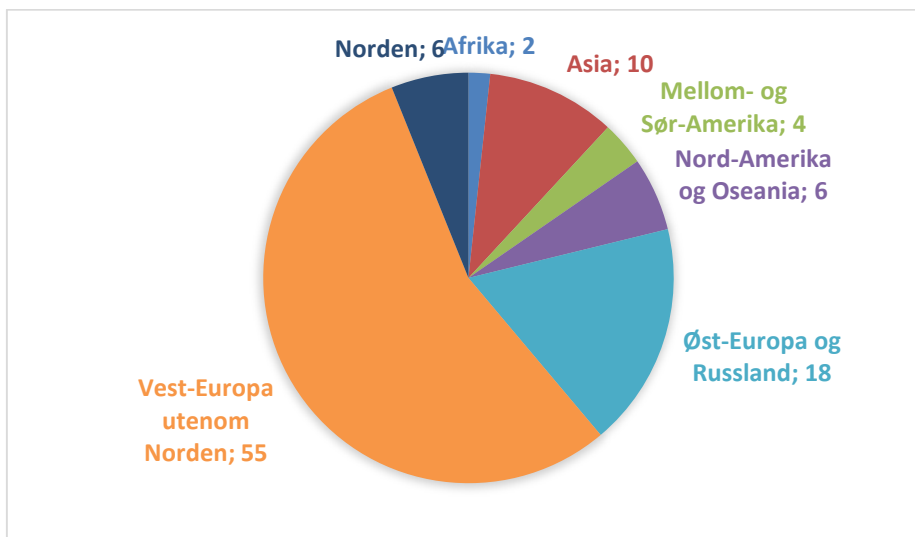
3.2 Hvor kommer studentene fra?

Studenter med bakgrunn fra 125 ulike land har besvart undersøkelsen, og vi har gruppert disse landene i sju kategorier. Flertallet av studentene i undersøkelsen har bakgrunn fra europeiske land. Studenter fra Asia og Afrika er godt representert blant de som tar en hel grad i Norge (figur 3.1). Asiatiske studenter er den største gruppen av helgradstudenter, og blant disse er Kina og Nepal er de største avsenderlandene, fulgt av India og Pakistan.

Figur 3.1 Helgradsstudenters fordeling på landbakgrunn (region). Prosent.

Blant delgradstudentene er det særlig mange med vesteuropeisk bakgrunn, men få nordiske studenter (figur 3.2). Tyskland, Frankrike, Spania og Italia er de største avsenderlandene i Europa. Mange av disse studentene kommer gjennom ERASMUS-programmet. Det er få afrikanske studenter på kortere studieopphold.

Figur 3.2 Delgradsstudenters fordeling på landbakgrunn (region). Prosent.

3.3 Utdanningsnivå, fagfelt og type lærested

Studentene fordeler seg nokså jevnt på utdanningsnivå; 52 prosent studerer på bachelornivå, 48 prosent på masternivå. Undersøkelsen henvendte seg ikke til studenter på PhD-nivå, og ga ikke mulighet for å krysse av for dette.⁷

Når det gjelder fagfelt, finner vi flest på naturvitenskapelige og teknologiske fag, fulgt av økonomisk-administrative fag (tabell 3.1). Helse og omsorgsfag velges oftere av helgrads- enn delgradsstudenter, mens det omvendte er tilfelle for økonomisk-administrative fag. For de andre fagområdene er fordelingen omtrent lik for helgrad- og delgradstudenter.

Tabell 3.1 Studenters fordeling på fagfelt. Prosent.

	Alle <i>N=3216</i>	Delgrad <i>N=1425</i>	Helgrad <i>N=1634</i>
Naturvitenskap og teknologi	37	38	36
Humanistiske og estetiske fag	13	13	14
Samfunnsfag og jus	12	12	12
Utdanning og pedagogikk	5	5	5
Helse- og omsorgsfag	7	10	5
Økonomi og administrasjon	22	18	26
Annet	3	4	3
Totalt	100	100	100

Fordelingen på fagfelt blant de utenlandske studentene i vår undersøkelse avviker noe fra hvordan utenlandske studenter fordeler seg totalt. Totalt sett er det flest utenlandske studenter på økonomisk-administrative fag og samfunnsfag (Kunnskapsdepartementet 2014). Det ser ut som om studenter i naturvitenskapelige fag er overrepresentert i vår undersøkelse, men noe av dette kan tenkes skyldes litt ulik faginndeling.

Fordelingen på fag varierer også med hvor i verden man kommer fra. Naturvitenskap og teknologi er populært blant studenter fra alle land, humaniora er mest populært blant studenter fra Nord-Amerika og Oseania, mens helse- og omsorgsfag er mest populært blant studenter fra nordiske land (Vedleggsfigur 3.1).

Som vi ser ar tabell 3.2 studerer om lag halvparten ved et av de «gamle» universitetene, det vil si Universitetene i Oslo, Bergen, Tromsø og NTNU. Disse lærestedene er store, og har tradisjonelt hatt et relativt mange innslag av utenlandske studenter.

Tabell 3.2 Studenters fordeling på type læresteder. Prosent.

	Alle <i>N=3189</i>	Helgrad <i>N=1419</i>	Delgrad <i>N=1615</i>
Gamle universiteter	47	43	51
Nye universiteter	16	20	13
Vitenskapelige høyskoler og kunsthøyskoler	6	7	5
Statlige høyskoler	21	23	19
Private høyskoler	10	13	7
Sum	100	100	100

⁷ Kommentarfeltene i spørreskjemaet viser at enkelte PhD-studenter likevel kan være med i materialet. Disse antar vi har krysset av for mastergradsnivå.

3.4 Hvor mange har kommet til Norge for å studere, og hvor mange bodde her fra før?

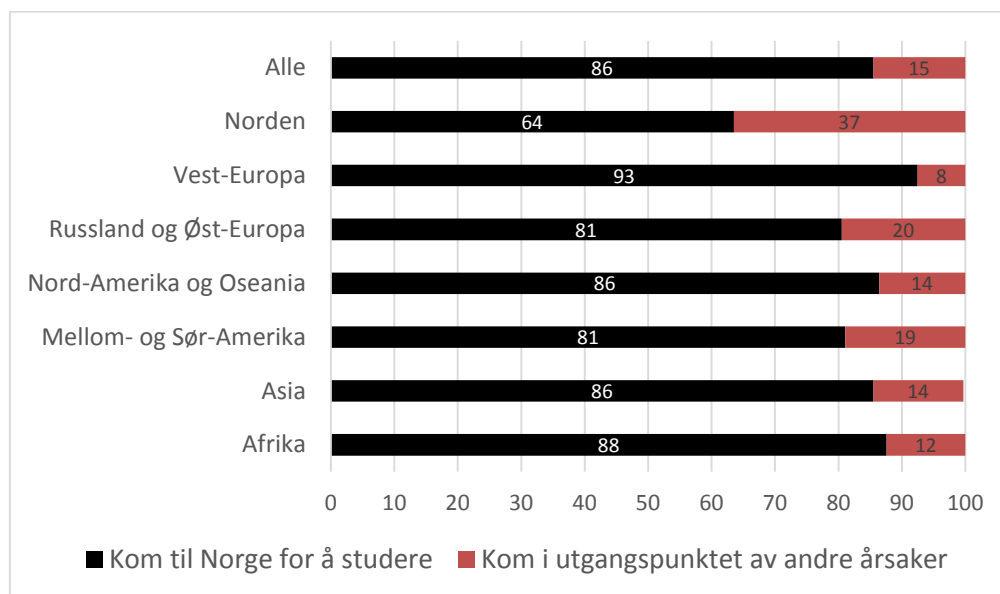
Statistikken over utenlandske studenter som vi viste til i kapittel 1 har fortalt oss hvor mange utenlandske statsborgere vi har blant studenter i Norge, men ikke hvor mange av dem som har kommet til Norge med høyere utdanning som formål. Det har derfor vært lite kunnskap om hvor stor andel som kan regnes som *innreisende* studenter. Som vi så i kapittel 1, har det vært en sterk økning i antall svenske og polske statsborgere som studerer i Norge, og vi antar at dette kan ha sammenheng med flere forhold enn Norges attraksjonsverdi som utdanningsland.

Blant de som har svart på vår undersøkelse oppgir 86 prosent at de kom til Norge for å studere, mens resten sier at de i utgangspunktet kom til Norge av andre årsaker og søkte om høyere utdanning senere. Det er naturlig nok helgradsstudentene som i størst grad oppgir at de kom til Norge av andre årsaker enn studier. Totalt oppgir drøyt en av fire helgradsstudenter kom til Norge av andre årsaker enn studier.

Tabell 3.3 Studenter som kom til Norge for å studere eller av andre årsaker. Prosent.

	Alle	Helgrad	Delgrad
Kom til Norge for å studere	86	74	96
Kom i utgangspunktet av andre årsaker	15	27	4

Ser vi på landbakgrunn blant de som utgangspunktet kom av andre grunner enn studier (figur 3.3), finner vi at det er blant studentene fra nordiske land vi finner høyest andel som i utgangspunktet kom av andre grunner (37 prosent).

Figur 3.3 Årsaker til at utenlandske studenter kom til Norge. Prosent

Særlig høy er andelen blant de svenske studentene; halvparten oppgir å ha kommet av andre grunner enn studier.

Som nevnt i kapittel 2 er svarprosenten lav blant de svenske studentene, noe som gjør at det er usikkerhet knyttet til resultatene. Vi har likevel dekning for å si at mange av de svenske studentene i utgangspunktet ikke er *innreisende* studenter, men personer som alt var bosatt i Norge av andre årsaker. Vi kan også anta at andelen gradsstudenter som har kommet til Norge av andre årsaker enn studier trolig er noe høyere enn vår undersøkelse fanger opp.

Spørreskjemaet inneholdt også et spørsmål om årsaker til tidligere opphold i Norge. Tabell 3.4 viser hva de som kom til Norge av andre årsaker har svart på dette spørsmålet. Vi ser at de hyppigst oppgitte årsakene er arbeid og at familien alt bodde i Norge. Det er også noen som kom for å besøke familie eller venner. Blant de som har spesifisert «annet» er det mange som oppgir kjæreste eller ektefelle i Norge, noe som innebærer at familie og relasjoner har enda større betydning enn det som framgår av tabellen. Flertallet av svenske studentene oppgir at de har arbeidet i Norge, men det er også noen som har vært her for å besøke kjæreste, familie eller venner.

Tabell 3.4 Formål med tidligere opphold i Norge blant de som kom til Norge av andre grunner enn studier. Prosent.

	Prosent
Arbeid	37
Min familie bodde alt i Norge	24
Besøke familie/venner	13
Ferie	5
Annet	18
Studier	3
Sum	100 (N=400)

3.5 Kjønn, alder og sosial bakgrunn

Kjønn og alder

Datamaterialet består av 55 prosent kvinner og 45 prosent menn. Dette er omtrent samme kvinneandel som i populasjonen av utenlandsstudenter totalt, og litt lavere enn for den norske studentpopulasjonen totalt, der kvinneandelen er på ca. 60 prosent.

Som vist i statistiske oversikter over utenlandske studenter i Norge (Wiers-Jenssen 2013), varierer kvinneandelen med land. I vårt materiale er det høyest kvinneandel blant studentene fra Øst-Europa og Russland (68 prosent) og Norden (65 prosent), og lavest blant studentene fra Asia (43 prosent) og Afrika (36 prosent).

Åtte av ti studenter er i 20-årene. Det er høyest andel unge blant delgradsstudentene, som vi ser av tabell 3.5 er to av tre delgradsstudenter under 24 år. Det det er færre «godt voksne» studenter blant utenlandsstudentene enn i studentpopulasjonen i Norge totalt. ⁸

8

http://dbh.nsd.uib.no/dbhvev/student/aldersfordeling_rapport.cfm?dep_id=1&insttype=x&grupperingstring=16s20%2C21s25%2C26s30%2C31s35%2C36s40%2C41s45%2C46s50%2C51s55%2C56s60%2C61s65%2C66s70%2C71s75%2C76s80%2C81s85%2C86s90%2C91s95&arstall=2013&semester=3&sti_valgt=insttype%2Cinstkode%2Cfakkode%2Cufakkode%2Cprogkode&finans=egen&beregning=Totalt.antall&sti_hele=insttype%2Cinstkode%2Cfakkode%2Cufakkode%2Cprogkode&sti=insttype%2Cinstkode%2Cfakkode%2Cufakkode%2Cprogkode&instkode=x&fakkode=x&ufakkode=x&studkode=x&nivastring=x&kandkode=x&progkode=x&valgt_sti=&nullvalue=-&viskode=0&brukersort=to Nedlastet 16.06.14

Tabell 3.5 Studenters fordeling på alder. Prosent.

Alderskategori	Alle	Helgrad	Delgrad
18-20	8	5	11
21-23	39	25	55
24-30	41	51	30
31-40	10	16	3
40+	3	4	1
Totalt	100	100	100

Foreldres utdanningsnivå

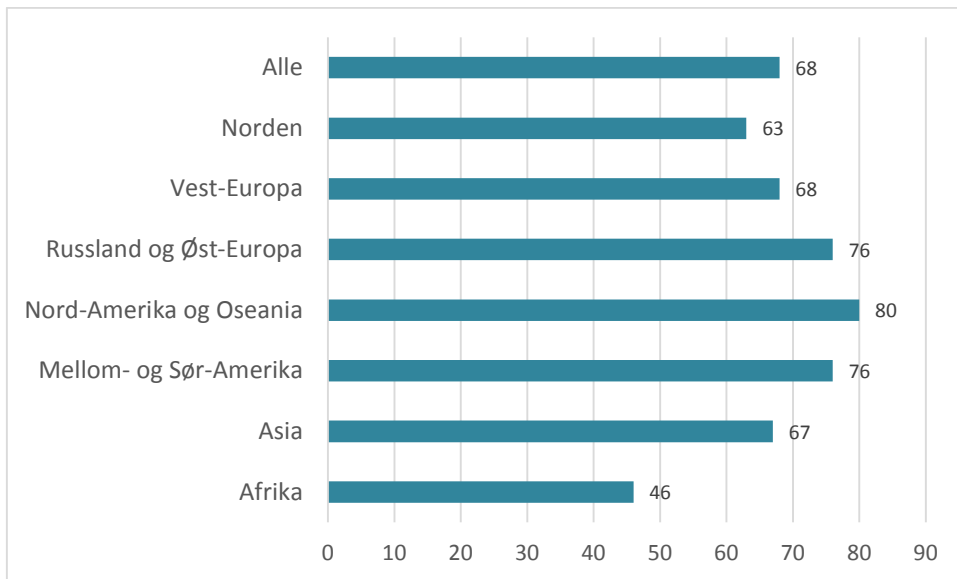
Studier i utlandet har vært hevdet å være et elitefenomen (Musgrove, 1963, Eurostudent 2005, Börjesson 2005). Å reise til et annet land for å studere er kostnadskreven, og det er få land som har universelle studiestøtteordninger av den typen som eksisterer i nordiske land. Dette innebærer at utenlandsstudier ofte fordrer stipender eller god foreldreøkonomi. Vi har ikke informasjon om økonomisk bakgrunn, men har spurt studentene om foreldrenes utdanningsnivå. Dette er et nokså grovt mål, men kan likevel fungere som en indikator på sosial bakgrunn.

Tabell 3.6 viser utdanningsnivået til studentenes foreldre. Vi ser at det er relativt få som har foreldre med utdanning på grunnskolenivå eller lavere. Et flertall av studentene har bakgrunn fra hjem der minst én av foreldrene har høyere utdanning.

Tabell 3.6 Utdanningsnivået til studentenes foreldre. Prosent

	Mor	Far
Høyere utdanning	54	59
Videregående utdanning	32	30
Grunnskole	10	9
Ingen utdanning	4	2
Totalt	100	100

Figur 3.3 viser andelen som har mor og/eller far med høyere utdanning, fordelt på opprinnelsesland. Andelen er høyest blant studentene fra Nord-Amerika og Oseania og lavest blant studentene fra Afrika. Vi ser at det er betydelige forskjeller, noe som har sammenheng med det generelle utdanningsnivået i befolkningen i de landene studentene kommer fra.

Figur 3.4 Studenter med én eller begge foreldre med høyere utdanning. Prosent

Studenter har generelt høyere sosial bakgrunn enn befolkningen generelt, og vi har ikke hatt mulighet til å undersøke i hvilken grad de utenlandske studentene som kommer til Norge skiller seg fra studentene i de landene de kommer fra. Men vi kan konstatere at en høy andel av de utenlandske studentene har foreldre med utdanning på universitets- og høyskolenivå.

3.6 Utenlandserfaring

Flere studier har vist at de som velger å studere i utlandet, ofte har tidligere utenlandserfaring selv, eller har familie som har bodd i utlandet (Murphy-Lejeune 2002, Wiers-Jenssen 2008). Murphy-Lejeune (2002) betegner slike erfaringer som aspekter av *mobilitetskapital*, og hevder at de som har en slik kapital med større sannsynlighet velger utenlandsopphold på nytt. Hun understreker at det ikke kun er egne erfaringer som har betydning, men at erfaringer mediert gjennom foreldre eller andre familiemedlemmer også kan ha betydning.

Vi skal nå undersøke i hvilken grad utenlandske studenter i Norge har egne, eller familiære, erfaringer med å studere i utlandet. Tabell 3.7 viser at det er betydelige andeler som har tidligere utenlandserfaring.

Tabell 3.7 Tidligere utenlandsopphold blant studenter og deres foreldre

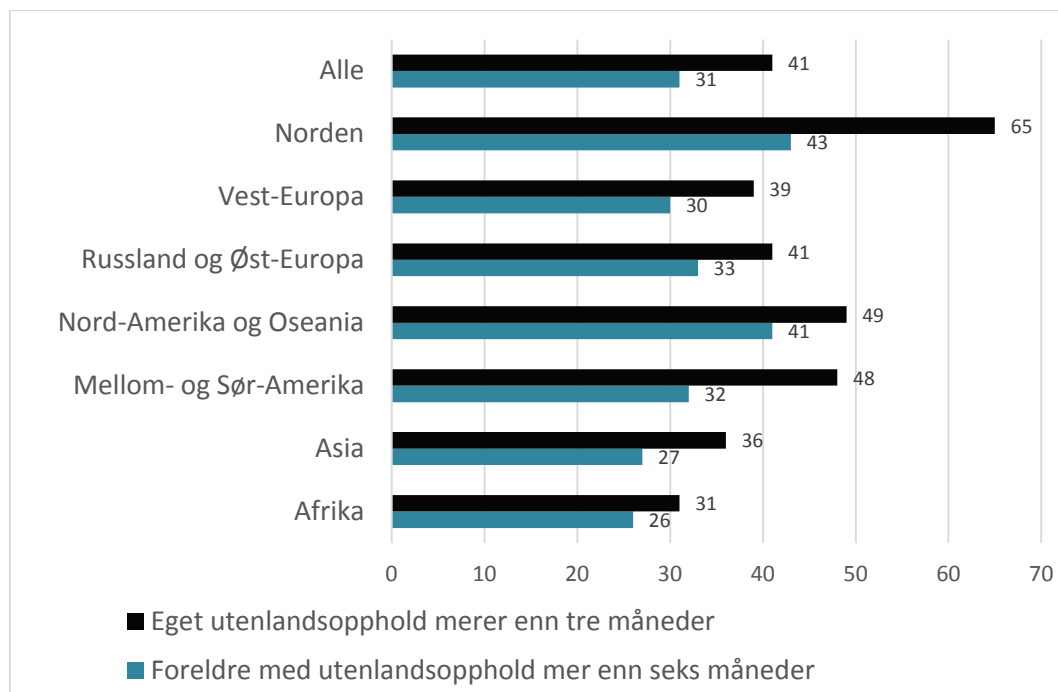
	Helgrad	Delgrad
Har selv bodd i utlandet mer enn tre måneder før studier i Norge	48	34
Mor og/eller far har bodd utenlands mer enn seks måneder	34	30

Blant helgradstudentene oppgir nesten halvparten at de har hatt et utenlandsopphold på minst tre måneder før de startet studiene i Norge. Vi må imidlertid huske på at denne gruppen inkludere mange som bodde i Norge før de begynte å studere her. Om ser bort fra disse, reduseres andelen som har tidligere utenlandsopphold til 39 prosent. Tallet er uansett høyt.

Vi har ikke kunnskap om hvor stor andel av studentene i landene de kommer fra som har tilsvarende bakgrunn. Men andelen med høy «mobilitetskapital», er omtrent den samme som i en studie av nordiske utenlandsstudenter, og i den studien fant man at det var omtrent dobbelt så vanlig blant utenlandsstudenter som blant de som studerte i hjemlandet å ha tidligere utenlandsopphold eller foreldre som har bodd i utlandet (Saarikallio-Torp og Wiers-Jenssen 2010). Ut fra dette virker det

sannsynlig at også de utenlandske studentene i Norge har høyere «mobilitetskapsital» en studentene fra sine respektive hjemland.

Figur 3.4 viser andelen med eget utenlandsopphold eller foreldre som har bodd i utlandet etter hvilken region de kommer fra. Vi ser at studenter fra Norden trekker snittet opp, men her må vi huske på at mange av disse bodde i Norge før de begynte å studere her. Egen og familiær utenlandserfaring er minst vanlig blant studentene som kommer fra afrikanske og asiatiske land.

Figur 3.5 Andel studenter som har bodd i utlandet tidligere, og som har foreldre som har bodd i utlandet fordelt på studentenes opprinnelsesland. Prosent.

3.7 Oppsummering

Om lag halvparten av de utenlandske studentene som en hvert tid befinner seg i Norge tar en hel grad i her, mens resten tar deler av utdanningen her. Helgradsstudentene kommer fra et bredt spekter av land. Flest studenter kommer det fra asiatiske land, der Kina er det største avsenderlandet. Men det er også mange studenter fra Øst-Europa og Russland, Vest-Europa, Afrika og Nordiske land som tar en hel grad i Norge. Blant de som tar deler av utdanningen i Norge, er et klart flertall fra vesteuropeiske land, og mange kommer gjennom ERASMUS-programmet.

De utenlandske studentene er noe yngre enn de norske, og kvinneandelen varierer med land. Andelen er lavest fra Afrika og Asia. Studentene har ofte foreldre med høy utdanning, og mange har hatt utenlandsopphold tidligere.

Ikke alle utenlandske statsborgere som studerer i Norge kom til landet for å studere. Blant de som tar en hel grad, var en av fire bosatt i landet fra før. De kom i utgangspunktet av på grunn av arbeid eller av familiære årsaker.

4 Hvorfor Norge?

I dette kapitlet skal vi se på studentenes begrunnelser for hvorfor de har valgt Norge som studieland. Vi skal også se på hvilke forhold som har betydning for valg av utdanningsinstitusjon, da dette er beslutningsprosesser som ofte er tett knyttet sammen.

Studenters beslutning om å studere i et annet land er en prosess som ofte har flere ledd. Noen bestemmer seg for at de vil studere i utlandet, før de gjør seg tanker om studieland og lærested. Kvalitative studier av studenters beslutninger om å studere i et annet land har vist at dette ofte er komplekse prosesser (Stensaker og Wiers-Jenssen, 1998, Murphy-Lejeune 2002, Teshnar 2009). Det er som regel en kombinasjon av ulike forhold som leder til å velge studier i utlandet. Ofte ligger det en del forutsetninger i bunnen som gjør det mulig å reise ut (f.eks. økonomi og familietradisjoner), men ikke alle forhold ligger like høyt i studentenes bevissthet. Eksempelvis har vi sett at norske studenter i betydelig grad tar studiestøtten fra Lånekassen for gitt, samtidig som det er lite sannsynlig at de hadde reist ut om det ikke var for nettopp denne støtten (Stensaker og Wiers-Jenssen 1998). Dette illustrerer at kvantitative undersøkelser har sine begrensninger når det gjelder å fange opp sammenhengen mellom ulike forhold i beslutningsprosesser. Men slike undersøkelser har sin styrke ved at de kan fange opp informasjon fra mange studenter, og fortelle oss mye om hvilke forhold studentene selv legger vekt på.

Som nevnt tidligere, grupperes ofte årsaker til studentmobilitet i «push» og «pull» kategorier, altså forhold som «skyver» studentene ut og forhold som «trekker» studentene i retning utlandet. Vi har i liten grad innhentet informasjon om forhold knyttet til studentenes hjemland, men spurt studentene om ulike forhold som har påvirket beslutningen om å studere i Norge. Det er altså først og fremst «pull»-motiver vi kan si noe om.

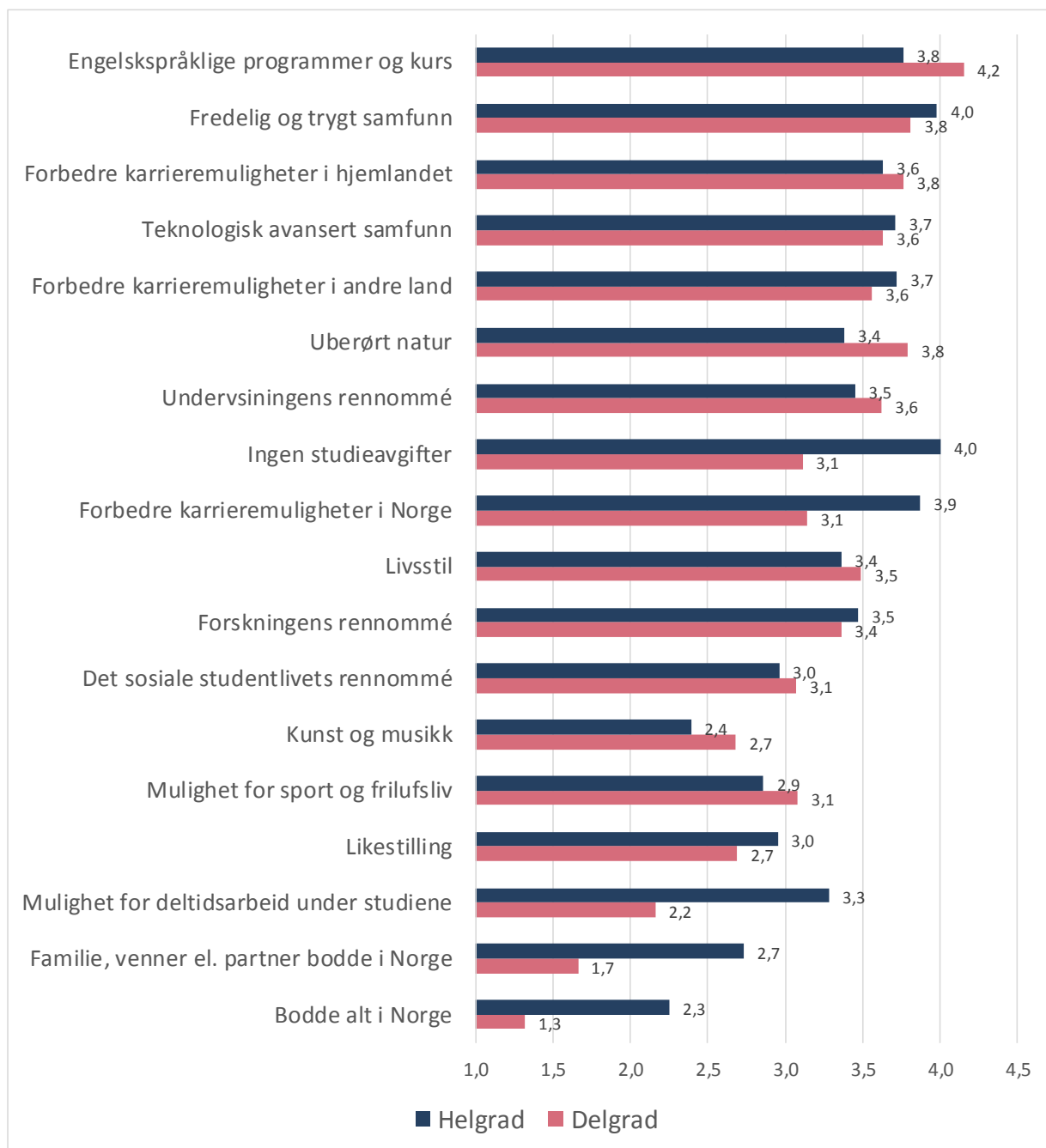
Vi antar at det er en del overlapp mellom motiver for å velge utlandet generelt og for å velge akkurat Norge, og Norge er heller ikke førstevalg for alle. Totalt 27 prosent av studentene hadde andre land som førstevalg.⁹ Høyest andel som i utgangspunktet ville foretrukket andre land enn Norge finner vi blant studenter med bakgrunn fra Mellom- og Sør-Amerika (37 prosent) og Asia (34 prosent). Totalt sett er andelen omtrent den samme som i tidligere undersøkelser (SIU 2013b, DAMVAD 2013b).

Studentene ble presentert for en liste med mulige årsaker til å studere i Norge, og bedt om å angi hvor viktige disse var på en skala fra 1-5 der 1 er «ikke viktig» og 5 er «svært viktig». I de neste avsnittene skal vi se hvordan resultatene fordeler seg for helgrad- og delgradstudenter, og i forhold til hvilken region studentene kommer fra.

⁹ Storbritannia er det landet flest av disse (28 prosent) ville foretrukket å reise til. Andre foretrukne land var Sverige (13 prosent), Tyskland (11 prosent), Danmark (6 prosent) og Canada (5 prosent).

4.1 Forhold som påvirket beslutningen om å studere i Norge

Figur 4.1 viser hvilke forhold som har påvirket beslutningen om å studere i Norge for helgrad- og delgradsstudenter. Det er gjennomsnittsskårene som vises i figuren nedenfor, men de prosentvise fordelingene kan ses i vedleggstabellene 4.1. og 4.2.

Figur 4.1 Studenters vektlegging av forhold som har påvirket beslutningen om å studere i Norge for helgrad- og delgradsstudenter. Gjennomsnittsskåre 1 (ikke viktig) til 5 (svært viktig)

Vi ser at engelskspråklige programmer er svært viktig. Særlig gjelder dette de for de som tar deler av utdanningen i Norge, men også de som tar en hel grad i Norge legger betydelig vekt på dette. Fredelig og trygt samfunn er et annet forhold som oppgis som viktig for valget av Norge som studieland.

Som forventet finner vi en del forskjeller mellom helgrad- og delgradstudenter. Blant helgradstudentene er fravær av studieavgifter den viktigste enkeltårsaken årsaken til at de valgte å studere i Norge. Dette må ses i sammenheng med at Norge nå er et av få land i Europa som ikke krever studieavgifter fra studenter som kommer fra land utenfor EØS-området. Mulighet for deltidsarbeid ved siden av studiene blir i større grad vektlagt av helgradstudenter enn delgradstudenter, noe som må ses i sammenheng med at en del av helgradstudentene bodde i Norge fra før, og at de generelt har et lengre tidsperspektiv på sitt opphold.

Mange oppgir også at de har valgt å studere i Norge for å forbedre sine karrieremuligheter. For delgradsstudentene er det særlig karrieremulighetene i hjemlandet som er viktig, men for helgradsstudentene er også karriere i Norge og i andre land tillagt stor vekt.

Delgradsstudentene legger noe større vekt på forhold som natur, sport og fritid enn helgradsstudentene, tråd med funn fra tidligere undersøkelser (SIU 2013b). Rennomméet til undervisningen og forskning i Norge er ikke øverst på listen over forhold som tillegges størst betydning, men er heller ikke uviktig. Om lag halvparten oppgir at dette er klart viktig (skåre 4 eller 5 på skala 1-5), jfr. vedleggstabellene 4.1 og 4.2.

Svaralternativer og skala er endret noe fra tidligere undersøkelser som SIU har gjennomført, og det kan derfor ikke sammenlignes over tid. I tidligere undersøkelser som SIU har gjennomført har det vært spurt om kvalitet, i tillegg ikke rennommé, og kvalitet har vært blant de viktigste begrunnelsene for å velge Norge (SIU 2013b). Dette illustrerer at svarfordelingen varierer med spørsmålsstillingen, svaralternativene og svarskalaen.

Kort oppsummert kan vi si at utviklingen av engelskspråklige programmer er et tilretteleggingstiltak som har avgjørende betydning for tilstrømmingen av studenter til Norge. At det ikke er studieavgifter ved offentlige læresteder er også svært viktig, særlig for de som tar en hel grad. Ellers er det i vel så stor grad trekk ved det norske samfunn generelt, som trekk ved høyere utdanning spesielt, som er viktige for å velge å studere i Norge.

4.2 Forskjeller mellom studenter fra ulike land

Studenter fra ulike land kan ha nokså ulik motivasjon for å studere i Norge. Tabell 4.1 og 4.2 viser hvordan henholdsvis helgrad- og delgradstudenter fra ulike regioner vektlegger ulike forhold. Tabellene er sortert etter synkende betydning for alle studenter totalt. Hovedresultatene er oppsummert nedenfor.

Studenter fra Norden

Som nevnt tidligere, bodde mange av de Nordiske helgradsstudentene i Norge før de begynte å studere her, og dette preger deres begrunnelser for å studere i Norge. Familie og venner i Norge var viktigere for nordiske helgradsstudentene enn for noen annen gruppe. Slike relasjoner har mindre å si for de delstudentene fra nordiske land. Disse legger størst vekt på å forbedre karrieremuligheter i hjemlandet. De nordiske studentene legger mindre vekt på forhold knyttet til utdanningskvalitet (utdanningens og forskningens rennommé) enn andre.

Studenter fra Vest-Europa utenom Norden

Engelskspråklige programmer er svært viktige for denne gruppen, særlig for delstudentene. Delstudentene er også opptatt av uberørt natur. Forbedring av karrieremuligheter er viktig for både helgrad- og delgradstudenter.

Det er totalt sett mange studenter som kommer fra Vest-Europa utenom Norden, og vi har også undersøkt om det er forskjeller mellom enkelte land. Resultatene viser blant annet at engelskspråklige programmer har særlig stor betydning for franske, italienske og spanske studenter. De spanske studentene skiller seg ut ved å legge stor vekt på rennomméet til norsk undervisning og forskning.

Forbedre mulighetene for karriere i Norge tillegges størst vekt av greske studenter, men også og italienske og spanske studenter. Det kan altså se ut til at den økonomiske krisen i Sør-Europa bidrar til at flere finner veien til norske læresteder.

Øst-Europa og Russland

Både helgrad- og delgradstudenter legger stor vekt på at Norge er et fredelig og trygt, og teknologisk avansert, samfunn. Helgradstudentene legger størst vekt på mulighetene for å forbedre karrieremulighetene i Norge, og at det ikke er studieavgifter. Delstudentene legger mest vekt på engelskspråklige programmer og å forbedre karrieremulighetene i hjemlandet. Delgradstudentene legger også nokså stor vekt på renommeet til norsk forskning og undervisning.

Nord-Amerika og Oseania

Helgradstudentene fra disse landene legger størst vekt på fravær av studieavgifter. Engelskspråklige programmer er svært viktig for både helgrad- og delgradstudenter. Delgradstudentene legger også stor vekt på uberørt natur og livsstil. Renommeet til norsk forskning og undervisning tillegges relativt liten vekt, sammenlignet med studenter fra andre land (unntatt Norden).

Mellom- og Sør-Amerika

Fravær av studieavgifter er viktigst for helgradstudentene, mens engelskspråklige programmer er viktigst for delgradstudentene. Begge grupper legger stor vekt på at Norge er et fredelig og trygt land, og mulighet for å forbedre karrieremulighetene i andre land enn Norge og hjemlandet.

Asia

De asiatiske studentene legger svært stor vekt på at Norge er et fredelig og trygt land og et teknologisk avansert samfunn. Gradsstudentene understreker fravær av studieavgifter, mens delstudentene legger aller størst vekt på engelskspråklige programmer. Studentene fra Asia legger større vekt på undervisningens og forskningens renomme enn de fleste andre. De legger også større vekt på likestilling enn studenter fra andre land, særlig gjelder dette de kvinnelige studentene.

Afrika

De afrikanske studentene legger stor vekt på at Norge er et fredelig og trygt samfunn, på engelskspråklige programmer og på at Norge er et teknologisk avansert samfunn. Helgradstudentene legger i tillegg stor vekt på fraværet av studieavgifter.

Tabell 4.1 Studenters vektlegging av forhold som har påvirket beslutningen om å studere i Norge for *helgradstudenter* fra ulike land. Gjennomsnittsskåre 1 (ikke viktig) til 5 (svært viktig). Sortert etter synkende betydning.

	Norden <i>N=166</i>	Vest-Europa utenom Norden <i>N=280</i>	Øst-Europa og Russland <i>N=268</i>	Nord- Amerika og Oseania <i>N=77</i>	Mellom- og Sør- Amerika <i>N=61</i>	Asia <i>N=363</i>	Afrika <i>N=210</i>	Alle <i>N=1425</i>
Ingen studieavgifter	3,2	3,5	4,1	4,5	4,0	4,4	4,3	4,0
Fredelig og trygt samfunn	3,4	3,6	4,0	3,6	4,0	4,5	4,5	4,0
Forbedre karrieremuligheter i Norge	3,9	3,7	4,3	3,5	4,2	4,0	3,4	3,9
Engelskspråklige programmer og kurs	2,0	3,8	3,7	4,1	3,9	4,2	4,3	3,8
Forbedre karrieremuligheter i andre land enn Norge og hjemlandet	3,4	3,8	3,8	3,4	4,1	3,8	3,6	3,7
Teknologisk avansert samfunn	3,0	3,4	3,9	3,3	3,7	4,1	4,1	3,7
Forbedre karrieremuligheter i hjemlandet	3,1	3,5	3,4	3,3	3,5	3,8	4,3	3,6
Forskningens rennommé	2,7	3,2	3,5	2,8	3,7	3,8	4,0	3,5
Undervisningens rennommé	2,9	3,3	3,4	2,9	3,3	3,8	3,9	3,5
Uberørt natur	3,2	3,6	3,8	3,6	3,1	3,5	3,0	3,4
Livsstil	3,4	3,3	3,3	3,5	3,4	3,6	3,0	3,4
Mulighet for deltidsarbeid under studiene	3,0	2,7	3,6	3,2	3,3	3,5	3,6	3,3
Det sosiale studentlivets rennommé	2,5	2,8	3,0	2,3	2,6	3,4	3,2	3,0
Likestilling	2,7	2,8	2,6	3,2	3,3	3,4	3,0	3,0
Mulighet for sport og friluftsliv	3,1	3,0	3,0	2,6	2,6	2,9	2,5	2,9
Familie, venner el. partner bodde i Norge	3,5	2,4	2,7	3,2	3,1	2,7	2,4	2,7
Kunst og musikk	2,3	2,4	2,3	2,6	2,4	2,6	2,2	2,4
Bodde alt i Norge	3,1	2,0	2,4	2,2	2,6	2,1	1,8	2,3

Tabell 4.2 Studenters vektlegging av forhold som har påvirket beslutningen om å studere i Norge for *delgradstudenter* fra ulike land. Gjennomsnittsskåre 1 (ikke viktig) til 5 (svært viktig). Sortert etter synkende betydning

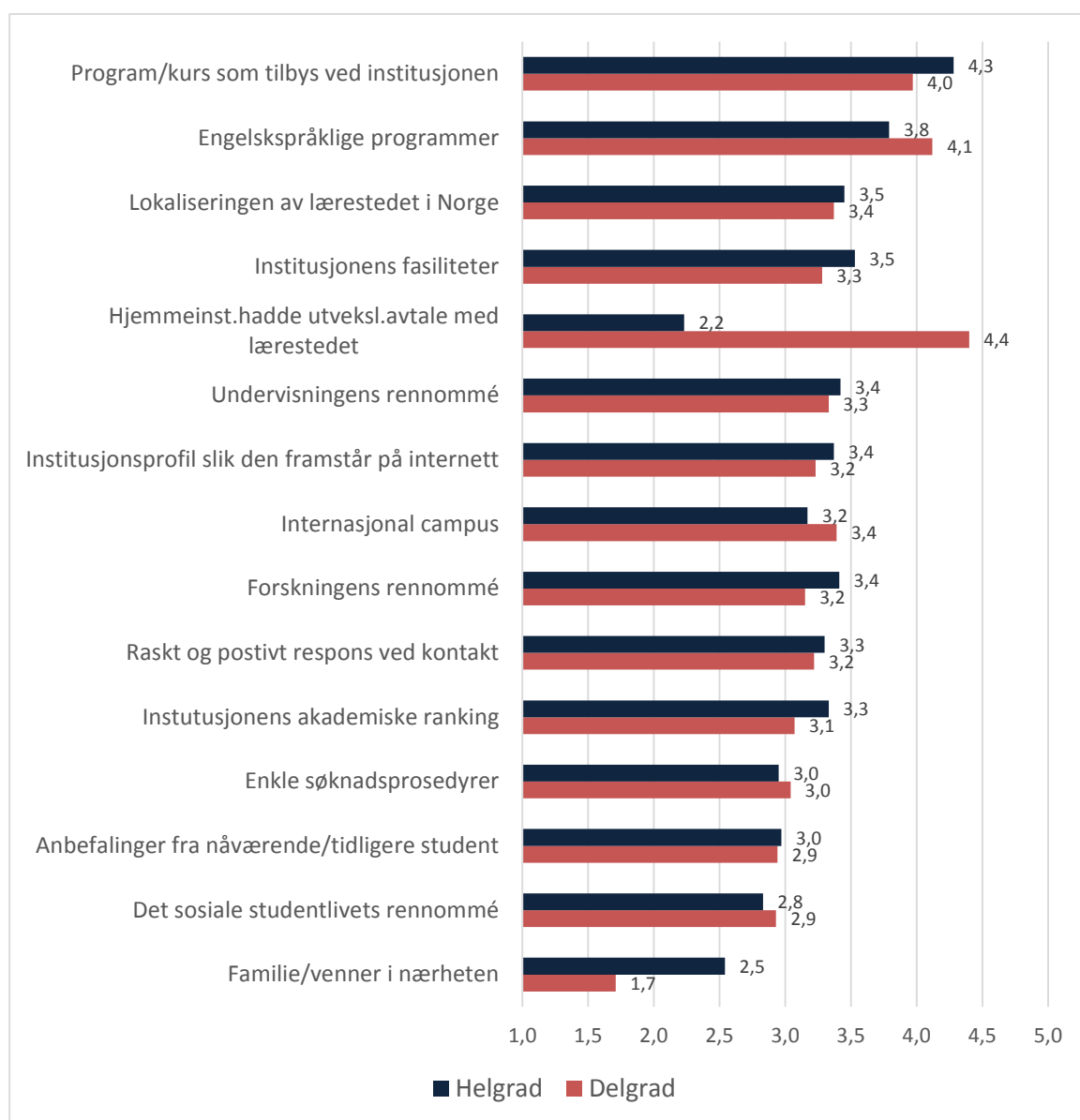
	Norden <i>N=100</i>	Vest-Europa utenom Norden <i>N=900</i>	Øst-Europa og Russland <i>N=289</i>	Nord- Amerika og Oseania <i>N=94</i>	Mellom- og Sør- Amerika <i>N=57</i>	Asia <i>N=167</i>	Afrika <i>N=27</i>	Alle <i>N=1634</i>
Engelskspråklige programmer og kurs	2,7	4,2	4,3	4,3	4,7	4,3	3,9	4,2
Fredelig og trygt samfunn	3,4	3,6	3,9	3,9	4,4	4,5	4	3,8
Uberørt natur	3,5	3,9	3,7	4,2	3,4	3,8	3,3	3,8
Forbedre karrieremuligheter i hjemlandet	3,8	3,7	4,1	3,6	3,4	3,6	4,2	3,8
Teknologisk avansert samfunn	3,2	3,5	3,9	3,3	4,1	4,0	4,0	3,6
Forskningens rennommé	3,1	3,3	3,7	3,1	3,8	3,4	3,7	3,6
Undervisningens rennommé	3,4	3,6	3,8	3,2	3,6	3,5	3,6	3,6
Forbedre karrieremuligheter i andre land enn Norge og hjemlandet	3,3	3,5	3,9	3,2	4,1	3,5	3,7	3,6
Livsstil	3,3	3,4	3,5	3,9	3,7	3,8	3,2	3,5
Forbedre karrieremuligheter i Norge	3,5	2,9	3,7	2,9	3,5	3,3	3,0	3,1
Ingen studieavgifter	2,9	2,9	3,7	2,7	3,5	3,5	3,6	3,1
Mulighet for sport og friluftsliv	3,1	3,1	3,1	3,1	2,7	3,1	2,4	3,1
Det sosiale studentlivets rennommé	2,7	3,0	3,2	2,9	2,9	3,4	2,7	3,1
Likestilling	2,6	2,6	2,5	3,1	3,0	3,1	2,6	2,7
Kunst og musikk	2,2	2,2	2,6	2,7	2,7	2,7	2,4	2,4
Mulighet for deltidsarbeid under studiene	2,1	1,8	2,8	2,2	2,7	2,7	2,7	2,2
Familie, venner el. partner bodde i Norge	2,2	1,4	1,9	1,9	1,8	2,0	1,8	1,7
Bodde alt i Norge	1,5	1,2	1,5	1,2	1,4	1,6	1,3	1,3

4.3 Valg av lærested

Valg av utdanningsland og lærested er ofte prosesser som henger sammen, og studentene ble også spurt om hvilke forhold som bidro til at de valgte lærestedet der de nå studerer. Resultatene vises i figur 4.2. Samlet sett er programmene kursene som tilbys ved lærestedet den viktigste årsaken til valg av lærested. At undervisningen er engelskspråklig er også svært viktig.

For delstudentene er det at hjemmeinstitusjonen har en avtale med det norske lærestedet helt avgjørende. Helgradstudentene legger noe større vekt på kvalitetsaspekter (rennommé og ranking) sammenlignet med delgradstudentene.

I begge grupper legges det nokså stor vekt på den geografiske lokaliseringen til lærestedet, og på lærestedets fasiliteter. Begge disse forholdene har større betydning enn rennomméet til undervisning og forskning.

Figur 4.2 Vektlegging av ulike forhold som påvirket valg av lærested for helgrad- og delgradstudenter. Gjennomsnittsskåre, skala 1 (ikke viktig – 5 (svært viktig)).

Hvilke forhold man legger vekt på, varierer naturlig nok med hvilket lærested det er snakk om. Vi har ikke sett på enkeltinstitusjoner, men undersøkt om det er forskjeller knyttet til lærestedstype (tabell 4.3). Studenter ved vitenskapelige høyskoler og kunsthøyskoler og private læresteder er de legger mest vekt på undervisningens rennommé, og på akademisk ranking. Studentene ved de gamle universitetene er de som legger mest vekt på forskningens rennommé.

Det kan se ut som private læresteder evner å kommunisere sine kvaliteter mer effektivt enn andre læresteder. Studenter ved disse lærestedene (de fleste går på BI) legger mer vekt på «institusjonsprofil slik den framstår på internett», men de skårer også høyere på flere andre indikatorer, som fasiliteter, internasjonal campus, og utvekslingsavtaler.

Tabell 4.3 Studenters vektlegging av ulike forhold som påvirket valg av lærested, etter lærestedstype. Gjennomsnittsskåre, skala 1 (ikke viktig) – 5 (svært viktig).

	Gamle uni- versiteter <i>N=1527</i>	Nye uni- versiteter <i>N=516</i>	Vitensk. høgsk. og kunst- høgsk. <i>N=180</i>	Statlige høgskoler <i>N=660</i>	Private lære- steder <i>N=304</i>	Alle <i>N=3189</i>
Programmene/kursene som tilbys ved institusjonen	4,1	4,1	4,2	4,2	4,0	4,1
Engelskspråklige programmer	4,1	4,0	3,9	3,6	4,2	4,0
Institusjonens fasiliteter	3,4	3,4	3,4	3,3	3,8	3,4
Lokaliseringen av lærestedet i Norge	3,4	3,2	3,2	4,0	3,7	3,4
Undervisningens rennommé	3,4	3,2	3,6	3,3	3,6	3,4
Min hjemmeinstitusjon hadde utvekslingsavtale med lærestedet	3,4	3,2	3,0	3,3	3,9	3,3
Institusjonsprofil slik den framstår på internett	3,3	3,2	3,3	3,2	3,6	3,3
Forskningens rennommé	3,4	3,2	3,1	3,1	3,2	3,3
Internasjonal campus	3,3	3,3	2,9	3,2	3,7	3,3
Raskt og positivt svar når man kontakter institusjonen	3,1	3,3	3,1	3,4	3,5	3,3
Institusjonens akademiske ranking	3,3	2,9	3,5	2,9	3,7	3,2
Enkle søknadsprosedyrer	3,0	3,0	2,8	3,0	3,2	3,0
Anbefalinger fra en nåværende/tidligere student	2,9	2,9	2,9	3,0	3,2	2,9
Det sosiale studentlivets rennommé	2,9	2,7	2,6	2,9	3,0	2,9
Familie/venner i nærheten	2,0	2,1	1,9	2,4	2,2	2,1

Når vi ser på forskjeller mellom ulike land, finner vi at studenter fra vestlige land legger mindre vekt på lærestedets rennommé enn studenter fra land (Vedleggstabell 4.3)

4.4 Åpne utsagn om hvorfor de valgte å studere i Norge

I tillegg til spørsmålsbatterier om begrunnelser for å studere i Norge, inneholdt spørreskjemaet også et åpent spørsmål der studentene ble bedt om å kort forklare hvorfor de valgte å studere i Norge. Dette spørsmålet sto foran spørsmålene med forhåndsdefinerte svaralternativer som vi har vist ovenfor, slik at studentene skulle tenke mest mulig fritt omkring disse spørsmålene. Mange av de samme

begrunnelsene vi har sett i de kvantitative analysene går igjen også i de åpne spørsmålene, men det er også begrunnelser som i liten grad er fanget opp i spørsmålsbatteriene. Svarene på det åpne spørsmålet illustrerer også at det gjerne er en kombinasjon av ulike forhold som gjør at de bestemmer seg for å studere i Norge. Grovt sett kan svarene inndeles i følgende hovedkategorier:

- Faglige og kvalitetsmessige årsaker
- Samarbeidsavtaler mellom norsk universitet og universiteter i hjemlandet
- Økonomiske begrunnelser (fravær av studieavgifter, stipendordninger)
- Interesse for norsk natur, kultur og samfunn
- Språklige årsaker (engelskspråklige kurs, og at nordmenn flest snakker engelsk)
- Relasjoner til Norge
- Mulighet for å arbeide i Norge
- Ønsker om nye opplevelser

Mange understreker at det er bestemte fagtilbud som har fått dem til velge Norge. En del studieprogrammer og fagmiljø oppfattes som unike og av høy kvalitet. Områder som mange anser Norge som særlig sterke på er blant annet offshoreteknologi, vannkraft, maritime studier og akvakultur. Noen har også studert skandinavisk språk og kultur i sitt hjemland, og et studieopphold i Norge oppleves som en naturlig forlengelse av dette.

Utvexlingsavtaler mellom norske læresteder og læresteder i studentenes hjemland er noe som en del studenter trekker fram – at det forelå en form for «pakkeløsning» var avgjørende. Noen nevner også de i utgangspunktet hadde tenkt seg til et engelskspråklig land, men at de endte opp i Norge fordi hjemmeinstitusjonen ikke hadde noen utvexlingsavtale med Storbritannia på deres fagområde.

Økonomiske begrunnelser som trekkes fram er fravær av studieavgifter, men også stipendmulighetene som ligger i Kvoteprogrammet og andre programmer.

Veldig mange gir uttrykk for en fasinasjon for norsk natur – fjorder, fjell, nordlys osv. Mange er også opptatt av norske samfunnsforhold, særlig at det er et trygt land. Det politiske systemet og velferdsstaten er også forhold som trekkes fram som interessante å få mer kjennskap til.

Når det gjelder språk, så er det ikke bare engelskspråklige programmer som nevnes som begrunnelse. Det faktum at de fleste nordmenn kan snakke engelsk er noe som mange nevner som attraktivt. Eksempelvis er det en del franske, italienske og spanske delgradsstudenter som nevner at å studere i Norge gir dem en mulighet for å bli bedre i engelsk.

Det er også relativt mange som oppgir at de har en relasjon til Norge. Noen har vært her på ferie, noen har tatt utdanning her tidligere, noen har slektninger her, noen har norsk kjæreste eller ektefelle, noen har bodd og arbeidet i Norge i flere år, og noen har forfedre som har utvandret fra Norge. For de som alt bodde i Norge, var det det nærmest en selvfølge å studere her når de skal ta høyere utdanning. For andre var det mer av en nødvendighet om de skulle ha mulighet til å være med sine kjære, eller en mulighet til å realisere en drøm.

Det er også en del studenter som først og fremst ønsker seg nye opplevelser. De oppfatter Norge som «something completely different», og ønsker å eksponere seg for hva «annerledeslandet» har å by på. Det er særlig blant delgradsstudenter vi vinner en del som ønsker å studere i et land som de oppfattet som svært eksotisk og forskjellig fra deres eget.

Noen nevner også mulighetene for å arbeide i Norge etter fullført utdanning. Dette gjelder i første rekke de som alt har en relasjon til Norge.

Oftest nevnes en kombinasjon av flere ulike årsaker, og beslutningen om å studere i Norge basert på flere forhold. På de neste sidene har vi gjengitt noen av studentenes utsagn. Disse er ment å vise bredden i type begrunnelser og pretenderer ikke å være representative for datamaterialet som sådan.

Tekstboks 1 Begrunnelser for å studere i Norge

I am studying neuroscience, and Kavli Institute of System Neuroscience is one of the lead research institute in the field.

Helgradstudent, Kina

First of all Norway is a country that have high quality education and training. Secondly, I am studying energy management which Norway is suits to study energy course where Norway petroleum industry is very mature. Lastly, Norway has very beautiful landscape.

Helgradstudent, Øst-Timor

Because I wanted to do Ibsen studies.

Helgradstudent, Russland

The veterinary education in Norway is known as a very good education, better than both Denmark and Sweden.

Helgradstudent, Sverige

Because my school had an agreement with the university there and I thought it was an unique experience because Norway wouldn't have been the first country I wanted to visit before coming there.

Delgradstudent Frankrike

I came to Norway first and foremost because I am on scholarship. And secondly due to the fact that Norway is among the few countries where international students do not pay for tuition. I can afford to fully maximize my educational aspirations.

Helgradstudent, Ghana

The tuition is free, or I can't afford the expenses of studying aboard.

Helgradstudent, Kina

Because of the relevance of my previous study, Quota scheme and Norway being one of the world's best country to live.

Helgradstudent, Nepal

First and foremost I wanted to study in a peaceful country. Secondly I was looking for a scholarship. Lucky enough when I was picked and given a scholarship I said to myself let me take this chance and use it.

Helgradstudent, Malaysia

Tekstboks 1 Begrunnelser for å studere i Norge (forts)

Program was interesting; Possible future job prospects No tuition (though this is advantage is lost due to high cost of living).

Helgradstudent, Portugal

Mostly I came because of the landscape and the nature, secondly because of the language (courses in English) and the courses they offer.

Delgradstudent, Tyskland

I have a great interest in Arctic matters. Therefore, combining the choice of my study subject with an Arctic study surrounding did play an important role in choosing my place of study.

Helgradstudent, Tyskland

Happiest country in the world, amazing nature and for a new experience.

Delgradstudent, India

I am a sociology student, and was very interested in the social justice system in place here. f.eks. the welfare state and the prison system.

Delgradstudent, Hellas

I felt it was vastly different to Australia and also because I wanted to study and learn in one of the best healthcare systems in the world.

Helgradstudent, Australia

Because I study Norwegian in my home study institution, and I wanted to continue practising my language skills here.

Delgradstudent, Latvia

Because Norway stands out with its buoyant economy, high life expectancy, and high level of education. The lifestyle of Norway is peaceful and nature-loving and it is close relation to me.

Helgradstudent, Azerbadjan

I've been interested in Scandinavian countries since I remember, also for a high level of education and the country and culture itself.

Helgradsstudent, Tsjekkia

Mountains, ski, outdoors culture, expertise level on my education field.

Helgradstudent, Chile

Tekstboks 1 Begrunnelser for å studere i Norge (forts)

Scenery, Girls, Vikings, Black Metal.

Delgradstudent, Canada

Because people who already had studied in Norway, speak about Norway in such a manner, that you want to experience living in Norway too.

Helgradstudent, Georgia

I wanted to improve my English and I knew Norway could be a perfect country, since everyone speaks English. Besides I am studying maritime engineering, so Norway has a good references on that.

Delgradstudent, Spania

Very good organisation of the exchange and help by the university. Guaranteed student housing.

Delgradstudent, Tyskland

Jeg gikk på folkehøyskole for 3 år siden og likte Norge så pass godt at jeg ville tilbake.

Helgradstudent, Nederland

Boyfriend is Norwegian, moved here to start working and live with him and am doing my master's while working.

Helgradstudent, Sør-Afrika

I already lived here since four years ago, and felt there where no reason to move and leave all my new friends here in this country when I could just stay for my education too. It's also close to where I am from (Gothenburg)

Helgradstudent, Sverige

Because I got an opportunity, my family is here, and I see good future perspectives after studies.

Helgradstudent, Litauen

Wife is Norwegian, and a "free" education was appealing.

Helgradstudent, USA

Because the culture and the education system are totally different from my country, and the rest of European country and because maybe in my life I would never visit Norway.

Delgradstudent, Italia

4.5 Oppsummering om årsaker til å studere i Norge

Ikke overraskende finner vi at engelskspråklige programmer og fravær av studieavgifter er de aller viktigste årsakene til å velge Norge som studieland. Disse forholdene kan anses som forutsetninger som ligger i bunnen. Uansett hvor attraktiv studiekvalitet, natur eller samfunnsforhold i Norge måtte oppfattes, så ville trolig få valgt å studere her om ikke engelskspråklige programmer eksisterte. Økningen i antall i engelskspråklige tilbud har derfor vært helt avgjørende for den sterke veksten i tallet på utenlandske studenter vi har sett de senere år, selv om også andre forhold spiller inn.

Høyere utdanning i Norge har alltid vært gratis ved offentlige læresteder. Det har den også vært mange andre land, inntil relativt nylig. For EU- og EØS-borgere er det fortsatt mulig å bevege seg relativt kostnadsfritt mellom noen land, og i land der det kreves studieavgifter er det et satt et tak for hvor mye EU- og EØS-borgere skal betale. For borgere fra utenfor EØS-området kreves det nå fulle studieavgifter i de fleste vestlige land. At også Danmark og Sverige har innført dette, har trolig bidratt til at flere ser Norge som et alternativ.

For mange studenter er utdanning i Norge et strategisk grep for å bedre jobbmulighetene, enten det er i hjemlandet eller de ønsker å satse på en internasjonal karriere. De som tar deler av utdanningen i Norge, er mest opptatt av å forbedre karrieremulighetene i hjemlandet. Helgradsstudentene fra Øst-Europa og Russland er de som i størst grad vektlegger karrieremuligheter i Norge. Noen av disse var bosatt i Norge før de startet i høyere utdanning. Som vi skal komme tilbake til i kapittel 7, er det mange som ønsker å bli værende i Norge etter fullført utdanning.

Som forventet, finner vi variasjoner mellom helgrad- og delgradstudenter i hvilke forhold som har hatt betydning for å velge Norge som studieland. Eksempelvis er fravær av studieavgifter avgjørende for helgradsstudenter, men mindre viktig for delgradstudentene fordi de ofte kommer gjennom utvekslingsavtaler og programmer der de heller ikke ville blitt avkrevd studieavgifter i andre land.

Men vi finner også en del variasjoner knyttet til hvilken region og hvilket land studentene kommer fra. Eksempelvis finner vi at studenter fra ikke-vestlige land legger større vekt på forhold som at Norge er et trygt og fredelig samfunn. Det kan også se ut som om forhold som uberørt natur ser ut til å være viktigere for de som kommer fra regioner der dette er mangelvare.

Kvalitetsaspekter er ikke spesielt høyt vektlagt i studentenes vurderinger. Dette er kanskje ikke så overraskende, tatt i betraktning at få norske læresteder er høyt rangert i internasjonale rangeringer, og at de fleste ikke befinner seg på rangeringslistene i det hele tatt. Mange studenter har trolig begrenset kunnskap om kvaliteten på norske utdanningsinstitusjoner sammenlignet med læresteder i utlandet. Om vi ser på forskjeller etter lærestedstype, finner vi at de som studerer ved de «gamle» universitetene legger noe størst vekt på forskningskvalitet sammenlignet med andre. Men det kan også være at svaralternativene studentene fikk ikke så godt fanget opp kvalitetsaspekter. I åpne utsagn om hvorfor de valgte å studere i Norge, ser vi mange eksempler på at kvalitetsaspekter trekkes fram. Mange studenter er tiltrukket av fagmiljøer som de oppfatter som unike og attraktive.

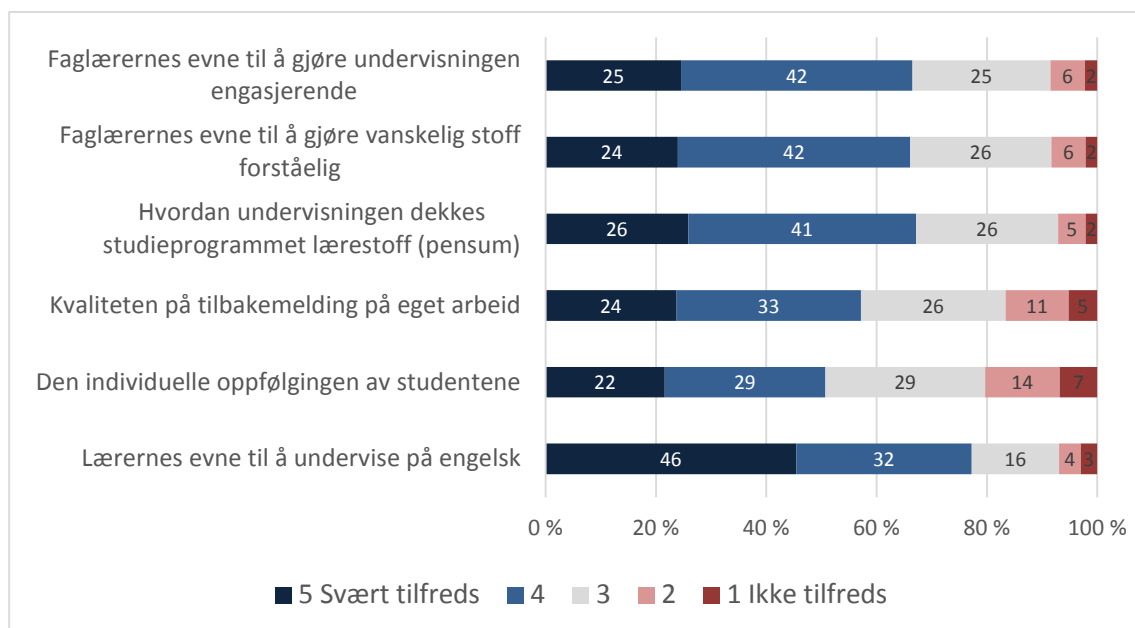
Tidligere undersøkelser som SIU har gjennomført, kan tyde på at kvalitetsvurderinger kan ha noe større betydning enn det vi har fanget opp her. Vi kan også tilføye at flere forhold enn de som var listet opp kan tenkes å ha betydning. Et eksempel på dette er finansieringsmuligheter. For noen studenter er tilgangen på stipend trolig avgjørende for å søke seg akkurat til Norge. Eksempelvis gjelder dette studenter som kommer gjennom det såkalte kvoteprogrammet.

5 Vurdering av utdanningstilbudet

I dette kapitlet skal vi se på hvordan de utenlandske studentene vurderer norsk høyere utdanning. Er de fornøyd med undervisningen de tilbys? Hvordan vurderer de studie- og læringsmiljøet? Hvordan vurderer de arbeidsbelastning og formelle krav? Vi undersøker om det er forskjeller mellom gradstudenter og delstudenter, studenter fra ulike land, og mellom ulike fagfelt og lærestedstyper. Vi skal også se på om det er forskjeller mellom hvordan utenlandske studenter vurderer utdanningen sammenlignet med norske studenter. Som sammenligningsgrunnlag bruker vi data fra NOKUTs studiebarometer. Utvalget i NOKUTs undersøkelse er noe annerledes enn i vår undersøkelse, blant annet er studentene kommet lengre i studiet. En sammenligning av disse datasettene kan likevel gi en interessant pekepinn på om de utenlandske studentene vurderer utdanningen som bedre eller dårligere enn de norske studentene.

5.1 Vurdering av undervisning og veiledning

Studentene ble bedt om å vurdere ulike aspekter ved undervisning og veiledning på en skala fra 1 (ikke tilfreds) til 5 (svært tilfreds). Resultatene er vist i figur 5.1.

Figur 5.1 Studenters vurdering av undervisning og veiledning. Prosent.

Det forholdet flest studenter er fornøyde med er «Lærernes evne til å undervise på engelsk», der 46 prosent svarer at de er svært tilfreds. Når det gjelder andre forhold ved undervisning og veiledning, svinger andelen svært tilfredse rundt 25 prosent. Men det er relativt mange som gir skåre 4 av 5, og det er relativt få som gir laveste skåre (1 og 2), og totalt sett er resultatene nokså positive.

Vi merker oss at tilfredsheten er høyere når det gjelder undervisning og pensum enn den er med veiledning. Om lag en av fem studenter er misfornøyd med den individuelle oppfølgingen av studentene.

Det er små forskjeller mellom helgrad- og delgradstudenter når det gjelder disse spørsmålene. Det er og relativt små forskjeller etter institusjonstype. De statlige høgskolene vurderes mer positivt enn andre lærestedstyper når det gjelder veiledning. De private lærestedene får gjennomgående litt dårligere skussmål enn andre, bortsett fra når det gjelder lærer evne til å undervise på engelsk (vedleggstabell 5.1). Vi finner imidlertid forskjeller knyttet til studentenes landbakgrunn (vedleggstabell 5.2). Studentene fra afrikanske land er gjennomgående mer fornøyd enn andre, med en gjennomsnittsskåre på 4 eller mer for alle forhold unntatt individuell veiledning. Studentene fra Øst-Europa og Russland er også gjennomgående fornøyde. Studentene fra Nord-Amerika og Oseania er de som er minst fornøyde med undervisning og veiledning, særlig lite fornøyd er de med individuell oppfølging. Resultatene viser et annet mønster enn The International Student barometer, der studenter fra vestlige land er mer fornøyde enn studenter fra andre verdensdeler (Garrett 2014).

Vi har også undersøkt i hvilken grad vurderingene varierer med fagfelt. Variasjonene er ikke så store, men vi finner at de som studerer samfunnsfag og jus tenderer til generelt å være litt mindre fornøyd enn andre (tabell 5.1). Studenter på helsefag er noe mindre fornøyd enn andre med tilbakemelding og oppfølging. Lærerutdanning og helsefag får dårligere vurdering enn andre fag når det gjelder lærernes evne til å undervise på engelsk.

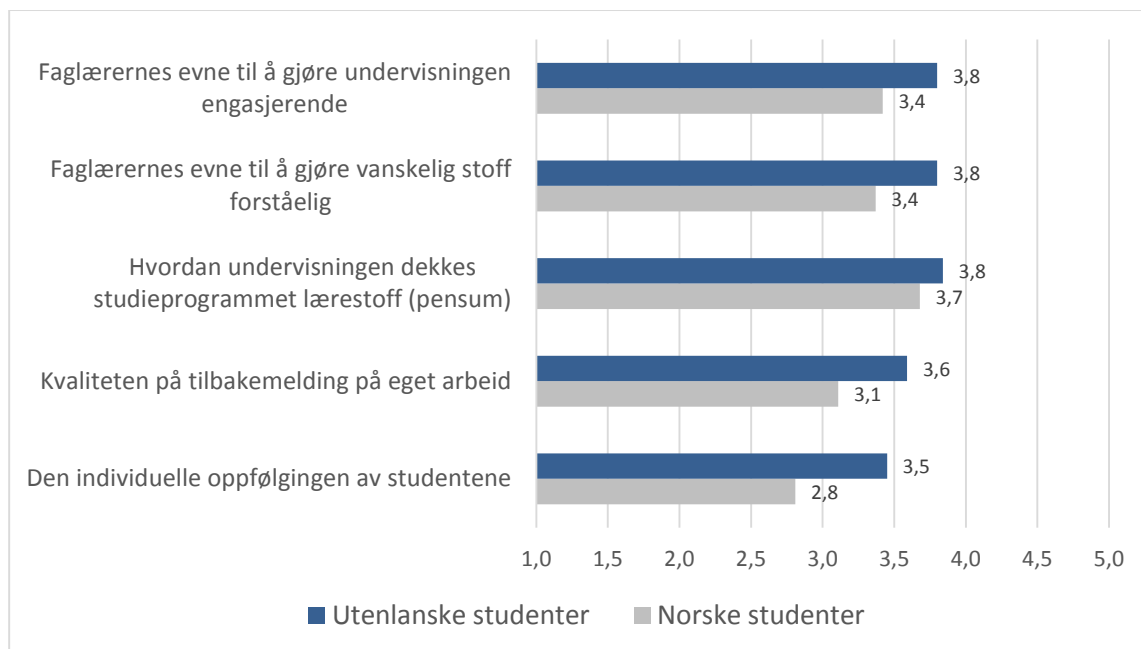
Tabell 5.1 Studenters vurdering av undervisning og veiledning etter utdanningstype. Gjennomsnittsskåre på skala 1 (ikke tilfreds) til 5 (svært tilfreds)

	Naturvitenskap og teknologi	Humanistiske og estetiske fag	Samf.-fag og jus	Lærerutd. og ped.	Helsefag	Økonomi og adm.	Annet	Alle
Faglærernes evne til å gjøre undervisningen engasjerende	3,8	3,9	3,7	3,9	3,8	3,8	4,0	3,8
Faglærernes evne til å gjøre vanskelig stoff forståelig	3,8	3,8	3,7	4,0	3,8	3,8	3,8	3,8
Hvordan undervisningen dekker studieprogrammets lærestoff (pensum)	3,9	3,8	3,7	3,8	3,8	3,9	3,8	3,8
Kvaliteten på tilbakemelding på eget arbeid	3,7	3,7	3,4	3,7	3,4	3,6	3,5	3,6
Den individuelle oppfølgingen av studentene	3,5	3,5	3,2	3,6	3,3	3,4	3,4	3,5
Lærerens evne til å undervise på engelsk	4,2	4,2	4,2	3,7	3,6	4,2	4,0	4,1

Kort oppsummert har vi sett at andelen som er «svært tilfreds» er ikke spesielt høy, på den annen side er det heller ikke andelen som ikke er tilfredse særlig stor. Gjennomsnittsskårene ligger mellom 3,5 og 4,1 på en skala fra 1 – 5. Et spørsmål som melder seg, er om disse resultatene kan anses som gode eller dårlige. En måte å belyse dette på, er å se på hvordan norske studenter har svart på de samme spørsmålene. Det skal vi gjøre i neste avsnitt.

5.1.1 Vurdering av undervisning og veiledning sammenlignet med norske studenter

Spørsmålene om vurdering av undervisning og veiledning er identiske med de som ble stilt i NOKUTs studiebarometer (med unntak av spørsmålet om undervisning på engelsk). Utvalget i NOKUTs undersøkelse er annerledes enn i vår undersøkelse, blant annet med hensyn til hvor langt i studiet studentene har kommet og hvordan de fordeler seg på fagfelt. Dette innebærer at resultatene ikke er helt sammenlignbare. Vi har likevel valgt vise gjennomsnittsskårene for de to i samme figur (figur 5.2)

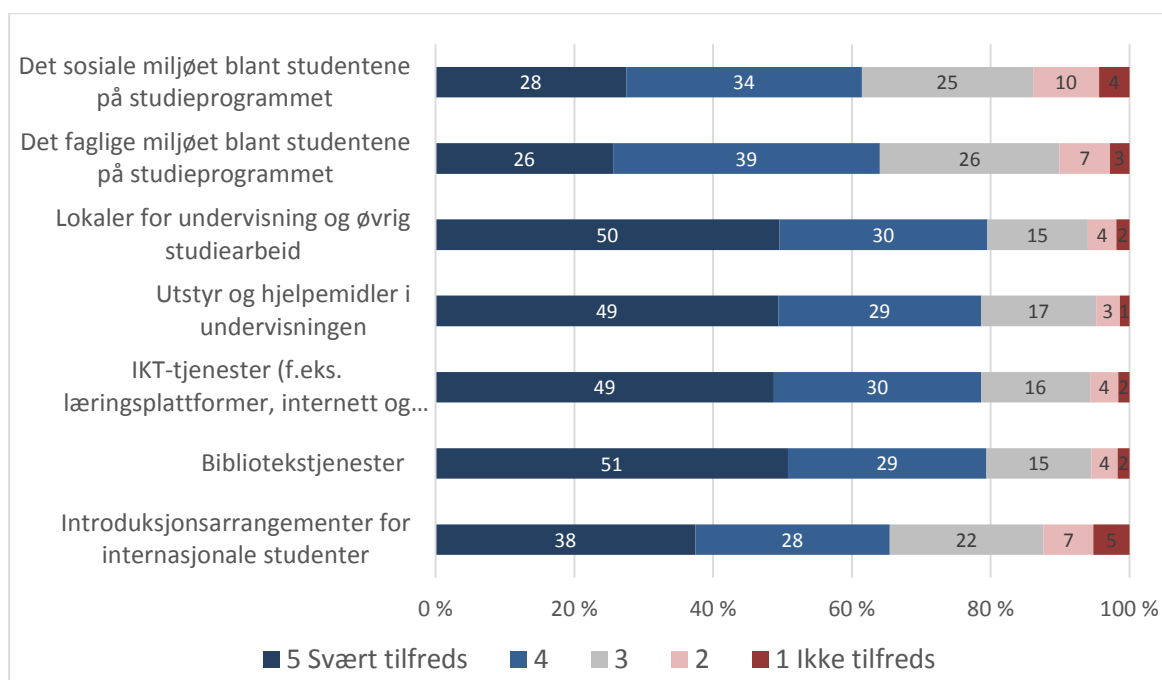

Figur 5.2 Vurdering av undervisning og veiledning, sammenligning mellom utenlandske og norske studenter. Gjennomsnittsskåre på skala 1 (ikke tilfreds) til 5 (svært tilfreds)

Vi ser at utenlandske studenter gjennomgående har en mer positiv vurdering av undervisning og veiledning enn norske studenter. Særlig er forskjellen stor når det gjelder tilbakemelding og oppfølging. Her er de utenlandske studentene langt mer fornøyde enn de norske. Vi skal komme tilbake til mulige forklaringer på forskjeller mellom utenlandske og norske studenter i slutten av kapitlet.

5.2 Vurdering av studie- og læringsmiljø

Figur 5.3 viser hvordan studentene vurderer studie- og læringsmiljø. Sosialt og faglig miljø vurderes omtrent likt, og andelen svært fornøyde er under 30 prosent for begge disse forholdene. Lokaler, utstyr og tjenester vurderes langt mer positivt, om lag halvparten av studentene er svært tilfredse med dette.

Figur 5.3 Studenters vurdering av studie- og læringsmiljø. Prosent.

Det er marginale forskjeller mellom helgrad- og delgradstudenter også når det gjelder forholdene illustrert i figur 5.3. Det er heller ikke særlig store forskjeller mellom lærestedstyper, men private læresteder vurderes noe mer positivt når det gjelder andre forhold enn det faglige og sosiale studiemiljøet (vedleggstabell 5.3).

Vi finner noen forskjeller etter hvor i verden studentene kommer fra. Forskjellene gjør seg i liten grad gjeldene i vurderingen av studiemiljø, men det er variasjoner i hvordan man vurderer lokaler, utstyr og tjenester (vedleggstabell 5.4). Studenter fra Afrika, Øst-Europa og Russland og Mellom- og Sør-Amerika er generelt fornøyde med disse tilbudene, mens studentene fra Norden, Nord-Amerika og Oseania er noe mindre tilfreds.

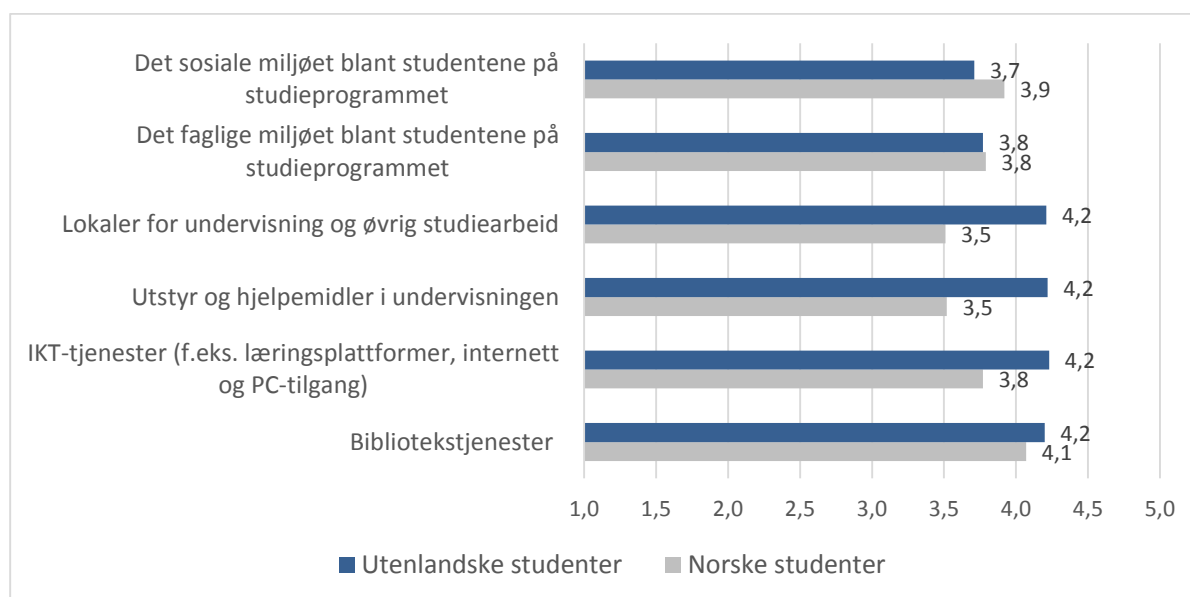
Tabell 5.2 viser resultater etter fagfelt. Vi ser at det sosiale miljøet vurderes mest positivt blant studenter på lærerutdanning og pedagogikk. Lokalene og utstyr vurderes som best av studenter på økonomisk-administrative fag (De mange studentene på BI bidrar til å trekke snittet opp). Studentene på helsefag og lærerutdanning er de som er minst fornøyd med introduksjonsarrangementer for internasjonale studenter.

Tabell 5.2 Studenters vurdering av studie- og læringsmiljø etter utdanningstype. Gjennomsnittsskåre på skala 1 (ikke tilfreds) til 5 (svært tilfreds)

	Naturvitenskap og teknologi	Humanistiske og estetiske fag	Samfunnsfag og jus	Lærer-utd. og ped.	Helsefag	Økonomi og adm.	Annet	Alle
Det sosiale miljøet blant studentene på studieprogrammet	3,7	3,6	3,7	4,0	3,6	3,8	3,9	3,7
Det faglige miljøet blant studentene på studieprogrammet	3,8	3,7	3,7	3,8	3,7	3,8	3,9	3,8
Lokaler for undervisning og øvrig studiearbeid	4,2	4,1	4,1	4,1	3,9	4,5	4,1	4,2
Utstyr og hjelpemidler i undervisningen	4,3	4,1	4,1	4,1	4,1	4,4	4,3	4,2
Bibliotekstjenester (f.eks. læringsplattformer, internett og PC-tilgang)	4,2	4,2	4,2	4,2	4,1	4,4	4,2	4,2
IKT-tjenester	4,3	4,1	4,1	4,1	4,1	4,3	4,1	4,2
Introduksjonsarrangementer for internasjonale studenter	3,9	3,7	3,9	3,6	3,5	4,1	3,9	3,9

5.2.1 Vurdering av undervisnings- og læringsmiljø sammenlignet med norske studenter

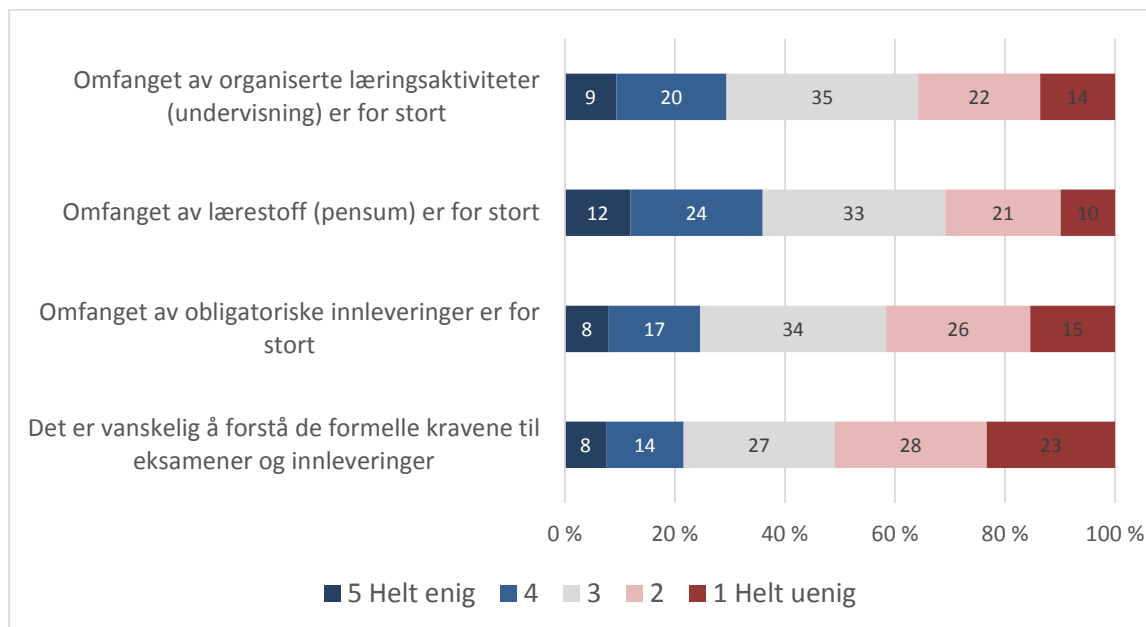
Også når det gjelder vurdering av undervisnings- og læringsmiljø, har vi benyttet anledningen til å sammenligne resultatene med NOKUTs studiebarometer. De utenlandske studentene er jevnt over mer fornøyd med lokaler og utstyr, men når det kommer til studiemiljø er de utenlandske studentene mer forbeholdne. Det er færre av de utenlandske enn de norske studentene som er fornøyd med det sosiale miljøet.

Figur 5.4 Vurdering av undervisnings og læringsmiljø, sammenligning mellom utenlandske og norske studenter. Gjennomsnittsskåre på skala 1 (ikke tilfreds) til 5 (svært tilfreds).

5.3 Arbeidsmengde og formelle krav

Studentene ble også bedt om å ta stilling til påstander som handlet om arbeidsmengde og formelle krav. Påstandene var negativt vinklet, det vil si at høy skåre innebærer at forholdene anses som problematiske. Men som vi ser av figur 5.5, peker ingen av forholdene seg ut som spesielt problematiske, sett fra studentenes ståsted. Det er noen som er enige i at omfanget av undervisning, pensum og innleveringer er for høyt, men det er stort sett flere som er uenige i dette.

Figur 5.5 Studenters vurdering av arbeidsmengde og formelle krav. Prosent.

Om vi ser på mønstre mellom ulike grupper, finner vi at helgradstudentene sier seg oftere enige i påstandene enn delgradstudentene. Studentene ved vitenskapelige høgskoler er de som i minst grad er enige i påstandene. Fagforskjellene er relativt små, men når vi ser på forskjeller mellom studenter fra ulike land, ser vi tendenser til at studenter fra Mellom- og Sør-Amerika, Asia og Afrika i noe større grad enn andre opplever læringstrykket som for høyt. Når det gjelder å forstå formelle krav, oppgis dette som like problematisk for studenter fra Nord-Amerika og Oseania som det gjør for asiatiske eller afrikanske studenter.

Når man snakker med undervisere og administrativt ansatte som har befattning med utenlandske studenter i Norge, kan man få et annet inntrykk av studentenes forståelse av formelle krav. De rapporterer om at en del studenter har problemer med å forstå en del formaliteter, som for eksempel siteringsteknikk. Det kan være at vårt spørreskjema ikke fanger opp dette på en god måte, men det kan også være at andelen studenter som opplever slike utfordringer reelt sett er lav. En annen mulig forklaring er at studentene er nokså ferske i det norske systemet, og at en del av dem ikke enda har opplevd vurderingssituasjoner.

5.4 Oppsummerende diskusjon om vurderingen av utdanningen

De utenlandske er relativt fornøyde med utdanningen de får i Norge, selv om det også er et forbedringspotensial. Særlig fornøyde er de med lærernes evne til å undervise på engelsk. Studentene fra afrikanske land og fra Øst-Europa og Russland er de som totalt sett er mest fornøyde, mens studenter fra Nord-Amerika synes mindre imponert, særlig over undervisnings- og rammekvalitet. Dette illustrerer at grad av tilfredshet kan ha sammenheng med forventninger, og hva slags utdanningssystem som finnes i landet man kommer fra.

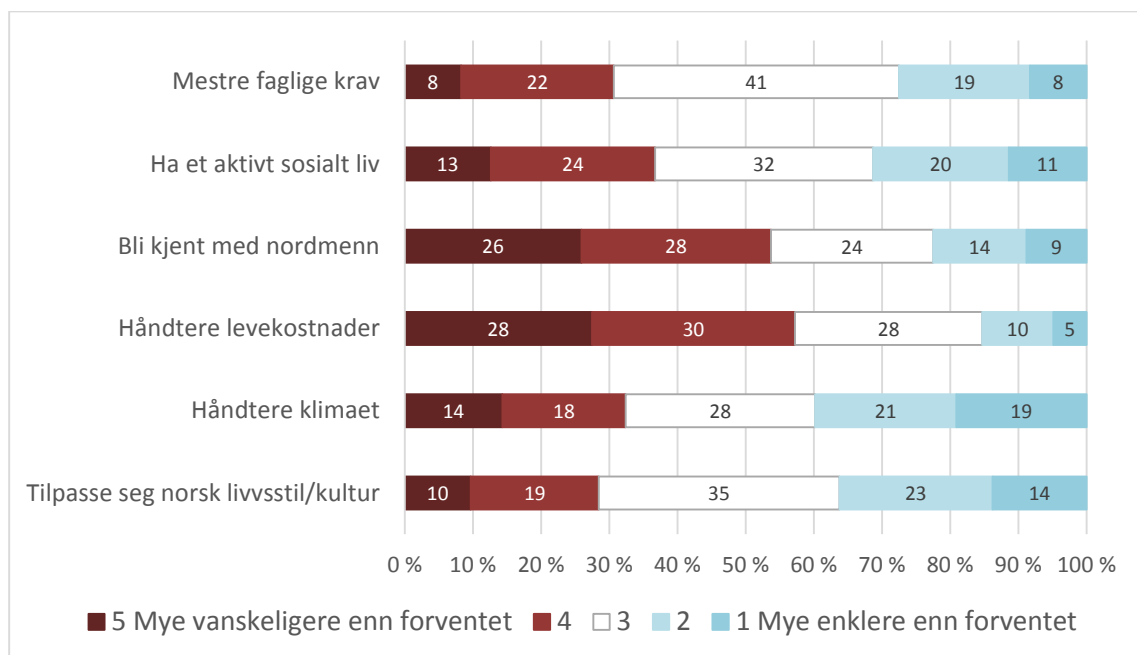
De utenlandske studentene er gjennomgående mer fornøyd med utdanningen enn studenter i Norge. Mulige årsaker til dette kan være at studenter som reiser til et annet land for å studere, er en selektert gruppe med hensyn til motivasjon. Ambisiøse og motiverte studenter ofte er mer tilfredse med utdanningen sin enn andre. En annen mulig årsak er at utvalgene er noe ulikt sammensatt, for eksempel når det gjelder type utdanning og hvor langt de har kommet i student. Men det kan også tenkes at utenlandske studenter, særlig de som kommer fra utviklingsland, ikke er så godt vant. Det kan være at de i mindre grad tar forhold som lokaler og god IKT-støtte for gitt, og at de ikke hadde forventet mer oppfølging og veiledning enn det de faktisk får.

6 Utfordringer ved å studere i Norge

Å studere i et fremmed land kan by på mange positive opplevelser, men også en rekke utfordringer. Studiesituasjon kan være nokså annerledes enn hva man er vant med, for eksempel med hensyn til undervisnings- og læringsformer. Men det er også en rekke sosiale og andre utenomfaglige forhold som kan være vanskelige å forholde seg til. Noen av disse er studentene forberedt på, andre kan være mer overraskende. Internasjonal faglitteratur kan fortelle om kultursjokk og faglige og tilpasningsproblemer (jfr. kapittel 1) og det ville være overraskende om ikke også utenlandske studenter i Norge møter utfordringer de slikter med å takle. I dette kapittelet skal peke på noen av de utfordringene som utenlandske studenter møter i Norge. Vi legger spesielt vekt på sosialt nettverk.

6.1 Utfordringer ved å studere i Norge

Studentene ble presentert for en liste på seks mulige utfordringer knyttet til å studere i Norge. Skalaen gikk fra 1 (mye enklere enn forventet) til 5 (mye vanskeligere enn forventet), det vil si at midtkategorien 3 betyr «omtrent som forventet». Resultatene framgår av figur 6.1.

Figur 6.1 Studenters utfordringer ved å studere i Norge. Prosent

De forholdene som oppfattes som mest utfordrende, er å håndtere levekostnader og å bli kjent med nordmenn. Mer enn halvparten av studentene har opplevd dette som vanskeligere enn forventet. Fire av ti studenter oppgir også at det å ha et aktivt sosialt liv har vært vanskeligere enn de hadde tenkt seg.

Tre av ti oppgir at mestring av faglige krav har vært vanskeligere enn forventet, men det er nesten like mange som sier det har vært enklere enn forventet. Når det gjelder håndtere klimaet og å tilpasse seg norsk livsstil/kultur, så er det flere som har opplevd dette som enklere enn forventet enn som vanskeligere enn forventet.

Helgradsstudentene rapporterer om litt større utfordringer enn delgradstudentene, men dette kan ikke ses isolert fra hvor studentene kommer fra. Studenter fra ikke-vestlige land oppgir i større grad enn andre at flere forhold var mer krevende enn forventet. Som det framgår av tabell 6.1, gjelder det i aller størst grad studentene fra afrikanske land, men også studenter fra Asia og Mellom- og Sør-Amerika rapporterer i større grad om vanskeligheter enn studenter fra vestlige land. Blant studentene fra Afrika oppgir om lag halvparten at mestring av akademiske krav, ha et aktivt sosialt og håndtere klimaet liv var vanskeligere enn forventet. Seks av sju sier at å bli kjent med nordmenn er vanskeligere enn forventet og sju av opplever at det er vanskeligere enn forventet å håndtere klimaet

Tabell 6.1 Studenters utfordringer ved å studere i Norge, etter opprinnelsesland. Gjennomsnittsskåre på skala 1 (mye enklere enn forventet) til 5 (mye vanskeligere enn forventet).

	Norden N=277	Vest-Europa utenom Norden N=1230	Øst-Europa og Russland N=591	Nord-Amerika og Oseania N=177	Mellom- og Sør-Amerika N=127	Asia N=565	Afrika N=249	Alle N=3216
Mestre faglige krav	2,9	2,8	3,1	2,6	3,1	3,2	3,4	3,0
Ha et aktivt sosialt liv	3,0	2,9	3,2	2,7	3,2	3,3	3,5	3,1
Bli kjent med nordmenn	3,0	3,5	3,4	3,5	3,8	3,6	3,7	3,5
Håndtere levekostnader	3,3	3,6	3,5	3,7	3,7	3,8	4,0	3,7
Håndtere klimaet	2,7	2,7	2,9	2,5	2,9	3,3	3,4	2,9
Tilpasse seg norsk livsstil/kultur	2,7	2,8	2,9	2,6	3,0	3,1	3,3	2,9

Det er stor spredning i svarene på disse spørsmålene, og forhold som noen oppfatter som enkle, oppfatter andre som utfordrende. Vi har sett at dette varierer en del med hvor man kommer fra, men dette har trolig også sammenheng med psykologiske faktorer som vi ikke har målt her. Noen har i utgangspunktet vært innforstått med de utfordringer man møter som student i Norge, mens andre i mindre grad har vært mentalt forberedt på hva som møtte dem.

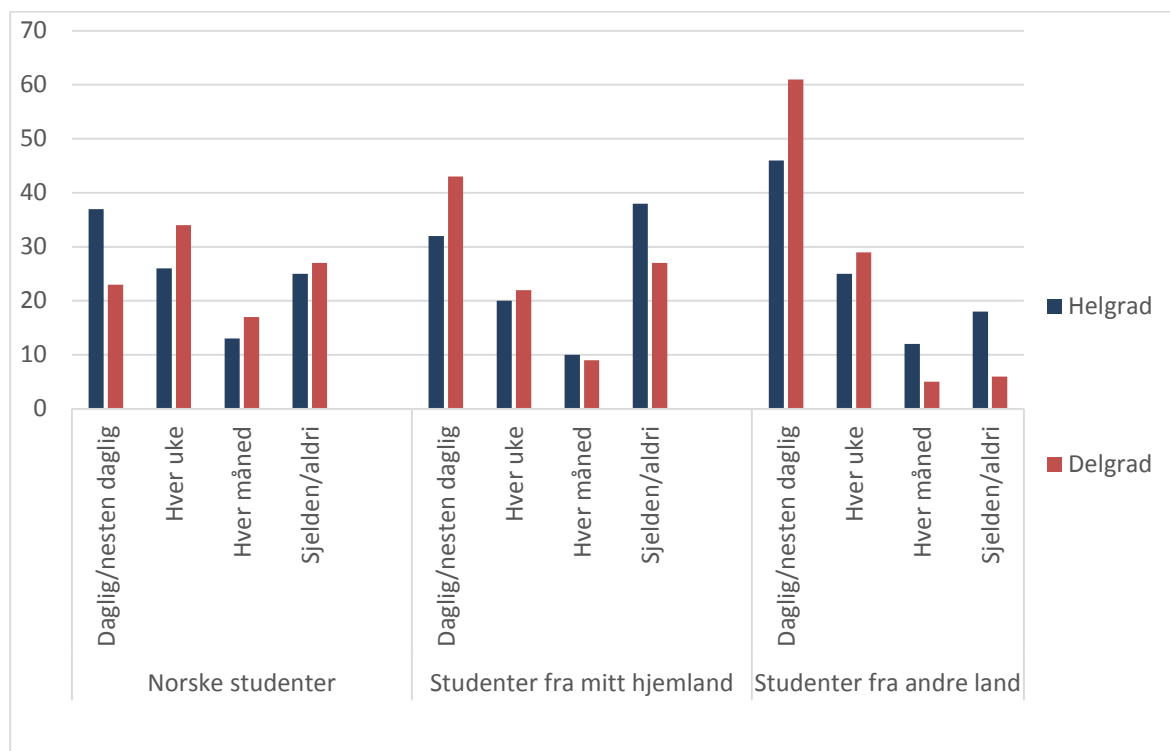
6.2 Faglig og sosialt nettverk

Som vi så i forrige avsnitt, er det å bli kjent med nordmenn vanskeligere enn forventet for studenter fra de fleste land, med unntak av studenter fra Norden. Vi skal nå se på i hvilken grad studentene omgås nordmenn og andre nasjonaliteter i studiesammenheng og på fritiden. Fra flere andre studier (Perucci og Hu 1995, Wiers-Jenssen 1993, Opper og medarbeidere 1990) vet vi at sosialt nettverk, og da i særdeleshet kontakt med vertslandets studenter er viktig for trivsel og livskvalitet. Men dette har implikasjoner utover den enkelte students ve og vel. Kommunikasjon er en

forutsetning for at gjensidig utveksling av perspektiver kan finne sted, slik at reell internasjonalisering er mulig.

6.2.1 Kontakt med ulike nasjonaliteter på lærestedet

Figur 6.2 viser hvor ofte studentene har sosial kontakt med andre studenter på lærestedet. Vi ser at studentene sjeldnere har kontakt med norske studenter enn med andre utenlandske studenter. Særlig gjelder dette delgradstudentene; seks av ti omgås studenter fra andre land på daglig basis, mens under en firedel omgås nordmenn like hyppig.

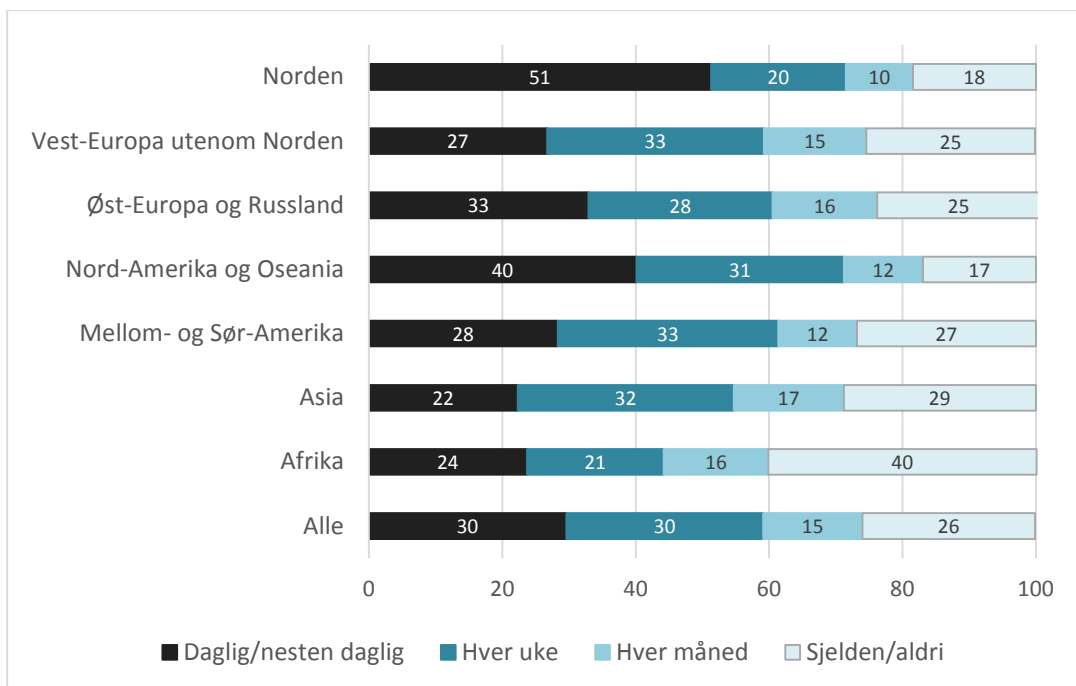

Figur 6.2 Hyppighet i sosial omgang med ulike nasjonaliteter på lærestedet blant helgrad- og delgradstudenter. Prosent.

Dette kan bety at mange av de utenlandske studentene går på programmer og kurs der det er få norske studenter. Men kan også være at de går på felles programmer med nordmenn, men at de har lite kontakt med dem.

Nettverk er viktig, uansett nasjonalitet, og manglende fravær av sosialt nettverk kan ha negative konsekvenser på trivsel og tilfredshet. Men videre i dette kapittelet vil vi først og fremst fokusere på interaksjon mellom utenlandske og norske studenter. Begrunnelsen for dette er at vi ønsker å få mer informasjon om inngående studentmobilitet fungerer å tråd med de politiske målsettingene på området, og da er det først og fremst kontakten mellom utenlandske og norske studenter som er interessant.

Først skal vi undersøke om hyppighet sosial omgang med nordmenn på lærestedet varierer med hvilket land studentene kommer fra. Figur 6.3 viser at studenter fra nordiske land og fra Nord-Amerika og Oseania er de som oppgir å ha mest kontakt med nordmenn på lærestedet. Blant disse har sju av ti kontakt med nordmenn i studiesituasjonen på ukentlig basis. Studenter fra afrikanske land er i den andre enden av skalaen; under halvparten av dem har sosial omgang med nordmenn på lærestedet på ukentlig basis, og fire av ti svare at de sjelden eller aldri har slik kontakt.

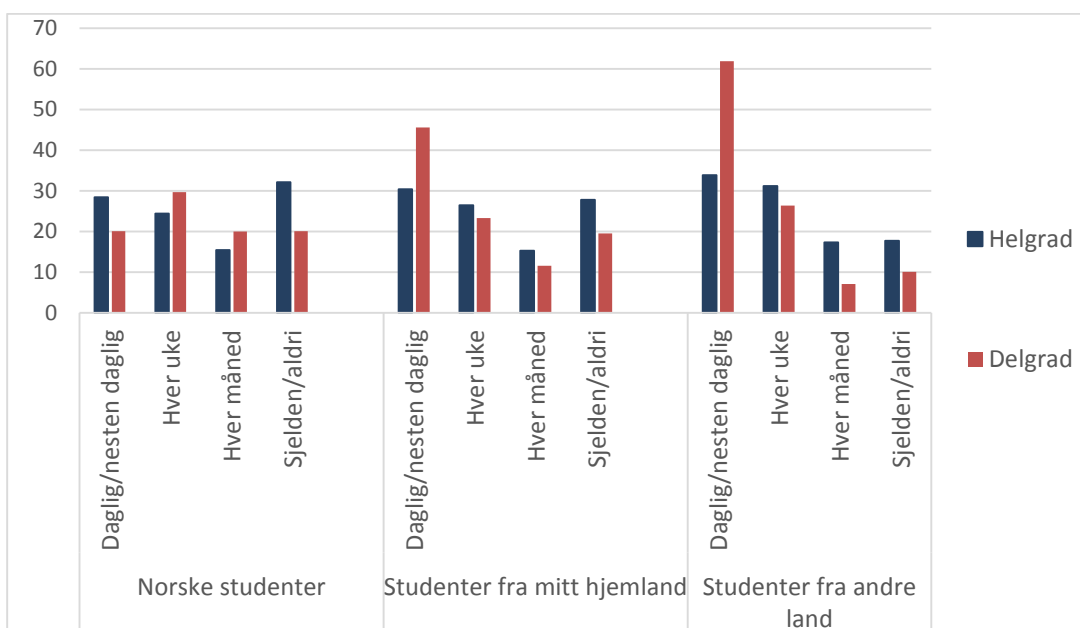

Figur 6.3 Utenlandske studenters sosiale omgang med norske studenter på lærestedet. Prosent

I hvilken grad studentene omgås nordmenn på studiestedet, varierer også med type utdanningsinstitusjon. De som studerer ved universiteter har mindre kontakt med nordmenn enn de som studerer ved statlige høyskoler, vitenskapelige høyskoler og kunsthøyskoler (se vedleggsfigur 6.1). En mulig forklaring på dette er studiemiljøenes størrelse.

6.2.2 Kontakt med ulike nasjonaliteter på fritiden

Studentene ble også bedt om å oppgi i hvilken grad de hadde kontakt med studenter av ulike nasjonaliteter på fritiden. Resultatene vises i figur 6.4.

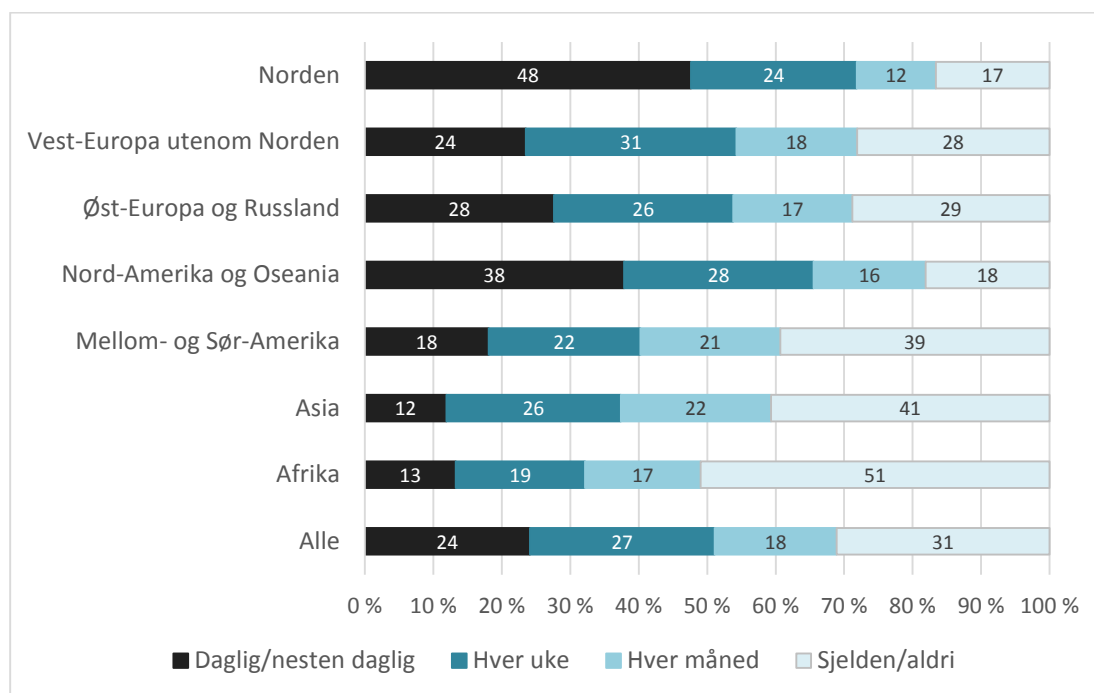

Figur 6.4 Utenlandske studenters sosiale omgang med ulike nasjonaliteter på fritiden. Prosent

Vi ser at rundt halvparten av de utenlandske studentene har kontakt med nordmenn på ukentlig basis. Det er en større andel av helgrads- enn delgradsstudenter som har kontakt med nordmenn på daglig basis, men det er også en høyere andel av helgradstudentene som sjelden eller aldri har kontakt med nordmenn på fritiden. Her spiller landbakgrunn inn, som vi straks skal komme tilbake til.

Delgradstudentene har mye omgang med andre utenlandske studenter, både av samme nasjonalitet som dem selv og med studenter fra andre land.

I figur 6.5 ser vi at omgangen med nordmenn på fritiden varierer mye med landbakgrunn. Igjen ser vi at det er studenter fra Norden og Nord-Amerika og Oseania som har mest kontakt med nordmenn, mens de afrikanske studentene utgjør ytterpunktet den andre veien. Halvparten av afrikanerne oppgir at de sjelden eller aldri har kontakt med nordmenn på fritiden.

Figur 6.5 Utenlandske studenters sosiale omgang med nordmenn på fritiden. Prosent

Om vi sammenligner figur 6.3 og 6.5 så ser vi at mønsteret er omtrent det samme, det er de samme nasjonalitetene som har mye og lite kontakt med nordmenn.

Spørreskjemaet inneholdt et åpent spørsmål om det er noe lærestedet kan gjøre for å forbedre studiet. Mange av kommentarene adresserer behovet for mer kontakt mellom utenlandske og norske studenter. Noen eksempler på slike utsagn er vist nedenfor.

Give them a brief description of how the Norwegian culture is; there are some culture shock when one arrives hers. Especially how Norwegians simply just don't interact with others.

Helgradstudent, Malawi

More lectures together with Norwegians. Not only courses for international students.

Delgradstudent, Tyskland

The international students are very separate from the Norwegian students. I live in Fantoft Studentboliger, therefore solely with international students. It would be nice to know some Norwegian

students to better immerse oneself in Norwegian culture, however we remain separate in our living and studying environments.

Delgradstudent, Canada

More interaction of international and Norwegian students, e.g. through seminars and other student activities or parties/games... Even on English courses with seminars, most of the seminars are in Norwegian, which makes it impossible (or very difficult) for international students to participate. In result, the international students have virtually no contact with Norwegian ones. Personally, I think this is not beneficial for either side, especially in Comparative politics field, which I am in.

Delgradstudent, Tsjekkia

6.3 Forhold påvirker sannsynligheten for mye kontakt med nordmenn

Vi har sett at landbakgrunn har mye å si for om man har mye kontakt med nordmenn, men også type institusjon og om man er helgrad- eller delgradstudenter betydning. Vi skal nå se på en analyse der vi kontrollerer for flere forhold samtidig.

Vi har gjort en logistisk regresjonsanalyse, der den avhengige variabelen «kontakt med nordmenn i studiesituasjonen». Vi skiller mellom de som har kontakt med nordmenn på daglig/nesten daglig basis og andre. Statistisk signifikante sammenhenger er uthevet.

Analysen viser at landbakgrunn fortsatt har betydning når vi kontrollerer for andre forhold. Å ha bakgrunn fra Norden og Nord-Amerika og Oseania øker sannsynligheten for hyppig kontakt, mens å ha bakgrunn fra Afrika og Asia reduserer sannsynligheten.

Studenter som alt bodde i Norge før de søkte høyere utdanning, har ikke overraskende økt sannsynlighet for hyppig omgang med nordmenn. Delgradsstudentene har redusert sannsynlighet når vi kontrollerer for andre forhold. Voksne studenter over 30 år har mindre sannsynlighet for å ha hyppig kontakt med nordmenn.

Type lærested har også betydning; det er en positiv effekt av å studere ved statlige høgskoler. Dette kan tenkes å ha sammenheng med mindre studentmiljøer. Å studere helse- og omsorgsfag øker sannsynligheten for hyppig kontakt med nordmenn, mens å studere samfunnsfag eller jus viser en negativ effekt. Hva dette skyldes, kan dataene våre ikke fortelle noe om.

Vi har også undersøkt om det å ha mye omgang med studenter av andre nasjonaliteter har betydning; man kunne for eksempel tenke seg at det å omgås egne landsmenn foretrekkes å bruke tid med nordmenn. Mye kontakt med landsmenn har ingen effekt, men effekten av å omgås andre internasjonale studenter er sterkt positiv. Det kan med andre ord se ut som om studenter som generelt er sosiale, også har lettere får å få kontakt med nordmenn.

Regresjonsanalysen bekrefter at en de sentrale funnene vi gjorde i avsnitt 6.2 holder seg også når vi kontrollerer for flere forhold samtidig.

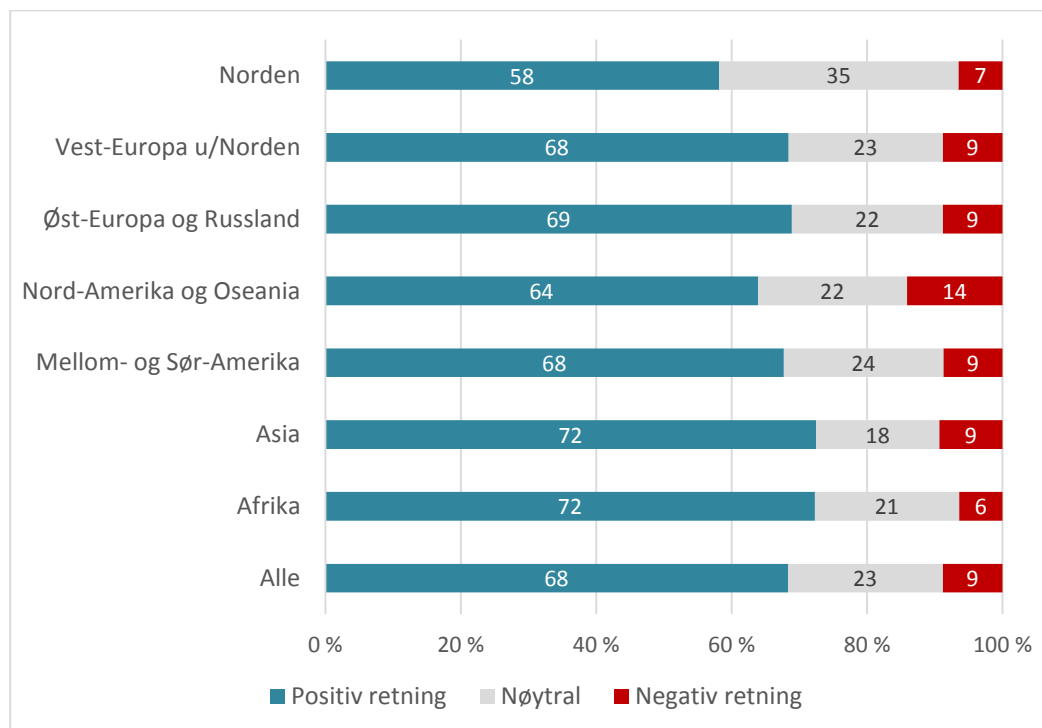
Tabell 6.2 Andel studenter som har kontakt med nordmenn på lærestedet daglig/nesten daglig. Logistisk regresjon.

	B	S.E.
Bakgrunn		
Kjønn (kvinne)	-,134	,090
Alder 24-30	,016	,099
Alder 30+	-,604	,163
Bodde i Norge fra før	,541	,136
Delgradstudent	-,810	,101
Region		
Norden	1,112	,161
Russland og Øst-Europa	,201	,124
Nord-Amerika og Oseania	,487	,181
Mellom- og Sør-Amerika	-,177	,231
Asia	-,427	,142
Afrika	-,381	,188
Type lærested		
Nytt universitet	,142	,126
Vitenskapelig høyskole og kunsthøgskole	,216	,193
Statlig høyskole	,370	,117
Privat lærested	-,139	,200
Fagfelt		
Humanistiske fag	,252	,135
Jus og samfunnsfag	-,686	,160
Pedagogikk og lærerutdanning	,053	,202
Helse og omsorg	,395	,171
Økonomi og administrasjon	-,123	,144
Andre fag	,489	,233
Sosialt nettverk, lærested		
Hyppig omgang med landsmenn på lærestedet	,035	,093
Hyppig omgang med andre internasjonale studenter på lærestedet	1,018	,097
Konstant ¹	-,909	,286
N		3059
-2 log likelihood		3342,562
Nagelkerke R ²		0,165

¹ Konstantledd: mann aldersgruppe 18-23, delgradstudent, kom til Norge for å studere fra Vest-Europa utenom Norden, studerer ved gammelt universitet, studerer naturvitenskap og teknologi.

6.4 Har inntrykket av Norge endret seg i løpet av studieoppholdet?

Vi har sett at studentene opplever utfordringer, og at de i varierende grad har kontakt med nordmenn. Man kunne tenke seg at dette kunne gi et dårlig inntrykk av Norge. Men det viser seg at studentenes helhetsinntrykk av Norge har endret seg i positiv retning for et klart flertall av studentene. Figur 6.6 viser at to tredeler har endret inntrykket sitt i en positiv retning, og at dette varierer lite med hvilket land de kommer fra. Det er få som har fått et mer negativt inntrykk, og andelen er høyest blant de med bakgrunn fra Nord-Amerika og Oseania. Det er altså ikke de som rapporterer om størst utfordringer av praktisk og sosial art som sier de har fått et mer negativt inntrykk av Norge.

Figur 6.6 Studenters ending i oppfatning om Norge etter ankomst etter opprinnelsesland. Prosent.

6.5 Oppsummering om utfordringer og integrasjon

Noen av utfordringene utenlandske studenter stilles overfor i Norge, er det begrenset mulighet for å endre. Klimaet er et typisk eksempel på dette. Vil man studere i Norge, må man avfinne seg med at det er kaldt og mørkt om vinteren. Kostnadsnivået er det heller ikke så mye å gjøre med. Men det finnes virkemidler som bidrar til å lette situasjonen for utenlandske studenter. Det viktigste er at utenlandske studenter er prioritert når det gjelder studentboliger, slik at de kan skaffe seg husly til en overkommelig pris. Ulike økonomiske forutsetninger er også viktig å ta i betraktning om man lager felles sosiale arrangementer for utenlandske og norske studenter. De utenlandske studentene har kanskje ikke i samme grad mulighet for å delta på arrangementer som koster penger, og dette kan være en barriere for integrasjon.

Når det gjelder interaksjonen mellom utenlandske og norske studenter så ser vi at mange har liten kontakt med nordmenn. Dette er et forhold der det i større grad er mulig å gjøre noe med. Mye av ansvaret hviler her på lærestedene. Det er viktig å skape faglige og sosiale arenaer som oppfattes som åpne for internasjonale studenter. Det aller viktigste er å sørge for at utenlandske og norske studenter befinner seg på samme kurs og programmer, slik at interaksjon er en naturlig del av

studiehverdagen. Men lærestedet kan også bidra ved å ha gode fadderordninger, som også inkluderer norske studenter, og støtte opp om ulike aktiviteter som kan inkludere internasjonale studenter.

Det kan stilles spørsmål om hvorfor dette er viktig, og om det er noe problem at de utenlandske studentene er isolert, om de ellers er fornøyd med oppholdet. Det store flertall av studentene har et positivt inntrykk av Norge, og praktiske og sosiale utfordringer har tydeligvis begrenset effekt på helhetsinntrykket. Men vi vil hevde at når interaksjon mellom utenlandske og norske studenter ikke finner sted, så er ikke det kun et problem for de utenlandske studentene. Det innebærer også tapte muligheter for lærestedet og de norske studentene og for lærestedene. Sentrale poeng med å fremme inngående studentmobilitet er jo at den skal bidra til «internasjonalisering hjemme» og kvalitetsheving i norsk høyere utdanning. Om det er lite kontakt mellom utenlandske og norske studenter, er det vanskelig å se hvordan utveksling av perspektiver kan finne sted.

Vi observerer at studenter fra utviklingsland opplever flere utfordringer ved å studere i Norge enn studenter fra vestlige land. De har også mindre kontakt med nordmenn enn andre. Hva som er årsakene til dette kan vår undersøkelse ikke fortelle noe om. Undersøkelser fra andre land peker på språklige, kulturelle og økonomiske barrierer som årsaker til mangel på kontakt, men også diskriminering. Det ville være interessant å få mer kunnskap om i hvilken grad slike forhold oppleves som problematiske av utenlandske studenter i Norge.

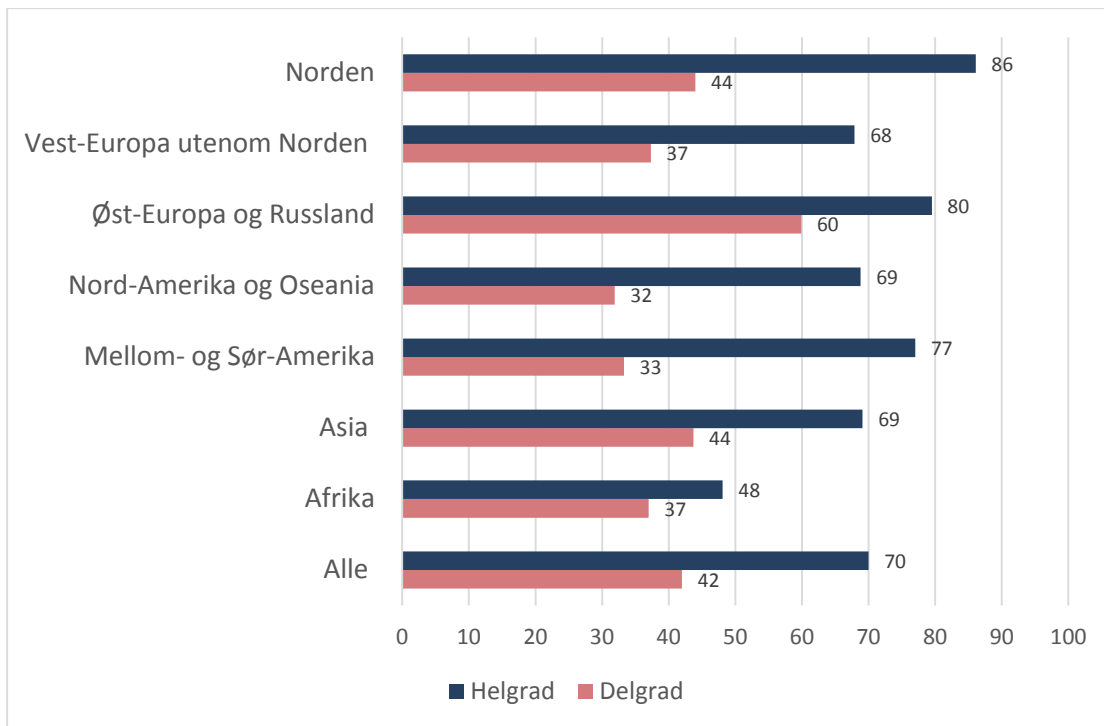
7 Studier i Norge som springbrett for migrasjon

Hvor tenker studentene å arbeide når de er ferdige med utdanningen? SIUs tidligere undersøkelser blant utenlandske studenter tyder på en økende interesse for å bli i Norge (SIU 2013b). I dette kapitlet skal vi undersøkes om denne trenden fortsetter. Vi skal også se litt på årsakene til at studenter ønsker å bli, og diskutere i hvilken grad det er en målsetning at utenlandske studenter skal bli i Norge. Utenlandske studenter kan være interessante i et arbeidsmarkedspolitisk perspektiv, og blir i økende grad oppfattet som en ressurs.

7.1 Hvor mange vurderer å bli i Norge?

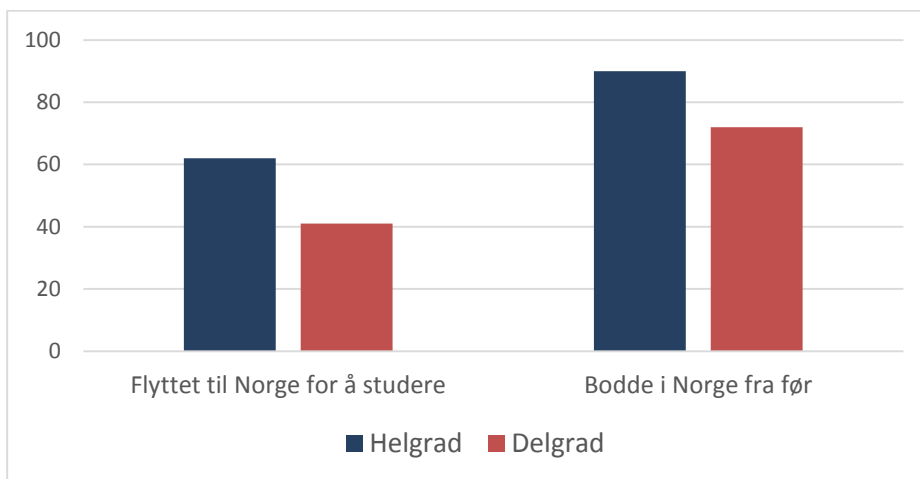
Blant helgradstudentene er det et klart flertall som svarer at de vurderer å bli i Norge etter at de har fullført utdanningen sin. Sju av ti vurderer å bli, og dette er en økning på ti prosentpoeng i forhold til undersøkelsen som SIU gjennomførte i 2012 (SIU 2013b). Det er altså en betydelig andel som kan tenke seg å bruke utdanning i Norge som springbrett for permanent opphold.

Blant delgradstudentene er andelen som vurderer å bli 42 prosent. Andelene som vurderer å bli varierer med studieland (figur 7.1). Blant helgradstudentene er det studentene fra Norden og Øst-Europa og Russland som i størst grad vurderer å bli. Andelen er lavest blant studenter fra afrikanske land. Blant delgradstudentene er det studenter Øst-Europa og Russland som er mest interessert i å bli i Norge.

Figur 7.1 Andel helgrads- og delgradstudenter som vurderer å bli i Norge etter opprinnelsesland.

Som nevnt tidligere bodde en del av studentene alt i Norge da de startet med høyere utdanning. I denne gruppen er andelen som ønsker å bli i Norge naturlig nok høyere enn blant de som kom til Norge for å studere. Dette er illustrert i figur 7.2

Figur 7.2 Andel studenter som vurderer å bli i Norge etter om de bodde i Norge fra før eller ikke.

7.2 Hvorfor ønsker de å bli i Norge?

Studentene som vurderer å bli i Norge, ble også spurt om hvorfor de ønsker å bli i Norge. Svarene vises i tabell 7.1. Flertallet sier de ønsker å finne jobb i Norge, men blant delgradsstudentene sier tre av ti at de vil studere videre. Disse kategoriene er ikke gjensidig utelukkende; det er mulig å ønske å bli her både fordi man vil fortsette med utdanning og fordi man ønsker en jobb. Under «annet» er det noen som uttrykker akkurat dette, og det er dessuten mange som sier de ønsker å bli i Norge fordi de har familie her.

Tabell 7.1 Årsaker til at studenter vurderer å bli værende i Norge. Prosent

	Helgrad N=997	Delgrad N=682
Jeg vil fortsette som student	13	30
Jeg ønsker å finne jobb Norge	65	54
Jeg har alt funnet jobb i Norge	10	6
Annet	11	11
Total	100	100

Studentene som ønsker å jobbe i Norge, eller som alt har en jobb her, ble stilt et oppfølgingsspørsmål om hvorfor de ønsker å jobbe her. Gode karrieremuligheter oppgis å være den viktigste årsaken, fulgt av høyt lønnsnivå.

Blant helgradstudentene er det også nokså mange, 23 prosent, som sier at årsaken er at de har familie, venner og eller partner i Norge. Flertallet av de som oppgir denne begrunnelsen (72 prosent) var bosatt i Norge før de påbegynte høyere utdanning.

Tabell 7.2 Årsaker til at studenter ønsker å arbeide i Norge etter fullført utdanning. Prosent.

	Helgrad N=757	Delgrad N=409
Gode karrieremuligheter i Norge	42	43
Høyt lønnsnivå	21	21
Vanskelig å finne jobb i hjemlandet	6	13
Har familie, venner og/eller partner i Norge	23	11
Annet	8	12
Total	100	100

Heller ikke her er kategoriene gjensidig utelukkende, og i «annet»-kategorien er det flere som nevner kombinasjoner av alternativene.

7.3 Er det et mål at studentene skal bli?

Norge har generelt høy etterspørsel etter arbeidskraft, og det å tiltrekke seg utenlandske studenter kan være en måte å skaffe seg høyt kvalifisert arbeidskraft. Personer fra EØS-området kan uten videre søke seg arbeid i Norge, og det er også muligheter for andre grupper. «Global talents» er et begrep som har dukket opp på den internasjonale mobilitetsagendaen de senere år, og det er en økt internasjonal konkurranse om «de beste hodene» (Florida 2007, Kuptch og Fong 2006). Ut fra et slikt perspektiv kan det være viktig å utvikle strategier for å tiltrekke seg/holde på studenter fra utlandet. Land som Australia satser aktivt på såkalt «skilled migration» Utenlandske borgere som har tatt høyere utdanning i landet de søker jobb i er mer eller mindre «ferdig integrert».

Rekruttering av utenlandske studenter til norsk arbeidsliv er i liten grad en del offisiell norsk internasjonaliseringspolitikk innenfor høyere utdanning. Men som Brekke (2006) påpeker, har det skjedd en endring i myndighetenes holdning som har manifestert seg i fjerning av en del formelle hindringer for å kunne bli i Norge etter fullført utdanning. Næringslivsorganisasjoner som NHO har tatt til orde for at flere utenlandske studenter bør forbli i Norge.¹⁰ Dette kan bidra til å dekke rekrutteringsbehov innenfor enkelte sektorer, og det kan bidra til internasjonalisering av norsk arbeidsliv. Det kan også argumenteres for at Norge bør kunne dra nytte av utdanningen utenlandske

¹⁰ <https://www.nho.no/Politikk-og-analyse/Arbeidslivspolitik/NHO-Mener/>

studenter opparbeider seg, særlig tatt i betraktning at utdanningen hittil har vært gratis. I forslag til statsbudsjett for 2015 er det foreslått å innføre studieavgifter for studenter fra utenfor EØS-området (Prop. 1 S 2014-2015). Om dette vedtas, på kort eller lang sikt, svekkes også argumentet om at studentene bør bli fordi de har fått gratis utdanning.

Å tilrettelegge for at utenlandske studenter kan bli i Norge kan imidlertid komme i konflikt med andre politiske målsettinger, som internasjonal solidaritet og kapasitetsbygging i utviklingsland. Om studenter fra utviklingsland velger å bli i Norge framfor å returnere til sine hjemland, bidrar dette til å tappe disse landene for ressurser. Som nevnt kommer mange utenlandske studenter til Norge gjennom Kvoteprogrammet, og sentral hensikt med dette er å bidra til kapasitetsbygging i land som har behov for dette. Om studentene ikke returnerer, så utgjør dette et tap for avsenderlandet. Dette gjelder også for studenter som kommer fra utviklingsland uten å være en del av Kvoteprogrammet eller andre bistandsrelaterte program. Mot dette kan det argumenteres med at det ikke er gitt at studentene reiser til hjemlandet, selv om de forlater Norge.

For studenter med bakgrunn fra vestlige land der arbeidsmarkedet for høyt utdannede for tiden er dårlig, men som har god tilgang på høyt utdannet arbeidskraft, eksempelvis Spania og Hellas, kan mer permanent migrasjon være en fordel for alle parter. Som vi så i kapittel 4, ser vi at noen av studentene fra søreuropeiske land legger vekt på videre jobbmuligheter når de velger Norge som studieland. Den økonomiske krisen i Europa er altså noe Norge potensielt kan profitere på når det gjelder å rekruttere høyt kvalifisert arbeidskraft.

Det er også slik at over og reguleringer setter begrensninger for utenlandske borgeres mulighet til å forbli i Norge. Noen av disse er imidlertid opphevet (Brekke, 2006), slik at mulighetene for å skaffe seg arbeid i Norge er større enn tidligere. EØS-regler gjør at borgere fra europeiske land har mulighet til å prøve seg på det norske arbeidsmarkedet, mens studenter fra land utenfor EU/EØS ikke automatisk kan få regne med å bli.

DAMVADs anslår at mer enn halvparten av alle gradsstudenter og PhD-studenter som avsluttet sin utdanning i Norge i perioden 1993 – 2010 ble i Norge etter fullført utdanning (DAMVAD 2013a). Om disse anslagene er korrekte, er det grunn til å stille spørsmål ved i hvilken grad det er realistisk å rekruttere en enda høyere andel. Brekke (2006) kalkulerer på en annen måte, og inkluderer delgradstudentene, og finner at andelene som blir i Norge til å være langt lavere (12 prosent i perioden 1991-2005). Ut fra dette er rekrutteringspotensialet langt større. Vi har ikke hatt mulighet til å gå inn i grunnlaget for disse beregningene, men konstaterer at ettersom tallet på utenlandske studenter i Norge har økt sterkt, er det uansett grunnlag for å rekruttere et høyere antall utenlandske studenter til det norske arbeidsmarkedet. Om det innføres studieavgifter for studenter utenfor EØS-området vil tallet på utenlandske studenter trolig gå ned, og det vil være et mindre utvalg å rekruttere fra.

8 Avsluttende betraktninger

8.1 Hovedfunn

Utenlandske studenter i Norge er en sammensatt gruppe. De kommer fra svært mange ulike land, og har ulike motiver for å komme hit. Om lag halvparten av de utenlandske statsborgerne som til enhver tid studerer i Norge er på kortere utdanningsopphold, og flertallet av disse er fra europeiske land som Frankrike, Spania og Tyskland. Den andre halvparten tar en hel grad i Norge. I denne gruppen finner vi en høyere andel som kommer fra land utenfor Europa, og studenter fra asiatiske og afrikanske land er godt representert. Men totalt sett er studenter fra europeiske land dominerende.

De fleste av studentene har kommet til Norge for å studere, men det er også en betydelig andel som var bosatt i Norge før de startet høyere utdanning. Blant våre respondenter gjelder dette en av fire studenter. Fordi svarprosenten er lav i noen av de gruppene som ofte har bodd her fra før (særlig svensker) antar vi at den reelle andelen som bodde i Norge fra før er enda høyere.

Studentene synes i hovedsak fornøyde med utdanningstilbudet, men de er mindre fornøyde med undervisning og veiledning enn de er med rammekvalitetsfaktorer som lokaler og IKT. Studenter fra vestlige land er noe mindre fornøyd enn andre med utdannings- og læringsmiljø. Sammenlignet med norske studenter, er de utenlandske studentene gjennomgående mer fornøyde med undervisnings- og læringsmiljø. Det er et unntak fra dette; sosialt miljø. At sosialt miljø ikke oppleves så bra for de utenlandske studentene, gjenspeiles også i det faktum at mange studenter har lite kontakt med norske studenter i studiesituasjonen så vel som i fritiden. Dette gjelder i særlig grad studenter fra utviklingsland, men også studenter fra vestlige land gir uttrykk for at de har lite kontakt med norske studenter og nordmenn generelt. Studenter på utvekslingsopphold har mer kontakt med andre internasjonale studenter enn med nordmenn.

Fravær av kontakt mellom utenlandske og norske studenter er et frustrasjonsmoment for de utenlandske studentene. Men dette er også et tap for norske studenter og norske læresteder, og det er klart i strid med en del av målsettingene i internasjonaliseringspolitikken. Utveksling av perspektiver og ideer kan vanskelig finne sted om det ikke er kontakt. Man kan derfor stille spørsmål ved om den inngående mobiliteten i tilstrekkelig grad bidrar til internasjonalisering av norsk høyere utdanning.

I tillegg til mangel på kontakt med nordmenn, er kostnadsnivået noe et flertall av studentene opplever som mer utfordrende enn forventet. Men på tross av utfordringer og liten kontakt med nordmenn, sier et klart flertall at de har fått et mer positivt inntrykk av Norge etter at de kom hit. Utfordringene studentene møter synes altså å ha begrenset effekt på et positivt helhetsinntrykk.

En økende andel studenter er interessert i å bli værende i Norge. Noen av disse vil studere videre, men de fleste ønsker å skaffe seg jobb. Det er derfor et betydelig potensial for å rekruttere utenlandske studenter til norsk arbeidsliv.

8.2 utfordringer med hensyn til faglig og sosial integrasjon

På relativt kort tid har Norge fått langt flere internasjonale studenter. Har man klart å takle dette – er internasjonaliseringen vellykket? I denne rapporten har vi i hovedsak sett på studentenes vurdering av situasjonen, og ut fra dette ser vi at undervisningen synes å fungere like godt for de utenlandske studentene som de norske, men at er et klart forbedringspotensial når det gjelder å øke den faglige kontakten mellom utenlandske og norske studenter. Dette er noe mange læresteder selv oppfatter som et problem (Frølich, Stensaker og Waagene 2014). Manglende kontakt mellom internasjonale og nasjonale studenter er ikke en utfordring som er unik for Norge, men det betyr ikke at man bør slå seg til ro med situasjonen slik den er. Nedenfor vil vi reflektere litt rundt mulige tiltak som kan bidra til å øke interaksjonen mellom utenlandske og norske studenter.

De gamle universitetene har gjerne lang erfaring med internasjonale studenter, men synes likevel å ha vel så store utfordringer med hensyn til å tilrettelegge for utenlandske studenter enn andre. Mulige forklaringer på dette kan være institusjonenes størrelse, og hvordan studentene bor. At utenlandske studenter prioriteres ved tildeling av studentboliger har mange positive sider, men det er også ren risiko for at man bidrar til å skape «ghettoer» av utenlandske studenter som lever i parallelle univers til de norske.

Lærestedene bør også reflektere over hvordan studentene bedre kan integreres i undervisningssituasjonen. Det er viktig å ha undervisningsopplegg som har både utenlandske og norske studenter som målgruppe. Om man retter programmer og kurs kun mot internasjonale studenter, mister man samtidig muligheten til kunnskapsutveksling mellom norske og utenlandske studenter. Det er derfor grunn til å stille spørsmål med hva som er drivkreftene for å opprette denne type tilbud. Det er vanskelig å se at det er i tråd med Kunnskapsdepartementets overordnede signaler, men lokale strategier og prioriteringer kan vektlegge andre hensyn, som for eksempel internasjonal solidaritet, behov for å tiltrekke seg flere studenter og regionalpolitiske hensyn.

Ut fra studentenes kommentarer i åpne svarfelt, synes det også som om en del kurs som i teorien retter seg mot både norske og utenlandske studenter praksis er nokså segregerte. Det rapporteres om at man deler seminargrupper slik at de består av enten bare utenlandske eller bare norske studenter. Vår undersøkelse gir ikke grunnlag for å si noe om *omfanget* av segregerte kurs, men vi vet at de finnes, og lærestedene bør reflektere over hvorfor det er slik.

I tillegg til å tilrettelegge for faglige møteplasser, viser undersøkelsen et klart behov for å tilrettelegge for sosiale møteplasser. Det er enda mindre kontakt mellom utenlandske studenter og nordmenn på fritiden enn i studiesituasjonen, og sosiale arrangementer der nordmenn inngår er noe som etterlyses av mange studenter i åpne kommentarfelt. Man kan imidlertid stille spørsmål om hvor stort ansvar institusjonene kan tillegges med hensyn til dette. Studentenes ønsker og forventninger om tilrettelegging kan overgå hva lærestedet har kapasitet til å organisere. Et tiltak som en del studenter etterlyser i åpne kommentarfelt, er hjelp til å skaffe seg deltidsjobb. Det kunne sikkert være nyttig, men det er neppe realistisk at mange institusjoner vil påta seg oppgaven som arbeidskontor.

Mange læresteder jobber aktivt for å få til møteplasser, og har faddergrupper og andre former for sosiale aktiviteter. Mye fungerer bra. Men ikke alle har faddergrupper der også norske studenter deltar. Og ikke alle sosiale aktiviteter treffer målgruppen like godt. Det er viktig å tenke over hva slags aktiviteter som er attraktive for utenlandske studenter. Ofte sliter de med dårlig økonomi, og aktiviteter med høyt kostnadsnivå kan således være en barriere. Eksempelvis er pubtreff er et enkelt tiltak som oppfattes som hyggelig av mange, men som kan føles ekskluderende om man har dårlig råd og/eller ikke drikker alkohol.

Kort oppsummert er det et uutnyttet potensial når det gjelder faglig og sosial interaksjon mellom utenlandske og norske studenter. Aktivitetsnivået må opp om man vil øke den innholdsmessige internasjoniseringseffekten av inngående studentmobilitet.

8.3 Oppfølgingsmuligheter

Denne rapporten er basert på et spørreskjema, og vi har presentert oversiktsbilder over tema om årsaker til å velge Norge som studieland, vurdering av utdanningen, utfordringer, integrasjon og interesse for å bli i Norge etter fullført utdanning. Vi har sett hvordan svarene varierer med hvilket land studentene kommer fra, om de tar hele eller deler av utdanningen sin her, og tidvis også på variasjoner mellom lærestedstype og fagfelt.

Flere av temaene kunne være verd å følge opp kvalitativt, eksempelvis faglig og sosial integrasjon. Vi observerer at det er lite kontakt, men de kvantitative dataene kan i liten grad fortelle oss om *hvorfor* kontakten er såpass liten, og om dette oppfattes som et vesentlig problem av studentene. Studentenes kommentarer i de åpne feltene vitner om mangel på felles arenaer, men noen gir også uttrykk for at de opplever nordmenn som lite inkluderende. Det er særlig studenter fra utviklingsland som har lite kontakt med nordmenn, og det ville være interessant å få mer innsikt i hva disse studentene selv mener er årsakene til dette. Er det økonomiske barrierer? Språklige barrierer? Kulturelle barrierer? Organisatoriske barrierer? Opplever de diskriminering? Eller kan det være at de *foretrekker* å omgås andre internasjonale studenter?

Det ville også være interessant å få mer innsikt i hvilke mekanismer er det som gjør at noen læresteder arbeider aktivt for å rekruttere internasjonale studenter, men i begrenset grad klarer å utnytte interaksjons- og internasjoniseringspotensialene. Det kunne også være nyttig å få mer kunnskap om hva de lærestedene som lykkes best med integrasjonen gjør for å få dette til.

Videre kunne det være interessant å se på sammenhengen mellom grad av integrasjon og ønske om å bli i Norge. Det kan tenkes at studenter som er dårlig integrerte i mindre grad er interessert i å bli, eller årsakssammenhengen kan gå den andre veien – studenter som i utgangspunktet ikke har planer om å bli er mindre opptatt av å bli integrert.

Referanser

- Altbach, P.G. (1998), *Comparative Higher Education: Knowledge, the University and Development*. Greenwich, Connecticut: Ablex Publishing.
- Altbach, P.G. (2004), *Globalisation and the University: Myths and Realities in an Unequal world*. *Tertiary Education and management* 10: 3-25.
- Appadurai, A. (1990). Disjuncture and difference in the global culture economy. *Theory, Culture, and Society*. 7: 295-310.
- Arkoudis, S., Watty, K. Baik, C. Yu, X., Borland, H. Chang, S., Lang. I., Lang J- og A. Pearce (2013), Findig common ground: enhancing interaction between domestic and international students in higher education. *Teaching in Higher Education* 18: 222-235.
- Bochner, S. McLeod, B. og A.Lin (1977) *Friendship patterns of overseas student. A functional model*. *International journal of psychology* 12: 277-294.
- Bracht, O., Engel C. Janson, K., Over, A., Schomburg, H. og U. Teichler (2006), *The professional value of ERASMUS Mobility*. Kassel: International Centre for Higher Education Research.
- Brekke, J.P. (2006), *International students and immigration to Norway*. Report 8. Oslo Institute for Social Research.
- Brindle, L. (2007), *The Few and far between. The Motivating Factors that Lead American Undergraduates to Study Abroad*. Master thesis, Faculty of Education. Oslo: University of Oslo.
- Börjesson, M. (2005), *Transnationella utbildningsstrategier vid svenska lärosäten og bland svenska studenter i Paris og New York*. Doktorgradsavhandling Uppsala: Uppsala universitet.
- Brown. L. og I. Jones (2013), Encounters with racism and the international student experience. *Studies in Higher Education* 38: 1002 – 1019.
- Carlson, J., Burn, B.B., Useem J. og D. Yachimowichs (1990), *Study abroad. The experience of American Undergraduates*. New York: Greenwood press.
- Church, A.T. (1982), *Sojourner adjustment*. *Psychological Bulletin* 91: 540-572.
- DAMVAD (2013a), *Integrating Global Talent in Norway: Statistical report*.
http://www.damvad.com/media/71543/inta_norway_statistical_analysis_final22042013.pdf
- DAMVAD (2013b), *Integrating Global Talent in Norway: Survey report*.
http://www.damvad.com/media/68588/inta_norway_survey_report_final11032013.pdf
- Eurostudent (2005), *Eurostudent Report 2005: Social and Economic Conditions of Student Life in Europe 2005*. Hannover: Hochschul Informations-System.
- Florida, R. (2007), *The flight of the creative class: The new global competition for talent*. New York: Harper Collins.
- Forstorp, P.A. & U. Mellström (2013) *Eduscapes: Interpreting Transnational Flows of Higher Education Globalisation, Societies, and Education*, 17: 335-358.
- Frølich, N., Stensaker, B. og E. Waagene (2014) *Internasjonaliseringsstrategier. Universiteter og høyskolearbeid med internasjonalisering*. NIFU rapport 44/2014. Oslo: Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning.
- Garret, R. (2014), *Explaining International student Satisfaction. I-graduate*
<http://igraduate.dev.ingelby.com/assets/Explaining-Satisfaction-ISBN-2014.pdf> Nedlastet 06.10.14
- Furnham, A. and L. Trezise (1983), *The Mental health of foreign students*. *Social Sciences and Medicine* 17: 365-370.

- Hawthorne, L. and A. To (2014), Australian Employer Response to the Study-Migration Pathway: The Quantitative Evidence 2007-2011. *International migration* 52: doi: 10.1111/imig.12154
- Jochems, W., Snippe, J., Smid, H.J. and A. Verwei (1996), The academic progress of foreign students: study achievements and study behaviour. *Higher Education* 31: 325-340.
- Jóhannsson, A.G. (2013), *Island skipping: Motivations of Icelandic Higher Education Student Studying in Norway*. Master thesis, Faculty of education. Oslo: University of Oslo.
- Klinenberg, O. and F. Hull (1979), *At a foreign University. An international study of learning and coping*. New York: Praeger.
- Knight, J (2003), Updated internationalization definition. *International Higher Education* 33: 2-3.
- Knight, J. (2004), Internationalization Remodeled: Definition, Approaches and Rationales. *Journal of Studies in International Education* 8: 5-31.
- Knight, J. (2013), Student mobility and Internationalization: trends and tribulations. *Research in Comparative and International Education* 7; 20-33.
- Krzaklewska, E. og S. Krupnik (2006), *The experience of studying abroad for exchange students in Europe*. Brussels: Erasmus Student Network.
- Kunnskapsdepartementet (2014), *Tilstandsrapporten for universiteter og høyskoler 2014*. http://www.regjeringen.no/upload/KD/Vedlegg/Rapporter/Tilstandsrapport2014_Endelig_Versjon.pdf
- Kuptch, C. og P.E. Fong (2006), *Competing for global talent*. Geneva: ILO
- Kyvik, S. og J. Wiers-Jensen (2014), *Internasjonalisering av norsk høyere utdanning. Noen utviklingstrekk*. Arbeidsnotat 2/2014. Oslo: Nordisk institutt for studier av innovasjon forskning og utdanning.
- Lee, J. and C. Rice (2007), Welcome to America? International student perspectives of discrimination. *Higher Education* 53: 381-409.
- Li, M. and M. Bray (2007), Cross-border flows of students for higher education: Push-pull factors and motivations of mainland Chinese students in Hong Kong and Macau. *Higher Education* 53: 791-818.
- Lid, S.E. (2013). Studiebarometeret 2013: gjennomføring og svarinnngang. http://www.nokut.no/Documents/Studiebarometeret/Gjennomf%c3%b8ring_og_svarinnngang_2013.pdf (Nedlastet 01.10.14)
- Lyngmo, M.S. (2013), *International adjustment and networking across cultures*. Master thesis. Bergen: Norwegian school of economics.
- Maiworm, F. and U. Teichler (1996), *Study abroad an Early Career – Experiences of Former ERASMUS Students*. London: Jessica Kingsley publishing.
- Maiworm, F. and U. Teichler (2002), 'The Students' Experience' in In Teichler, U. (red.) *Erasmus in the Socrates programme*. Bonn: Lemmens.
- Mazzarol, T. And G.N. Southar (2002), "Push-Pull" Factors Influencing International Destination Choice. *International Journal of Educational Management*. 16; 82-90.
- Monaghan, B.C. (2010), An American in Oslo. *The Motivations which Lead American University Students to Study abroad in Norway*. Master Thesis, Faculty of Education. Oslo: University of Oslo.
- Musgrove (1963), *The Migratory Elite*. London: Heinemann.
- Murphy-Lejeune, E. (2002), *Student Mobility and Narrative in Europe*. London: Routledge.
- NIFU (2014), *Doktorgrader i tall*. Oslo: Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning.

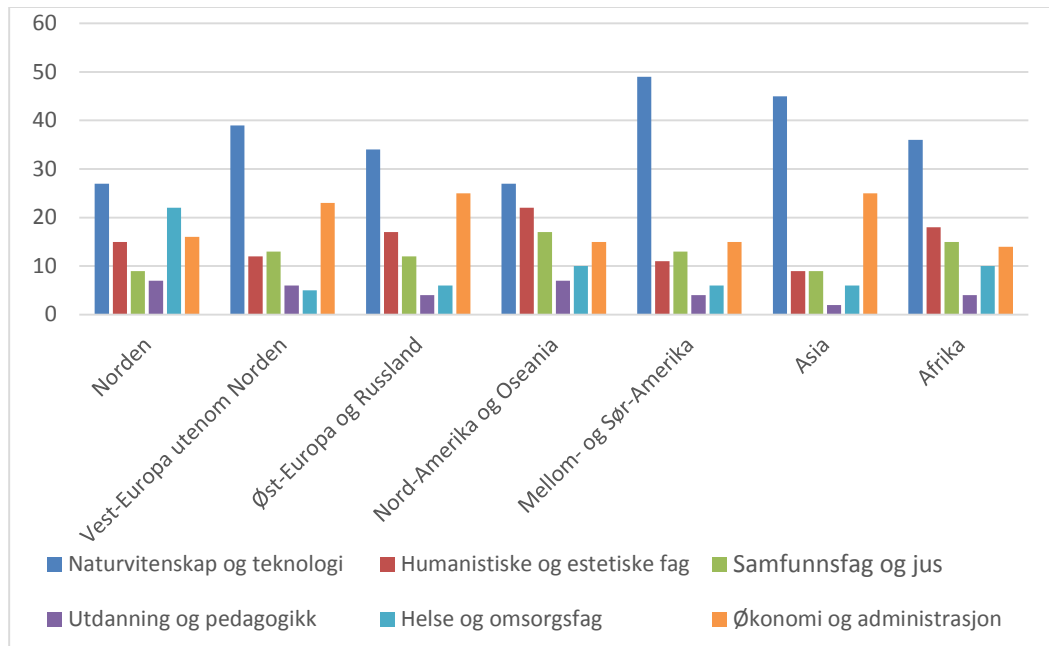
- Normann-Arvesen, Å, (2006), Organisasjonen som skulle gjøre seg selv overflødig. I Nordmann-Arvesen, Å. og K. S. Løland (2006), *ANSA 1956 – 2006*. Oslo: ANSA
- NOU 1989: 13. *Grenseløs læring*. Oslo: Kultur- og vitenskapsdepartementet.
- Oberg, K. (1954), *Culture shock*. Indianapolis: Bobbs-Merill.
- OECD (2014), *Education at a Glance 2014: OECD Indicators*, OECD Publishing.
<http://dx.doi.org/10.1787/eag-2014-en>
- Opper S., U. Teichler and J. Carlson (1990), *Impacts of Study Abroad Programmes on Students and Graduates*. London: Jessica Kingsley Publishers
- Perucci, R. and H. Hu (1995), Satisfaction with social and educational experiences among international graduate students. *Research in Higher Education* 7: 491-508.
- Prop. 1 S 2014 – 2015, *Statsbudsjettet*. Oslo: Finansdepartementet
- Saarikallio-Torp, M. and J. Wiers-Jenssen (eds) (2010), *Nordic students abroad – Student mobility patterns, student support systems and labour market outcomes*. Studies in social security and health 110. Helsinki: Kela.
- Sam, D.L. and R. Eide (1991), Survey of mental health of foreign students. *Scandinavian journal of Psychology* 32: 22-30.
- Sam, D.L. (2001), Satisfaction with life among international students; an exploratory study. *Social indicators research* 53 315-377.
- SIU (2009) *Omdømmeundersøkelse blant internasjonale studenter i Norge*. Bergen: Senter for internasjonalisering av høgre utdanning.
- SIU (2011) *Omdømmeundersøkelse blant internasjonale studenter i Norge*. Bergen: Senter for internasjonalisering av høgre utdanning.
- SIU (2013a), *Mobilitetsrapport 2012*. Bergen: Senter for internasjonalisering av utdanningen.
- SIU (2013b), *Omdømmeundersøkelse blant internasjonale studenter i Norge*. Bergen: Senter for internasjonalisering av utdanningen.
- SIU (2013c), Internasjonal profil? Strategier for internasjonalisering ved norske universiteter og høyskoler. Bergen: Senter for internasjonalisering av utdanning.
- SIU (2014a), *Mobilitetsrapport 2013*. Bergen: Senter for internasjonalisering av utdanningen.
- SIU (2014b) «*Norway is the best place in the world*» - *Foreign students' perception of Norway as a study destination*. Report 7/2014. Bergen: Norwegian centre for international cooperation in Education.
- St. meld. nr. 19 (1996-1997), *Om studier i utlandet*. Kirke- undervisnings og forskningsdepartementet.
- St.meld. nr. 27 (2000-2001), *Gjør din plikt - Krev din rett*. Oslo: Kirke- undervisnings- og forskningsdepartementet.
- St.meld nr 14 (2008 2009), *Internasjonalisering av utdanning*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- Sundqvist, E. (2013), *Internasjonell rörlighet inom den högre utbildningen. Studenutbytet mella nnorra Sverige og östra Europa*. Studenoppgave, Insitutionen för ekonomi, teknik og samhälle. Luleå: Luleå tekniska universitet.
- Stensaker B. og J. Wiers-Jenssen, *Utvidet utbytte. Norske studenter i Glasgow, Stockholm, Berlin og København*. Rapport 5/98. Oslo: Norsk institutt for studier av forskning og utdanning.
- Støren, L.A and J. Wiers-Jenssen (2010), Foreign Diploma Versus Immigrant Background: Determinants of Labour Market Success or Failure? *Journal of Studies in International Education* 14:29-49

- Tajfel, H. og J. Dawson (eds) (1965), *Disappointed Guests: Essays by African, Asian and West Indian students*. Oxford: Oxford University Press.
- Teichler, U. (2009), Internationalisation of Higher Education: European experiences. *Asia Pacific Educ. Rev.* 10: pp 93-106.
- Teshnar, T. (2009), *International students in Norway. A study of Migration Motivation*. Master thesis, Insitute for Educational Research, faculty of Education. Oslo; University of Oslo.
- Tremblay, K. (2005), Academic mobility and immigration. *Journal of studies in international education* 9: 196 - 227.
- Trondal, J., Gornitzka, Å og M. Gulbrandsen (2003), 'Conceptual lenses', in Gornitzka, Å., Gulbrandsen, M. and J. Trondal, *Internationalisation of Research and Higher Education*. Report 3/2003. Oslo: Norwegian Institute for Studies in Research and Higher Education.
- UNESCO/Europarådet (2010), *Lisboakonvensjonen*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.
http://www.regjeringen.no/upload/KD/Vedlegg/UH/Lisboakonvensjonen/F-4260_web.pdf Nedlastet 06.11.14.
- Ward, C. and W. Searle (1991), The impact of value discrepancies and cultural identity on psychological and sociocultural adjustment of sojourners. *International journal of Intercultural relations* 15: 209: 225.
- Wende, M. van der (1997), 'Missing links. The relationship between National Policies for Internationalisation and those for Higher Education in general'. In Källemark and van der Wende (1997) *National Policies for the Internationalisation of Higher Education in Europe*. Stockholm: National Agency of Higher Education.
- Wiers-Jenssen, J. (2013), *Utenlandske studenter i Norge*. Arbeidsnotat 12/2013. Oslo: Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning.
- Wiers-Jenssen, J. (2008), *Student mobility and the professional value of higher education from abroad*. Oslo: Unipub.
- Wiers-Jenssen, J. (2003), *Over bekken etter vann? Hvorfor studere i utlandet når det finnes lignende tilbud i Norge*. NIFU skriftserie nr. 26. Oslo: Norsk institutt for studier av forskning og utdanning
- Wit, H. de (2002), *Internationalization of higher education in the United States of America and Europe: A historical, comparative and conceptual analysis*. Westport, CT: Greenwood.
- Williams, C.T. and L. Johnson (2010), Why can't we be friends? Multicultural attitudes and friendship with international students. *International Journal of Intercultural Relations* 35; 41-48.
- Ying, Y. and L. Liese (1991), Emotional well-being of Taiwan students in the U.S.: An examination of pre-to post-arrival differential. *International Journal of Intercultural Relations* 15: 345-366.

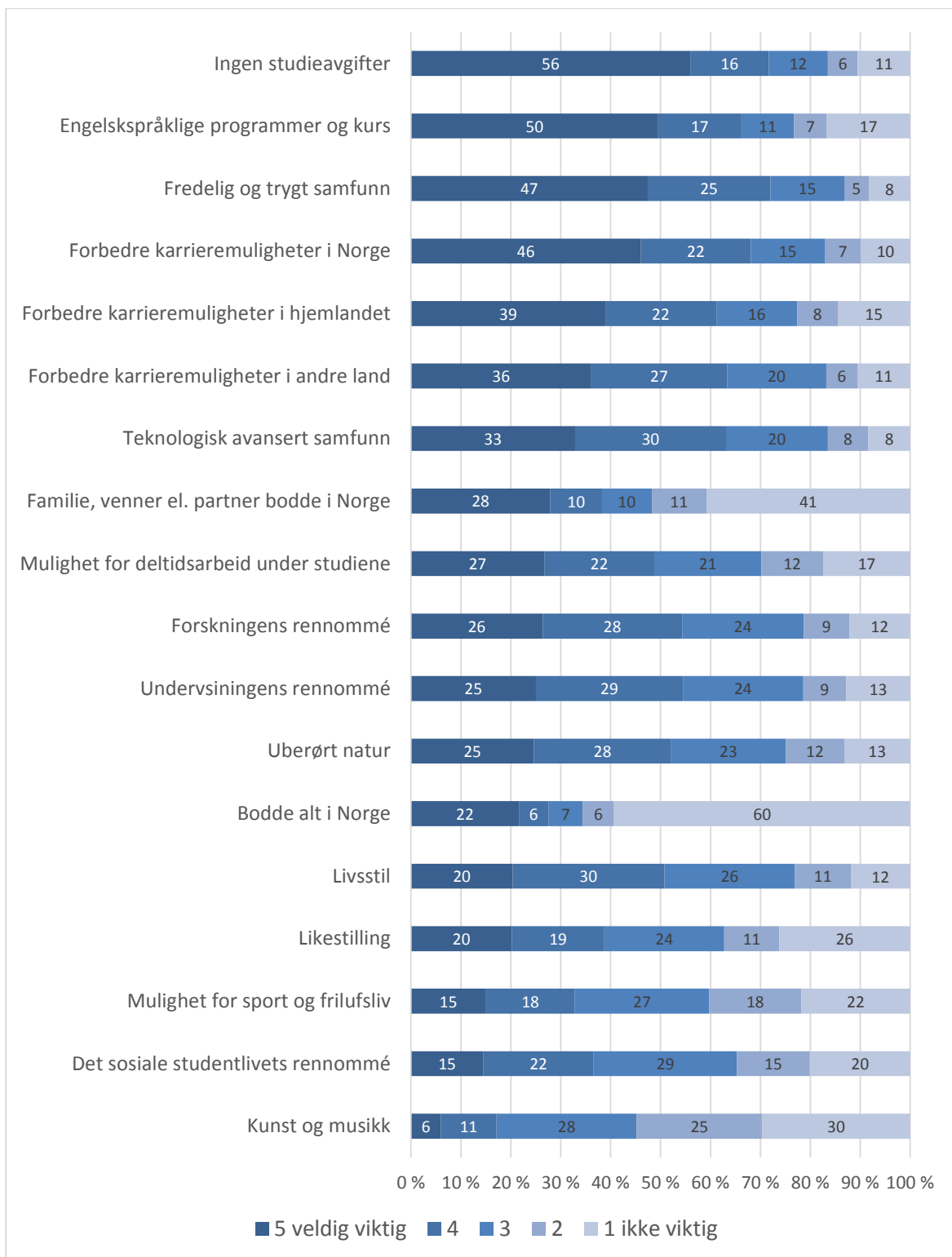
<https://www.nho.no/Politikk-og-analyse/Arbeidslivspolitik/NHO-Mener/> Nedlastet 22.09.14

<http://www.ehea.info/> Nedlastet 09.07.14

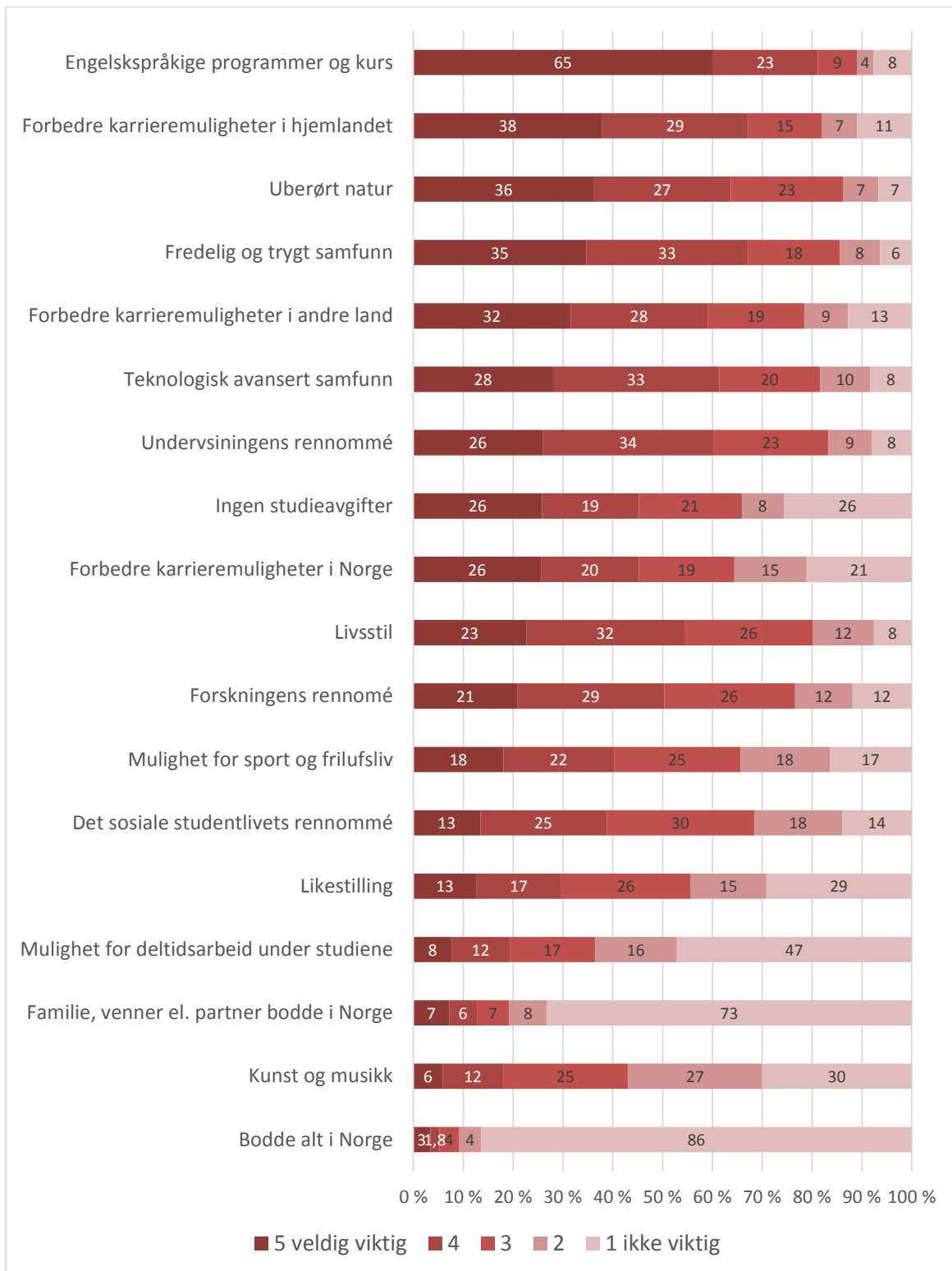
Vedlegg

Vedleggsfigur 3.1 Studenter på ulike fagfelt etter opprinnelsesland. Prosent

Vedleggsfigur 4.1 Vektlegging av forhold som har påvirket beslutningen om å studere i Norge for helgradstudenter fra ulike land. Prosent.

Vedleggsfigur 4.2 Vektlegging av forhold som har påvirket beslutningen om å studere i Norge for delgradstudenter fra ulike land. Prosent.

Vedleggstabell 4.1 Vektlegging av forhold som har påvirket beslutningen valg av lærested for HELGRADSTUDENTER fra ulike regioner. Gjennomsnittsskåre 1 (ikke viktig) til 5 (svært viktig).

	Norden	Vest-Europa utenom Norden	Øst-Europa og Russland	Nord-Amerika og Oseania	Mellom- og Sør-Amerika	Asia	Afrika	Alle
Min hjemmeinstitusjon hadde utvekslingsavtale med lærestedet	1,4	2,3	3,5	2,7	2,8	2,7	3,2	2,2
Enkle søknadsprosedyrer	2,3	2,6	3,0	2,7	2,8	3,3	3,5	3,0
Lokaliseringen av lærestedet i Norge	3,5	3,4	3,7	3,6	3,8	3,4	3,1	3,5
Institusjonsprofil slik den framstår på internett	2,7	3,1	3,3	3,2	3,8	3,7	3,8	3,8
Anbefalinger fra en nåværende/tidligere student	2,8	2,6	3,0	2,4	2,7	3,2	3,5	3,0
Raskt og positivt svar når man kontakter institusjonen	2,7	3,1	3,4	3,5	3,3	3,6	3,8	3,3
Programmene/kursene som tilbys ved institusjonen	4,2	4,1	4,3	4,2	4,4	4,3	4,5	4,3
Institusjonens fasiliteter	2,8	3,2	3,6	3,0	3,6	3,9	4,0	3,5
Institusjonens akademiske ranking	2,8	3,0	3,4	2,9	3,6	3,7	3,7	3,3
Undervisningens rennommé	2,8	3,2	3,4	2,8	3,4	3,8	3,9	3,4
Forskningens rennommé	2,5	3,1	3,4	2,6	3,7	3,9	4,0	3,4
Det sosiale studentlivets rennommé	2,4	2,7	2,7	2,2	2,4	3,3	3,1	2,8
Engelskspråklige programmer	2,0	3,9	3,6	4,2	4,0	4,2	4,3	3,8
Internasjonal campus	1,8	3,0	3,0	3,2	3,3	3,8	3,6	3,2
Familie/venner i nærheten	3,1	2,2	2,6	3,1	2,5	2,6	2,3	2,5

Vedleggstabell 4.2 Vektlegging av forhold som har påvirket beslutningen valg av lærested for delgradstudenter fra ulike regioner. Gjennomsnittsskåre 1 (ikke viktig) til 5 (svært viktig).

	Norden	Vest-Europa utenom Norden	Øst-Europa og Russland	Nord-Amerika og Oseania	Mellom- og Sør-Amerika	Asia	Afrika	Alle
Min hjemmeinstitusjon hadde utvekslingsavtale med lærestedet	4,0	4,5	4,4	4,3	3,8	4,3	3,9	4,4
Enkle søknadsprosedyrer	2,9	3,0	3,2	3,1	3,0	3,2	3,0	3,0
Lokaliseringen av lærestedet i Norge	3,4	3,4	3,3	3,5	3,3	3,5	2,8	3,4
Institusjonsprofil slik den framstår på internett	2,9	3,2	3,4	3,2	3,4	3,6	2,8	3,2
Anbefalinger fra en nåværende/tidligere student	2,4	2,9	3,2	2,7	2,8	3,3	2,8	2,9
Raskt og positivt svar når man kontakter institusjonen	2,7	3,1	3,6	3,0	3,5	3,6	3,3	3,2
Programmene/kursene som tilbys ved institusjonen	4,2	3,9	4,2	3,9	4,1	4,0	4,0	4,0
Institusjonens fasiliteter	2,8	3,1	3,7	3,3	3,6	3,7	3,3	3,3
Institusjonens akademiske ranking	2,6	2,9	3,5	3,2	3,3	3,6	3,3	3,1
Undervisningens rennommé	3,1	3,2	3,8	3,0	3,3	3,6	3,4	3,3
Forskningens rennommé	2,9	3,0	3,6	3,0	3,6	3,5	3,5	3,2
Det sosiale studentlivets rennommé	2,5	2,9	3,2	2,8	2,8	3,4	2,5	2,9
Engelskspråklige programmer	2,7	4,1	4,3	3,3	4,6	4,4	4,2	4,1
Internasjonal campus	2,3	3,4	3,5	3,6	3,6	3,8	3,3	4,0
Familie/venner i nærheten	2,2	1,5	1,9	1,7	1,7	2,2	1,7	1,7

Vedleggstabell 4.3. Vektlegging av ulike forhold som påvirket valg av lærested, etter opprinnelsesregion. Gjennomsnittsskåre, skala 1 (ikke viktig – 5 (svært viktig).

	Norden	Vest-Europa utenom Norden	Øst-Europa og Russland	Nord-Amerika og Oseania	Mellom- og Sør-Amerika	Asia	Afrika	Alle
Programmene/kursene som tilbys ved institusjonen	2,0	3,3	3,2	3,4	3,4	3,8	3,5	3,3
Engelskspråklige programmer	2,3	4,1	3,9	4,3	4,3	4,3	4,3	4,0
Institusjonens fasiliteter	2,8	3,2	3,6	3,2	3,6	3,8	3,9	3,4
Lokaliseringen av lærestedet i Norge	3,5	3,4	3,5	3,6	3,5	3,4	3,0	3,4
Undervisningens rennommé	2,9	3,2	3,6	2,9	3,3	3,7	3,8	3,4
Min hjemmeinstitusjon hadde utvekslingsavtale med lærestedet	2,4	4,0	3,4	2,9	2,7	2,7	3,2	3,3
Institusjonsprofil slik den framstår på internett	2,8	3,1	3,3	3,2	3,5	3,6	3,7	3,3
Forskningens rennommé	2,6	3,0	3,5	2,8	3,7	3,8	3,9	3,3
Internasjonal campus	2,0	3,3	3,2	3,4	3,4	3,8	3,5	3,3
Raskt og positivt svar når man kontakter institusjonen	2,7	3,1	3,4	2,8	3,4	3,6	3,7	3,3
Institusjonens akademiske ranking	2,7	2,9	3,4	3,0	3,4	3,7	3,6	3,2
Enkle søknadsprosedyrer	2,5	2,9	3,1	2,9	2,9	3,2	3,4	3,0
Anbefalinger fra en nåværende/tidligere student	2,7	2,8	3,1	2,6	2,7	3,2	3,4	2,9
Det sosiale studentlivets rennommé	2,4	2,8	2,9	2,5	2,6	3,3	3,0	2,9
Familie/venner i nærheten	2,7	1,7	2,2	2,3	2,1	2,5	2,2	2,1

Vedleggstabell 5.1. Vurdering av undervisning og veiledning etter lærestedstype. Gjennomsnittsskåre 1 (ikke tilfreds) – 5 (svært tilfreds)

	Gamle uni- versiteter	Nye uni- versiteter	Viten- skapelige høgskoler	Statlige høg-skoler	Private lære- steder	Alle
Faglærernes evne til å gjøre undervisningen engasjerende	3,8	3,8	3,8	3,9	3,7	3,8
Faglærernes evne til å gjøre vanskelig stoff forståelig	3,8	3,8	3,7	3,9	3,7	3,8
Hvordan undervisningen dekket studieprogrammet lærestoff (pensum)	3,9	3,8	3,9	3,9	3,8	3,8
Kvaliteten på tilbakemelding på eget arbeid	3,6	3,6	3,5	3,8	3,4	3,6
Den individuelle oppfølgingen av studentene	3,4	3,5	3,3	3,6	3,2	3,5
Lærerens evne til å undervise på engelsk	4,2	4,2	4,1	3,9	4,1	4,1

Vedleggstabell 5.2. Vurdering av undervisning og veiledning etter opprinnelsesregion. Gjennomsnittsskåre 1 (ikke tilfreds) – 5 (svært tilfreds)

	Norden	Vest- europa utenom Norden	Øst- europa og Russ- land	Nord- Amerika og Oseania	Mellom- og Sør- Amerika	Asia	Afrika	Alle
Faglærernes evne til å gjøre undervisningen engasjerende	3,7	3,7	4,0	3,5	3,8	3,9	4,1	3,8
Faglærernes evne til å gjøre vanskelig stoff forståelig	3,7	3,7	4,0	3,4	3,8	3,8	4,0	3,8
Hvordan undervisningen dekket studieprogrammet lærestoff (pensum)	3,7	3,7	4,0	3,6	3,9	3,9	4,2	3,8
Kvaliteten på tilbakemelding på eget arbeid	3,2	3,5	4,0	2,8	3,6	3,7	4,0	3,6
Den individuelle oppfølgingen av studentene	3,0	3,4	3,9	2,9	3,2	3,5	3,5	3,5
Lærerens evne til å undervise på engelsk	3,4	4,2	4,4	4,1	4,3	4,1	4,1	4,1

Vedleggstabell 5.3 Vurdering av studie- og læringsmiljø etter lærestedstype. Gjennomsnittsskåre på skala 1 (ikke tilfreds) til 5 (svært tilfreds)

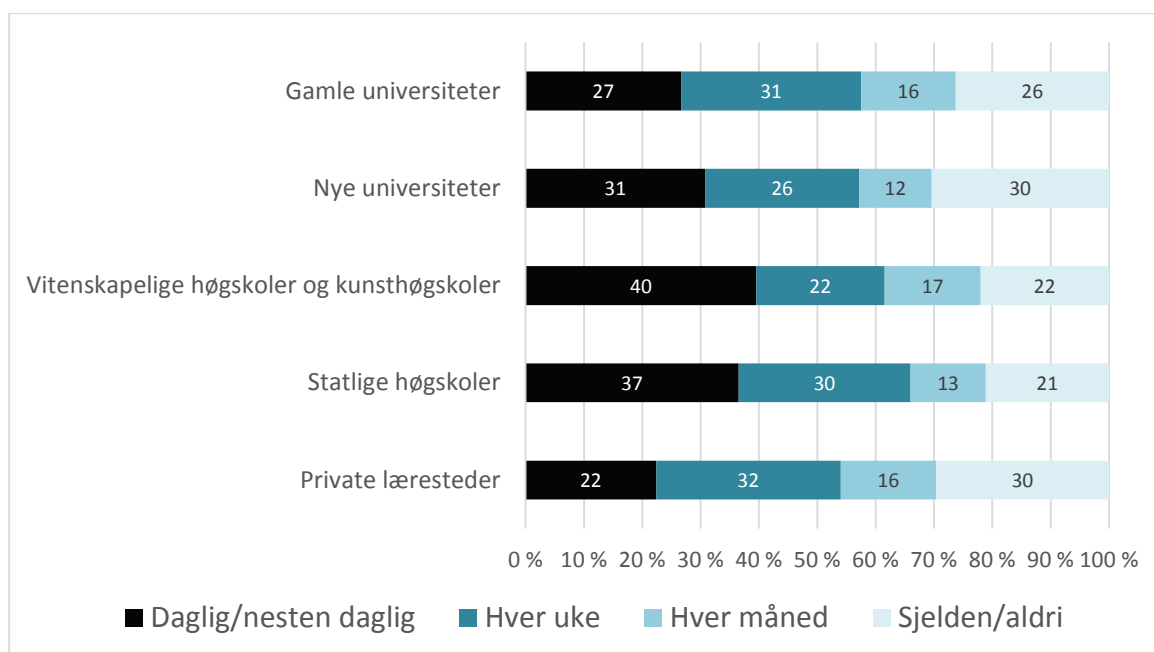
	Gamle uni- versiteter	Nye uni- versiteter	Viten- skapelige høgskoler	Statlige høg- skoler	Private lære- steder	Alle
Det sosiale miljøet blant studentene på studieprogrammet	3,6	3,8	3,8	3,8	3,7	3,7
Det faglige miljøet blant studentene på studieprogrammet	3,8	3,8	3,9	3,8	3,8	3,8
Lokaler for undervisning og øvrig studiearbeid	4,2	4,3	4,1	4,2	4,5	4,2
Utstyr og hjelpemidler i undervisningen	4,2	4,2	4,0	4,2	4,4	4,2
Bibliotekstjenester (f.eks. læringsplattformer, internett og PC-tilgang)	4,2	4,2	3,8	4,2	4,5	4,2
IKT-tjenester	4,2	4,2	4,0	4,2	4,4	4,2
Introduksjonsarrangementer for internasjonale studenter	3,9	3,9	3,6	3,8	4,1	3,9

Vedleggstabell 5.4 Vurdering av studie- og læringsmiljø etter opprinnelsesland. Gjennomsnittsskåre på skala 1 (ikke tilfreds) til 5 (svært tilfreds)

	Norden	Vest- europa utenom Norden	Øst- europa og Russ- land	Nord- Amerika og Oseania	Mellom- og Sør- Amerika	Asia	Afrika	Alle
Det sosiale miljøet blant studentene på studieprogrammet	3,6	3,7	3,9	3,6	3,5	3,7	3,7	3,7
Det faglige miljøet blant studentene på studieprogrammet	3,5	3,7	4,0	3,5	3,8	3,8	3,9	3,8
Lokaler for undervisning og øvrig studiearbeid	3,6	4,2	4,4	3,9	4,4	4,3	4,5	4,2
Utstyr og hjelpemidler i undervisningen	3,6	4,2	4,4	3,9	4,4	4,3	4,6	4,2
Bibliotekstjenester (f.eks. læringsplattformer, internett og PC-tilgang)	3,9	4,2	4,5	4,0	4,2	4,2	4,6	4,2
IKT-tjenester	3,7	4,1	4,5	3,8	4,3	4,3	4,7	4,2
Introduksjonsarrangementer for internasjonale studenter	3,1	3,9	4,0	3,5	3,8	3,9	4,2	3,9

Vedleggstabell 5.5 Vurdering av arbeidsmengde og formelle krav etter opprinnelsesland. Prosent

	Norden	Vest-Europa utenom Norden	Øst-Europa og Russland	Nord-Amerika og Oseania	Mellom- og Sør-Amerika	Asia	Afrika	Total
Omfanget av organiserte læringsaktiviteter (undervisning) er for stort	2,31	2,6	2,75	1,92	3,25	3,25	3,24	2,76
Omfanget av lærestoff (pensum) er for stort	2,7	2,92	3,09	2,52	3,49	3,39	3,63	3,07
Omfanget av obligatoriske innleveringer er for stort	2,6	2,66	2,93	2,42	3,29	3,31	3,51	2,89
Det er vanskelig å forstå de formelle kravene til eksamener og innleveringer	2,39	2,45	2,47	2,75	2,87	2,79	2,53	2,55

Vedleggfigur 6.1. Omgang med nordmenn på lærestedet etter lærestedstype. Prosent

Tabelloversikt

Tabell 3.1 Studenters fordeling på fagfelt. Prosent	28
Tabell 3.2 Studenters fordeling på type læresteder. Prosent	28
Tabell 3.3 Studenter som kom til Norge for å studere eller av andre årsaker. Prosent	29
Tabell 3.4 Formål med tidligere opphold i Norge blant de som kom til Norge av andre grunner enn studier. Prosent.	30
Tabell 3.5 Studenters fordeling på alder. Prosent	31
Tabell 3.6 Utdanningsnivået til studentenes foreldre. Prosent.....	31
Tabell 3.7 Tidligere utenlandsopphold blant studenter og deres foreldre	32
Tabell 4.1 Studenters vektlegging av forhold som har påvirket beslutningen om å studere i Norge for <i>helgradstudenter</i> fra ulike land. Gjennomsnittsskåre 1 (ikke viktig) til 5 (svært viktig). Sortert etter synkende betydning.	38
Tabell 4.2 Studenters vektlegging av forhold som har påvirket beslutningen om å studere i Norge for <i>delgradstudenter</i> fra ulike land. Gjennomsnittsskåre 1 (ikke viktig) til 5 (svært viktig). Sortert etter synkende betydning	39
Tabell 4.3 Studenters vektlegging av ulike forhold som påvirket valg av lærested, etter lærestedstype. Gjennomsnittsskåre, skala 1 (ikke viktig) – 5 (svært viktig).....	41
Tabell 5.1 Studenters vurdering av undervisning og veiledning etter utdanningstype. Gjennomsnittsskåre på skala 1 (ikke tilfreds) til 5 (svært tilfreds)	48
Tabell 5.2 Studenters vurdering av studie- og læringsmiljø etter utdanningstype. Gjennomsnittsskåre på skala 1 (ikke tilfreds) til 5 (svært tilfreds)	51
Tabell 6.1 Studenters utfordringer ved å studere i Norge, etter opprinnelsesland. Gjennomsnittsskåre på skala 1 (mye enklere enn forventet) <i>til</i> 5 (mye vanskeligere enn forventet)....	55
Tabell 6.2 Andel studenter som har kontakt med nordmenn på lærestedet daglig/nesten daglig. Logistisk regresjon.....	60
Tabell 7.1 Årsaker til at studenter vurderer å bli værende i Norge. Prosent	65
Tabell 7.2 Årsaker til at studenter ønsker å arbeide i Norge etter fullført utdanning. Prosent.	65

Figuroversikt

Figur 1.1 Norske studenter i utlandet og utenlandske studenter i Norge	13
Figur 1.2 Antall utenlandske studenter i Norge 2000-2013 fra land med flere enn 500 studenter i Norge i 2013.	14
Figur 3.1 Helgradsstudenters fordeling på landbakgrunn (region). Prosent.	27
Figur 3.2 Delgradsstudenters fordeling på landbakgrunn (region). Prosent.	27
Figur 3.3 Årsaker til at utenlandske studenter kom til Norge. Prosent.....	29
Figur 3.4 Studenter med én eller begge foreldre med høyere utdanning. Prosent.....	32
Figur 3.5 Andel studenter som har bodd i utlandet tidligere, og som har foreldre som har bodd i utlandet fordelt på studentenes opprinnelsesland. Prosent.	33
Figur 4.1 Studenters vektlegging av forhold som har påvirket beslutningen om å studere i Norge for helgrad- og delgradstudenter. Gjennomsnittsskåre 1 (ikke viktig) til 5 (svært viktig)	35
Figur 4.2 Vektlegging av ulike forhold som påvirket valg av lærested for helgrad- og delgradstudenter. Gjennomsnittsskåre, skala 1 (ikke viktig – 5 (svært viktig).	40
Figur 5.1 Studenters vurdering av undervisning og veiledning. Prosent.....	47
Figur 5.2 Vurdering av undervisning og veiledning, sammenligning mellom utenlandske og norske studenter. Gjennomsnittsskåre på skala 1 (ikke tilfreds) til 5 (svært tilfreds).....	49
Figur 5.3 Studenters vurdering av studie- og læringsmiljø. Prosent.	50
Figur 5.4 Vurdering av undervisnings og læringsmiljø, sammenligning mellom utenlandske og norske studenter. Gjennomsnittsskåre på skala 1 (ikke tilfreds) til 5 (svært tilfreds).	51
Figur 5.5 Studenters vurdering av arbeidsmengde og formelle krav. Prosent.....	52
Figur 6.1 Studenters utfordringer ved å studere i Norge. Prosent	54
Figur 6.2 Hyppighet i sosial omgang med ulike nasjonaliteter på lærestedet blant helgrad- og delgradstudenter. Prosent.	56
Figur 6.3 Utenlandske studenters sosiale omgang med norske studenter på lærestedet. Prosent	57
Figur 6.4 Utenlandske studenters sosiale omgang med ulike nasjonaliteter på fritiden. Prosent.....	57
Figur 6.5 Utenlandske studenters sosiale omgang med nordmenn på fritiden. Prosent	58
Figur 6.6 Studenters ending i oppfatning om Norge etter ankomst etter opprinnelsesland. Prosent. ..	61
Figur 7.1 Andel helgrads- og delgradstudenter som vurderer å bli i Norge etter opprinnelsesland.....	64
Figur 7.2 Andel studenter som vurderer å bli i Norge etter om de bodde i Norge fra før eller ikke.	64

Nordisk institutt for studier av
innovasjon, forskning og utdanning

Nordic Institute for Studies in
Innovation, Research and Education

www.nifu.no